

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin

Diplomová práce

**ČEŠTÍ FRANTIŠKÁNI V DOBĚ
KOMUNISMU**
SE ZAMĚŘENÍM NA 50. LÉTA

Vedoucí práce: doc. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Zuzana Němcová
Studijní obor: UN + PVČ
Forma studia: prezenční

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

2. června 2008

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji za pomoc při sbírání pramenného materiálu P. Petru Regalátu Benešovi OFM, P. Janu M. Vianneyovi OFM za doplňující informace a podporu při zpracování této diplomové práce a svým přátelům za morální podporu.

Obsah

1 Úvod	5
2 Obecná charakteristika	7
2.1 <i>Vznik františkánského řádu</i>	7
2.2 <i>Stručný historický exkurz do dějin českého františkánství</i>	10
2.3 <i>Organizační struktura řádu</i>	13
3 Politické a právní předpoklady perzekuce řeholních řádů	15
3.1 <i>Politické předpoklady perzekuce církve a řeholních řádů</i>	15
3.2 <i>Právní předpoklady perzekuce církve a řeholních řádů</i>	18
4 Čeští františkáni v době komunismu – 50. léta	22
4.1 <i>Česká františkánská provincie 1949</i>	22
4.2 <i>Nástup komunismu (1948-1950)</i>	23
4.3 <i>Plán na likvidaci řeholních řádů</i>	24
4.4 <i>Akce „K“</i>	25
4.5 <i>Centralizace františkánských řeholníků</i>	32
4.5.1 <i>Obecně</i>	32
4.5.2 <i>Františkáni v Hejnicích a dalších centralizačních kláštorech</i>	41
4.5.3 <i>Internace představených v Želivě</i>	45
4.5.4 <i>Řeholníci u PTP</i>	50
4.6 <i>Procesy s členy františkánského řádu</i>	53
4.6.1 <i>Odsouzení P. Jana Evangelisty Urbana OFM v procesu s „představiteli řádu“</i>	53
4.6.2 <i>Proces Říský a spol.</i>	58
4.6.3 <i>Proces Bárta a spol.</i>	62
4.6.4 <i>Proces Šamárek a spol.</i>	67
4.6.5 <i>Proces Koseček a spol.</i>	68
4.6.6 <i>Proces Řezníček a spol.</i>	71
4.7 <i>Františkáni ve vyšetřovací vazbě a ve vězení</i>	73
4.7.1 <i>Františkáni ve vyšetřovací vazbě</i>	73
4.7.2 <i>Františkáni ve vězení</i>	75
5 Nástin dalšího vývoje františkánského řádu - 60. až 80. léta	80
5.1 <i>Období 60. let</i>	80
5.2 <i>Období 70. a 80. let</i>	83
5.2.1 <i>První provinční kapitula za totality</i>	84
5.2.2 <i>Nová forma řeholního života – „domečky“</i>	84
5.2.3 <i>Návštěva provinčního ministra P. Hermana Schalücka</i>	86
5.2.4 <i>Akce „Vír“</i>	87
6 Závěr	89
Seznam použitých pramenů	92
Seznam použitých zkratk	98
Seznam tabulek	99
Seznam příloh	100

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematiku perzekuce františkánského řádu v období totalitního komunistického režimu v Československu. Konkrétně v časovém období nejtěžší církevní represe 50. let, včetně nástinu dalšího vývoje řádu až do pádu totalitního režimu.

Sledovaným územím je tzv. provincie Svatováclavská, která geograficky zahrnuje historická území Čech, Moravy a Slezska. Sledovanou problematikou je systematická represe komunistickou mocí a jeho snaha o likvidaci františkánského řádu. Perzekuce františkánského řádu měla své významné širší historické, politické souvislosti a současně právní aspekty. V návaznosti na tyto skutečnosti jsem pro zpracování této práce zvolila následující, komplexnější postup:

Nejprve bylo třeba provést základní charakteristiku františkánského řádu a historických skutečností, které přímý vliv na jeho vývoj. Problematika je předmětem kapitoly č. 2 nazvané Obecná charakteristika.

Dále bylo třeba analyzovat základní politické a právní předpoklady perzekuce františkánského řádu v době komunismu. Problematika je předmětem kapitoly č. 3 nazvané Politické a právní předpoklady perzekuce řeholních řádů.

Klíčovou částí této práce je vlastní popis perzekuce františkánského řádu v 50. letech. Byl popsán stav řádu k období únorového převratu, analýza konstituování komunistické moci a analýza jeho plánu na likvidaci řeholí, prostřednictvím centralizace a inscenace soudních procesů s františkánskými řeholníky, včetně jejich pobytu ve vyšetřovací vazbě a následném věznění. Problematika je předmětem kapitoly č. 4 nazvané Čeští františkáni v době komunismu – 50. léta.

Práce se uzavírá exkurzem do vývoje řádu v 60. až 80. letech. Pozornost byla věnována především důležitým mezníkům v dalším vývoji františkánského řádu. Problematika je předmětem kapitoly č. 5 s názvem Nástin dalšího vývoje františkánského řádu – 60. až 80. léta.

Práce je opatřena závěrem, který zejména shrnuje poznatky prezentované v předchozích částech.

Práce je opatřena také tabulkami a grafy, doplňujícími text práce. Součástí diplomové práce jsou také přílohy, z nichž část zároveň publikuje dobové dokumenty.

Diplomová práce se opírá o poznatky získané studiem archivního materiálu Archivu ministerstva vnitra, Provinčního archivu OFM v Praze konventu Panny Marie Sněžné. Dále o poznatky získané studiem odborné literatury, neopomíjí ani relevantní literaturu zabývající se obecnějšími otázkami represe církve a řeholních řádů v Československu a studie uváděné ve sbornících. Práce je doplněna také osobními svědectvími zveřejněnými ve františkánských periodikách osobními svědectvími uloženými ve výše jmenovaném provinčním archivu františkánského řádu.

2 Obecná charakteristika

2.1 Vznik františkánského řádu

Ve 13. století dochází k duchovní revoluci v souvislosti se založením dvou mendikantních (žebravých; od lat. *mendicare* – žebrat) řádů: františkánů a dominikánů.¹

Zakladatel řádu františkánů, tzv. Menších bratří – *Fratres Minores* sv. František (vlastním jménem *Francesco Bernardone*), patřící mezi nejvýznamnější svaté, představuje jedinečnou osobnost v dějinách křesťanského světa. Narodil se asi roku 1181 (1182) v Assisi v Itálii do bohaté rodiny obchodníka. Své mládí prožil spolu se svými vrstevníky lehkomyšlným životem. Po neúspěšném vojenském tažení proti sousední Perugii, kterého zúčastnil i František, onemocněl těžkou chorobou.² To byl jeden z impulsů, který ho přivedl ke změně života. Obrací se k počátkům křesťanství a k chudobě, kterou spojuje s oddaností papeži.³ Navrací se k již postupně zanikajícím hodnotám, kterými jsou modlitba a práce, chudoba a kázání.⁴

Postupně přicházejí za Františkem první muži, kteří chtějí spolu s ním sdílet jeho způsob života. Roku 1209 předstoupil František se svými jedenácti druhy před Inocence III.⁵ s žádostí o potvrzení nového způsobu

¹ TRETERA, I. *Nástin dějin evropského myšlení*. Praha: COWI, 1996, s. 190.

² Srov. CARDINI, F. *František z Assisi*. Praha: Zvon a Vyšehrad, 1998, s. 21.

³ ATTWATER, D. *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus, 1993, s. 126.

⁴ Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*. Vydal Petr Alkantara Houška, Praha: 1996, s. 5 an.

⁵ Inocenc III. byl jeden z nejmocnějších a současně nejproblematictějších papežů ve středověkých dějinách římské církve.

života pro své společenství. Ten novou řeholi⁶ ústně schválil a tak v církvi vznikl nový řád Menších bratří – fratres minores.⁷ Sv. František vytvořil bratrstvo, jehož základem byl život založený na evangeliu. Věnovali se rozjímání, kázáním pro lid, pracovali, pečovali o nemocné, v případě potřeby žebřali. Roku 1212 se k evangelnímu způsobu života připojila také sv. Klára, ke které se postupně přidávají další dívky.⁸ Vedle mužského řádu tak postupně vzniká i sesterské společenství „Chudých paní“, které vytváří tzv. Druhý františkánský řád - klarisky. Svými kázáními ovlivnil sv. František velké množství lidí, kteří se chtěli řídit podle jeho zásad, aniž by ovšem museli vstoupit do kláštera. Pro tuto skupinu sepsal také určitá pravidla, čímž vzniká „laické hnutí“, tzv. Třetí františkánský řád.⁹

Sv. František roku 1221 sepsal řeholi, která nebyla Svatým stolcem potvrzena. Tato potřeba písemné formy řehole vznikla z důvodu rychlého rozrůstání společenství. Až roku 1223 potvrdil papež Honorius III. přepracovanou řeholi, tzv. *Regula bullata*.¹⁰ Aby svým bratřím mohl sv. František nejlépe vysvětlit formu života řádového společenství, napsal roku 1226 „*Malý a Velký testament*“. V témže roce umírá a o dva roky později byl papežem Řehořem IX. kanonizován.¹¹ Prakticky od té doby panuje uvnitř františkánského řádu nejednota ve výkladu Františkova dědictví.

Tyto spory o skutečné záměry zakladatele vedly brzy k reformám a rozdělením. Na přelomu 13. a 14. století se řešilo především téma chudoby.¹² Uvnitř řádu se konstituoval směr, tzv. duchovních františkánů,

⁶ V podstatě to byla stručná pravidla společenství, složená převážně z evangelních citátů.

⁷ Srov. HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. Praha: Academia, 2005, s. 17.

⁸ Srov. SHORT, W. J. *Chudoba a radost*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2003, s. 26-27.

⁹ *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print – Knižní klub, 1998, s. 166.

¹⁰ Blíže HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, s. 17.

¹¹ Tamtéž, s. 18.

¹² TRETERA, I. *Nástin dějin evropského myšlení*, s. 191-192.

spirituálů, kteří stáli v opozici vůči představeným a ostatním bratřím, tzv. komunitě. V této době se objevily radikální františkánské komunity, které se chtěly navrátit k přísnějšímu zachování řehole na počátku řádu. Roku 1368 bratr Paoluccio Da Trinci obdržel od generálního ministra Tomáše z Frignana povolení se usadit se svými spolubratry a zde žít přísnějším životem v poustevně v Broglianu.¹³ To je považováno za počáteční bod *hnutí observace*¹⁴. Odpůrci reformy řádu, kteří se nehodlali vzdát papežských privilegií se říkalo *konventuálové*.

Důležitým bodem v dějinách františkánské observace byl církevní koncil v Kostnici (1414-1418). Kostnický koncil vydal 25. září 1415 konstituci, kterou podpořil observanty v jejich úsilí o celkovou reformu řádu sv. Františka. Spory mezi observanty a konventuály přetrvávaly. Snahou o srovnání rozporů mezi vzniklými směry bylo vydání Martinské konstituce roku 1430 navržené Janem Kapistránem¹⁵ a schválené papežem Martinem V. Neshody však přetrvávaly a docházelo k dalším pokusům o reformu řádu. Konečným řešením bylo vydání papežské buly „*Ite et vos in vineam meam*“ z 29. května 1517 Lvem X. „a tím rozdělení řádu na *Ordo fratrum minorum regularis observantiae* (pro observanty, tj. františkáni) a *Ordo fratrum minorum conventualium* (pro konventuály, tj. minorité).¹⁶

¹³ HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, s. 19 an.

¹⁴ Observace pochází od slova *observare*, což znamená zachovávat.

¹⁵ Sv. Jan Kapistrán (23. 6. 1385 – 23. 10. 1456) – františkán, jeden z největších kazatelů své doby. V roce 1450 byl vypraven papežem Mikulášem V. do Čech, kde roku 1451 začal několikaletou pouť po Moravě a Čechách. Při své cestě založil první rakousko-česko-polský vikariát františkánů observantů; ve Vídni 8. září 1452. V Brně založil observantský klášter sv. Bernardina. Srov. *Historia Franciscana II*. Praha: Provincie bratří františkánů, 2004, s. 23.

¹⁶ Blíže HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, s. 22 an. Dále srov. JIRÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v českých zemích*. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991, s. 55.

V Itálii se roku 1528 zrodila ještě tzv. kapucínská reformní kongregace, která v dosavadním vývoji observance viděla úpadek. Tak pokračoval neustálý koloběh reforem.¹⁷

2.2 Stručný historický exkurz do dějin českého františkánství

Není jednoduché stanovit s určitou přesností příchod prvních Menší bratří do Českých zemí. Například v polských pramenech je spojen příchod Františkových následovníků se vstupem české královské dcery Anežky do kláštera klarisek. Důležitá listina ze 4. února 1230 vydává svědectví o existenci konventu v Olomouci, který zřejmě nemohl být první na našem území, vezmeme-li v potaz, že šíření nového řádu postupovalo od západu. Přes všechny nejasnosti v uvedených zprávách bychom se mohli přiklonit k datu příchodu prvních Menších bratří k nám již několik let před rokem 1230.¹⁸

Zřízení samostatného správního řádového celku, tedy počátek pevné řádové organizace v našich zemích, tzv. *kustodie českopolské*, se datuje k roku 1232 (1233). V témže roce se bratři ve větším počtu nastěhovali do kláštera sv. Jakuba v Praze a přicházejí tak oficiálně. V průběhu následujících třiceti let se františkánský řád tak rozmohl, že vznikla i samostatná provincie. Ve společnosti té doby hraje františkánství významnou roli, a to i v oblasti kulturní.¹⁹ Nepříznivé období přinesla františkánské provincii, a obecně církvi, doba husitská. Bylo zničeno nebo poškozeno mnoho klášterů a velký počet řeholních osob zahynulo násilnou smrtí.²⁰

¹⁷ Srov. SHORT, W. J. *Chudoba a radost*, s. 32.

¹⁸ Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 9 an.

¹⁹ Provincie měla v Praze i své řádové studium. Po založení pražské univerzity Karlem IV. působili Menší bratři mezi jejími mistry.

²⁰ Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 12 an.

Na počátku obnovy českého františkánství je nutno zmínit jednu důležitou osobnost, kterou je sv. Anežka Přemyslovna²¹, zakladatelka kláštera klarisek „Na Františku“ a současně největší postava českých františkánských dějin. Další osobností, která přispěla k obnově františkánského života v 15. století, byl sv. Jan Kapistrán. Spolu s ním přicházejí první františkáni (observanti), ke kterým přibývalo mnoho dalších žadatelů a následně vznikají kláštery observantů. A tak z původní českopolské provincie Menších bratří vzniká nová provincie rakousko-česko-polská, ze které se později oddělí provincie česká a rok 1469 je považován za počátek *české františkánské provincie svatováclavské*.²²

Františkáni se ve své době věnovali především výuce kandidátů kněžství – kleriků. Česká františkánská provincie zahrnovala země Koruny české včetně rozsáhlého Slezska. V době svého největšího rozmachu na sklonku 20. let 18. století měla třicet klášterů a v nich asi tisíc řeholníků. Proto získala čestný titul „Alma et Magna Bohemiae“.²³

Větší újmy na české provincii se dopustil pruský král Bedřich II., který ve válkách s Marií Terezií odtrhl od zemí Koruny české značkou část Slezska – polské Slezsko. K roku 1754 tak české provincii zůstalo 20 klášterů.²⁴

²¹ Sv. Anežka Přemyslovna (1211 – 2. 3. 1281), dcera krále Přemysla Otakara I. Byla kanonizována Janem Pavlem II. roku 1989.

²² Roku 1493 měla Česká františkánská provincie Svatováclavská 690 bratří, z toho 349 kněží, 103 kleriků a 204 laiků. Provincie zahrnovala i slezské území patřící k zemím Koruny české. Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 16 an.

²³ Tamtéž, s. 24.

²⁴ Tamtéž, s. 25.

Dalším mezníkem pro českou provincii byl zásah císaře Josefa II.²⁵, který jako představitel tzv. osvícenského absolutismu²⁶ zrušil v českých a alpských zemích 413 klášterů. Z františkánských klášterů zrušil v Čechách a na Moravě: klášter v Olomouci, Znojmě, Kroměříži, Brně a v Praze u Hybernů.²⁷ Byla zrušena řádová studia, bylo zakázáno přijímat novice a zlikvidovány i české klarisky, a tak zanikl klášter Na Františku. Na základě administrativních machinací byla zrušena všechna bratrstva a i III. řád františkánského společenství.²⁸

Reformy císaře Josefa II. způsobily úpadek řeholí. Po jeho smrti (1790) se roku 1812 opět zřídily františkánské noviciáty, a to v Praze, Plzni, v Moravské Třebové a v Kadani. V druhé polovině 19. století byla ve všech klášterech provedena potřebná reforma po období josefinismu, který zdeformoval řádový život a pověřen jí byl františkánský provinciál P. Kazimír Adámek roku 1884.²⁹

Dědictvím z josefínských dob zůstává v provincii na přelomu 19. a 20. století 17 konventů³⁰. Počet řeholníků v provincii k roku 1893 bylo

²⁵ Josef II. (13.3.1741 - 20.2.1790) - od roku 1780 český a uherský král, od roku 1765 římskoněmecký císař a spoluvladař své matky Marie Terezie (ta osvícenský proud nikdy nepřijala). Uskutečnil mimo jiné i četné pokrokové reformy, podporoval rozvoj světských škol...Byla odsuzována jeho despotická metoda vlády.

²⁶ Osvícenský absolutismus je metoda vlády; příznačná pro období přechodu od feudalismu ke kapitalismu v řadě evropských absolutistických států v 18. století. Omezoval nebo rušil některá privilegia, uskutečňoval reformy v zemědělství, církevní reformy, podřízení církve státu; sekularizaci církevního majetku, zrušení mnohých klášterů, školské reformy, reformy v soudnictví, určitou míru náboženské tolerance a podobně.

²⁷ Františkáni u Panny Marie Sněžné se zachránili díky tomu, že pomáhali dle potřeb v duchovní správě.

²⁸ HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 25.

²⁹ Tamtéž, s. 26.

³⁰ Byly to konventy v Praze, Chebu, Tachově, Kadani, Jindřichově Hradci, Plzni, Bechyni, Uherském Hradišti, Voticích, Turnově, Slaném, Dačicích, Hájků,

121 (z toho 57 kněží) a do roku 1928 se zvýšil počet františkánů na 144, z toho pouhých 46 kněží.³¹ O deset let později přichází další velmi nepříznivé období, kdy došlo k zániku první Československé republiky a tzv. sudetská území byla připojena k Hitlerově říši. V říjnu roku 1938 bylo od české františkánské provincie odděleno 6 konventů, které vytvořily nezávislý Sudetský komisariát.³² Zřízení Serafického kolegia³³ v Kroměříži mělo být z části vyvážením ztráty několika konventů. Dne 30. 7. 1939 vychází dekret Svatého stolce, kterým byla zřízena řádová rezidence při kostele Svatých patronů českých a bl. Anežky v Praze – Spořičově. Dále byl v témže roce vybudován nový řeholní dům schválený Římem a nacházel se při kostele sv. Vojtěcha ve Čtyřech dvorech u Českých Budějovic. Pečoval o něj biskup Mons. Šimon Bárta. Noviciát byl kanonicky ustaven v Hájků u Prahy.³⁴

Po druhé světové válce a zvláště po roce 1948 začíná pro františkány a všechny ostatní řádová společenství velmi obtížné období, pro které jsou nejmýstižnější slova jako pronásledování, výslechy, odsouzení, věznění, nucené práce.

2.3 Organizační struktura řádu

Celý řád se dělí na 12 obvodů, v čele stojí generál a 12 generálních definatorů (tj. poradců generála). Dále se řád dělí na provincie,

Hostinném, Zásmukách, Moravské Třebové a Hejnicích. Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 26.

³¹ Je důležité zmínit osobnost P. Jana Evangelisty Urbana (o něm více v kapitole 4.6.1), který je iniciátorem vzniku Apoštolátu III. řádu sv. Františka roku 1927.

³² Sudetský komisariát tvořily kláštery v Chebu, Tachově, Kadani, Hostinném, Moravské Třebové a Hejnicích. V Čechách a na Moravě zůstalo 12 konventů. Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s.27.

³³ Byl to tzv. „malý seminář“ pro výchovu a vzdělání zájemců o řád.

³⁴ Srov. HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 27.

v jejichž čele stojí provinční ministr³⁵ (tzv. provinciál), který je volen provinční kapitulou a má svého zástupce – provinčního vikáře. Nižší správní jednotkou jsou konventy, které řídí kvardián (volen provinční kapitulou).³⁶ Mezi další řádové funkce patří generální komisař, který je zmocněncem řádu observanské linie k vizitaci vikariátu či provincie. Nižší řádovou funkcí je například socius, což je bratr určený provinční kapitulou, aby doprovázel na cestách (při vizitacích apod.) provinčního vikáře či ministra. Řád má kněze, laické bratry a členy III. řádu sv. Františka (terciáři).³⁷

V současné době je v České republice obsazeno františkány 6 konventů, kterými jsou Praha, Brno, Plzeň, Liberec, Uherské Hradiště a Moravská Třebová. Do české františkánské provincie patří ještě další 3 kláštery, které byly po revoluci navraceny, ale nejsou obsazeny. Jedná se o klášter Votice, Hájek u Prahy a Filiální dům Prusiny.³⁸

³⁵ Volbě provinčního ministra předchází nejprve „vizitace“. Volí se z kandidátů, kteří musí mít minimálně 5 let po kněžských slibech a nesmí zvolení bránit žádná kanonická překážka.

³⁶ Srov. HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*, s. 179.

³⁷ Srov. JIRÁSKO, L. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, s. 55.

³⁸ Dostupné na: <<http://www.ofm.cz/konventy>>.

3 Politické a právní předpoklady perzekuce řeholních řádů

3.1 Politické předpoklady perzekuce církve a řeholních řádů

Po únorovém politickém vítězství KSČ³⁹ začalo poměrně dlouhé období základních transformací, které lze charakterizovat jako nepřetržitou a stále se stupňující komunistickou ofenzívu proti takřka všem tradičním společenským formám a strukturám, které u nás zrály po celé předchozí století.⁴⁰ Krutostí represe vůči občanské společnosti představovalo Československo po únoru 1948 výjimku jiného druhu; bylo totiž jediné ze států střední a východní Evropy, ve kterém se v meziválečném období ustavila skutečná parlamentní demokracie. Po osvobození byla jeho občanská společnost daleko nejrozvinutější, nejstrukturovanější v prostoru střední a jihovýchodní Evropy a od roku 1945 se rychle obnovovala.⁴¹

³⁹ Názory na legálnost převzetí moci ve státě komunisty v únoru 1948 se různí; Vaško k tomu uvádí: „Únor 1948 v Československu je příkladem toho, jak lze převzít moc ve státě do rukou jedné strany parlamentní, demokratickou cestou.“ Komunisté tvrdí, že moc ve státě získali zcela legálně; je však nesporné, že k tomu použili prostředků odporujících ústavě: např. zakládání Lidových milic, tedy ozbrojených složek KSČ, zřizování akčních výborů, jimž ve všech institucích v personálních otázkách podléhalo všechno, policejní prohlídky v sekretariátech nekomunistických stran...atd. K tomu blíže VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.* Praha: Zvon, 1990, s. 247-248.

⁴⁰ Srov. MENCL, V.; HÁJEK, M.; OTÁHAL, M.; KADLECOVÁ, E. *Křížovatky 20. století.* Praha: Naše vojsko, 1990, s. 238.

⁴¹ O rozvinutosti občanské společnosti svědčí následující statistické údaje: v roce 1946 se v českých zemích hlásilo téměř dva a půl milionu obyvatel, tj. asi polovina dospělého obyvatelstva, ke čtyřem politickým stranám; dva miliony Čechů a Slováků byly členy sjednocených odborů; stovky tisíc osob byly členy četných sdružení. Občanská

Církev byla pro komunistickou moc v procesu ničení a kontroly občanské společnosti významným objektem. Aplikace bolševického modelu se ukázala složitější v těch zemích, které neměly tradici ortodoxní církve směřující ke spolupráci církve s nastolenou státní mocí. V případě katolické církve byla její nadnárodní organizace řízená z Vatikánu nepřijatelnou realitou pro právě se rodící „socialistický tábor“.⁴² Katolickou církev pro její vliv mezi poměrně velkou částí obyvatelstva⁴³ a právě pro univerzální rozměr s centrem v zahraničí považovali komunisté za vážnou překážku k ovládnutí společnosti a označili ji proto za nebezpečného protivníka a v prvních letech dokonce za nepřítele číslo jedna.⁴⁴ Strategie Moskevského vedení v otázce církví uznávajících autoritu Vatikánu byla jasná: přerušit spojení katolické církve s Vatikánem a vytvořit z nich církve „národní“ a následně podrobit je komunistické moci.⁴⁵

sdužení, protestantské, katolické nebo jiné spolky byly zničeny justiční perzekucí, násilnými čistkami, zabráním jejich prostorů a zabavením majetku, postupy, v nichž vynikali, pod rouškou akčních výborů, pro tento účel založených v únoru 1948 agenti tajné policie. Kol. autorů. *Černá kniha komunismu I.* Litomyšl: Paseka, 1999, s. 362.

⁴² Srov. Kol. autorů. *Černá kniha komunismu I.*, s. 163.

⁴³ V roce 1948 žilo v Československu přibližně 12 milionů obyvatel (8,8 v Čechách a na Moravě a 3,3 mil. na Slovensku). Z nich se v českých zemích hlásilo ke katolické církvi přibližně 6,5 milionů obyvatel. Statisticky vysoké číslo katolíků však neúměrně málo ovlivňovalo nejen politický, ale i morální vývoj v zemi. Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená I*, s. 235). K tomu srovnej: K 1. březnu 1950 přiznávalo svou příslušnost ke katolické církvi v celé republice přibližně 9 milionů, tj. 76% obyvatel. Srov. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů 50. let*. In *Církevní procesy 50. let. Sborník příspěvků z konference*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002, s. 15.

⁴⁴ Srov. STRÍBRNÝ, J. *Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit*. In JAN, L. (ED.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století. Sborník příspěvků ze sekce církevních dějin na VIII. sjezdu českých historiků v Hradci Králové ve dnech 10.-12. září 1999*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000, s. 82.

⁴⁵ Naznačují to výsledky konzultací se sovětskými činiteli během zasedání Informačního byra komunistických a dělnických stran v červnu 1948, tlumočené generálním

Ve zkratce můžeme vytyčit hlavní důvody nebezpečnosti katolické církve z hlediska komunistického režimu. Především byla nejpočetnější.⁴⁶ Zadruhé byla svým hierarchickým uspořádáním nejorganizovanější; proto se režim nejprve snažil získat pro spolupráci biskupy či je držel v izolaci. Zároveň byla katolická církev také nejdisciplinovanější; proto byly snahy rozbít jednotu kněží, roztržít je na pokrokové, nevyhraněné a reakční a zároveň zbavit se existence řeholních společenství. Zatřetí má své ústředí v „nepřátelské cizině“; proto měla být církev odtržena od Říma a měla se z ní stát národní církev zcela v kompetenci režimu. Čtvrtým důvodem bylo, že u nás jediné katolická církev odmítala uznat legitimitu pounorového režimu.⁴⁷ Zároveň existovala ještě jedna okolnost, která se přičila komunistickému režimu, totiž platnost dvojího práva, státního a církevního (kanonického) práva.⁴⁸

K dosažení svého cíle, totiž omezit vliv církví na život společnosti na minimum, podrobit je přísně státní kontrole a proměnit je v nástroj své

tajemníkem KSČ Rudolfem Slánským. KOL. AUTORŮ. *Černá kniha komunismu*, s. 363.

⁴⁶ Katolická církev disponovala potenciálem názorového vlivu na cca tři čtvrtiny celkového počtu obyvatel Československa. Srov. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů 50. let*, s. 15.

⁴⁷ Srov. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů 50. let*, s. 16.

⁴⁸ Prof. PrF UK A. Hobza (mimořádně soudní znalec ve dvou církevních monstrprocesech s „představiteli řádů“ a „pomocníky biskupů“) tvrdil, že moderní státy nepřiznávají kanonickému právu (myšlen kodex iuris canonici) povahu práva, a pokud se týče lidově demokratického státu, tak ten neuznává právo „vzniklé mimo vůle lidu“. Z toho vyvodil, že církevní hodnostář, který by dal přednost kanonické poslušnosti „v rozporu se státními zákony, stává se zrádcem“. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů 50. let*, s. 16. K tomu srov. brožuru prof. PrF MU JUDr. F. Kopa. Kopa, F. *O jasné formulaci poměru církví ke státu v chystané ústavě Československé republiky*. Brno: 1947.

politiky, kombinovali komunisté represí, korupční pokusy a ...vytvoření buněk uvnitř církevní hierarchie.⁴⁹

3.2 Právní předpoklady perzekuce církve a řeholních řádů

V únoru 1948, kdy se komunisté chopili moci, slibovala nová vláda, že neučiní nic, co by narušilo vztahy mezi církví. Režim totiž potřeboval, aby v nadcházejících volbách⁵⁰ byla potvrzena jeho legitimita, a jeho představitelé si dobře uvědomovali, že církev tomu může zabránit, pokud vyzve katolíky, aby komunisty nevolili. Nový arcibiskup Beran, který byl požádán, aby zaujal „pozitivní postoj“, vyzval Čechy, aby neriskovali rozpoutání občanské války tím, že se budou stavět režimu na odpor.⁵¹ Situace se začala ovšem velmi zhoršovat.

Do února 1948 si československá justice udržela víceméně politickou nezávislost, komunistický převrat však nezávislosti soudu na čtyřicet let učinil konec. Ministr spravedlnosti Alexej Čepička řekl, že lidově demokratický řád neuznává dělbu státní moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní, protože „*zdrojem veškeré moci ve státě je lid, který si nejen zákony dává, nýbrž i sám zákony vykonává*“.⁵² Gottwald to řekl ještě pregnantněji: „*soudce musí soudit podle zákona s přihlédnutím k mínění lidu a stanovisku vlády*“.⁵³

⁴⁹ Otevření archivů odhalilo, že například v Československu byli mnozí duchovní včetně biskupů, vedení jako spolupracovníci Státní bezpečnosti. Kol. autorů. *Černá kniha komunismu I.*, s. 363.

⁵⁰ Zde míněny parlamentní volby v roce 1946.

⁵¹ Blíže LUXMORE, J. *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003, s. 71 an.

⁵² Tamtéž, s. 11.

⁵³ LUXMORE, J. *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*, s. 11.

Komunisté považující církev za politickou sílu se s ní museli „vypořádat“ v rámci svého boje o mocenský monopol, který byl nutně provázen nezákonnostmi a zvýšenou aktivitou StB. Nejdříve přišla na řadu administrativní opatření. V krajských a okresních národních výborech byli ustaveni církevní tajemníci, v červnu 1949 byli ustaveni zmocněnci, kteří fakticky kontrolovali i vyřizovali úřední agendu a měli pod kontrolou biskupa samotného.⁵⁴ Od května 1949 začaly být ve Věstníku katolického duchovenstva zveřejňovány zákony a ministerská nařízení týkající se činnosti církve. Byl to například výnos o dohledu na spolky, veřejná shromáždění a veřejné sbírky, výnos ukládající povinnost zpracovat přehled o církevním majetku, zákaz bohoslovcům studovat v Římě, zákaz poskytovat víza představitelům řádů ze zahraničí nebo zákon o vedení matrik a mnohá další.⁵⁵ Všechny tyto vládní nařízení zasahovaly hrubě do vnitřního života církve, měly za následek rapidní okleštění autonomních církevních pravomocí a směřovaly jednoznačně k tomu, aby KSČ podrobila všechny oblasti církve svému vlivu.

Dne 24. října 1948 nabyl platnost *zákon na ochranu lidově demokratické republiky č. 231/48 Sb.* z 16. října 1948, který sloužil komunistické justici k „výrobě“ politických procesů s puncem „legálnosti“. Nahrazoval dosud platný zákon na ochranu republiky z 6. března 1923. Pružnost některých paragrafů nového zákona legalizovala zásahy orgánů moci proti „třídnímu nepříteli“, proti církvi, kněžím a věřícím.⁵⁶ Podle nového zákona se stalo trestným činem i „neoprávněné“ opuštění republiky s úmyslem poškodit její zájmy, což se téměř vždy pokládalo za prokázané i bez dokazování. Zákonem stanovenou sazbu maximálně 5 let umožňoval zvýšit *§ 1 za rozvracení republiky*. Tento paragraf byl obecně v politických

⁵⁴ KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*. Brno: Doplněk, 1993, s. 73. (Dále jen KAPLAN, K. *Stát a církev*).

⁵⁵ Tamtéž, s. 13 an.

⁵⁶ VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha: Zvon, 1995, s. 50.

procesech, tedy i v procesech s řeholníky, hojně soudy využíván, neboť skýtal širokou škálu možností rozsudků, od 5 let po provaz.⁵⁷

V roce 1948 byl přijat zákon č. 247/48 Sb. o táborech nucené práce. Na základě tohoto zákona se ocitli v koncentračních táborech bez soudu tisíce lidí, které komunistický režim klasifikoval jako „osoby, které nemají kladný poměr k lidově demokratickému státnímu zřízení“.⁵⁸

Všechny nezákonné postupy uplatněné na církvích, zejména katolické, režim následně „legalizoval“ v říjnu 1949 *Zákonem č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem*⁵⁹ a na něj navazujícími vládními nařízeními.⁶⁰ Církev se podrobila přijetí tohoto zákona z důvodů momentálně dobových a z ohledů politických. Otevřeně prohlásila, že se zákon příčí duchu církve, jejímu zřízení a tradicím.⁶¹

Část politických procesů byla „zákonná“ jen do té míry, že v nich šlo o přečiny uznávané obecně či podle československých zákonů za trestné. Političnost se v těchto případech projevovala v tom, že přestupek byl kvalifikován jinak, byla mu dána „vlastizrádná“ motivace a oběti byly postiženy neúměrně vysokými tresty.⁶²

⁵⁷ VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 12.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Stát přijal zákon, který se v podstatných bodech lišil od předlohy, která byla konzultována s církví: byl zřízen státní úřad pro církevní záležitosti; platnost zákona byla vyhlášena bez uznání či neuznání církví státem; zákon byl zobecněn a konkretizován vládním nařízením; bylo nařízeno sestavování rozpočtů a státní kontrola církevních účtů. OTTER, P. *Církevní politika 1949. Dokumenty a komentáře*. Brno: Eman, 1992, s. 122.

⁶⁰ VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 15.

⁶¹ OTTER, P. *Církevní politika 1949. Dokumenty a komentáře*, s. 122.

⁶² MENCL, V.; HÁJEK, M.; OTÁHAL, M.; KADLECOVÁ, E. *Křižovatky 20. století. Světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 248.

Novou úlohu prokuratury a soudů naprosto jasně vytyčil tehdejší ministr spravedlnosti dr. Štefan Rais po nabytí účinnosti nového trestního zákona a trestního řádu k 1. srpnu 1950 na celostátní poradě Ministerstva spravedlnosti: „*Nejpodstatnější změnou je, že nový trestní zákon vytváří prokurátora zcela nového typu. Prokurátor nesmí, jak tomu bylo dříve, čekat, co mu bezpečnostní orgány předloží k rozhodnutí, nýbrž musí být ústřední osobou celého řízení...Prokurátor a soud se musí postarat o řádnou přípravu procesu ... Přitom jak prokurátor, tak soud se musí řídit tím, že průběh hlavního přelíčení má vychovávat občany k ostražitosti vůči nepřátelům pracujícího lidu ... v hlavním líčení vystoupení prokurátora i soudce musí přesvědčovat o spravedlivém rozsudku nejen obviněného, ale i přítomné*“.⁶³

Nezákonnost, včetně fyzického mučení, se stala trvalým rysem postupu StB i justice. Zvláštní pozornost byla věnována právě katolické církvi, považované komunisty po únoru za nejnebezpečnějšího protivníka. Byl vytvořen pečlivě propracovaný systém „výroby“ politických procesů, Ačkoliv o množství obětí politických procesů po roce 1948 neexistují přesná čísla, na závěr této kapitoly uvádím několik statistických údajů. Podle pozdějších údajů Nejvyššího soudu činil jejich počet 83 000; v roce 1968, kdy probíhaly revize politických procesů, bylo v seznamu registrováno na 100 000 osob, z nichž okolo 40 000 bylo odsouzeno k trestům nad 10 let vězení.⁶⁴ Značnou část obětí politických procesů tvořili kněží a řeholníci, uvádí se, že ještě v roce 1956 se nacházelo ve vězení 433 duchovních.⁶⁵

⁶³ RÁZEK, A. *Scénář církevního procesu*. In Kol. autorů. *Církevní procesy padesátých let*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002, s. 85 an.

⁶⁴ RÁZEK, A. *Scénář církevního procesu*. In Kol. autorů. *Církevní procesy padesátých let*, s. 85.

⁶⁵ KOL. AUTORŮ. *Dějiny země Koruny české II*. Praha: Paseka, 1992, s. 269.

4 Čeští františkáni v době komunismu – 50. léta

4.1 Česká františkánská provincie 1949

Provinciálem františkánského řádu byl v roce 1949 P. PhDr. Jan Kapistrán Vyskočil⁶⁶ a řád měl 145 členů. V českých zemích působili františkáni: v Praze – klášter a kostel u Panny Marie Sněžné, kde bylo i sídlo Studia Catholica a Apoštolátu III. Řádu sv. Františka (34 řeholníků), v Praze-Spořilově (3), Hájků u Prahy (4), Slaném (3), Hořovicích (3), Plzni (6), Tachově (2), Chebu (1), Zásmukách (3), Voticích (6), Kadani (12), Turnově (3), Hejnicích (3), Hostinném (3), Bechyni (6), Čtyřech Dvorech (3), Jindřichově Hradci (6), Moravské Třebové (2), Kroměříži (dva konventy – v obou po 4), Uherském Hradišti (5), Dačicích (2).^{67 68}

⁶⁶ Jan Kapistrán Vyskočil se narodil 27. srpna 1886 v Postoupkách u Kroměříže. Rodiče ho nemohli vydržovat na kroměřížském arcibiskupském gymnáziu, a tak se dostal do františkánského juvenátu v Uherském Hradišti. Po noviciátu studoval v Praze teologii a 3. ledna 1909 byl vysvěcen na kněze. V roce 1917 byl poprvé na tři roky zvolen provinciálem a po té hned na další tříleté období (1920-1923). Znovu byl P. J. Kapistrán zvolen provinciálem v letech 1935-1938, vystřídal ho Jan Evangelista Urban. Následně byl provinciálem ještě po válce (1946-1949) a po neplatné volbě Ambrože Toboly stál v čele provincie v prvních letech totality až do své smrti (1949-1956). V roce 1950 byl P. J. Kapistrán internován v Želivě. Zemřel 9. února 1956 a je pochován ve františkánské hrobce na Olšanech.

⁶⁷ VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2004, s. 47. (Dále jen VLČEK, V. *Perzekuce*)

⁶⁸ Zajímavým shledávám, že v předchozím roce (1948) uvádí jiný autor téměř o třetinu menší počet členů: 100 kněží, 16 bohoslovců a noviců a 73 bratří, celkem 107. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 156.

Údaje o stavu řeholních řádů nechala vypracovat i SÚC (Státní úřad pro věci církevní); z nich se dozvídáme počet členů jednotlivých řádů, přičemž u františkánského řádu je udán počet 145, z toho počet kněží 55, noviců 36, bohoslovců 16, bratrů laiků 38. Tito obývali 22 řeholních domů, z toho největší byl v Praze 2, tj. konvent Panny Marie Sněžné, dále pak v Hájku, Hejnicích, Kadani, Jindřichově Hradci a Kroměříži.⁶⁹

Tabulka 1: Přehled řádů, řeholních domů a řeholníků v ČSR v roce 1949⁷⁰

Název řádu	počet domů	počet kněží	počet b. laiků	počet noviců	počet bohosl.	celkový počet řeholníků
Saleziani	12	82	23	56	78	239
Redemptoristé	17	133	42	18	45	238
Jezuité	8	62	62	50	43	217
Františkáni	22	55	38	36	16	145
Premonstráti	4	23	1	10	38	72
Něm. rytíři	1	1	-	-	-	1
Těšitelé	6	17	7	4	3	31

4.2 Nástup komunismu (1948-1950)

Období od konce druhé světové války do února 1948 můžeme považovat za dobu klidného soužití mezi československým státem a katolickou církví.⁷¹ V případě řádů lze v této době hovořit o období

⁶⁹ Návrh na postup vůči řádům. Přehled řádů, řeholních domů a řeholníků v ČSR, 30. leden 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*. Brno: Ústav soudobých dějin, 1994, s. 354 an.

⁷⁰ Tato tabulka byla sestavena na základě údajů z knihy BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 361.

⁷¹ Srov. VLČEK, V. *Procesy s řeholníky v 50. letech a v první polovině 60. let*. In *Církevní procesy 50. let. Sborník příspěvků z konference*. Praha: Karmelitánské

poválečné obnovy komunit a válkou zničených budov a opětném zahájení činnosti jednotlivých řádů.

Už počátkem roku 1949 se staly objektem zájmu pozornosti komunistického vedení a Státní bezpečnosti také mužské řády a kongregace. Vedle biskupů a jiných významných duchovních hodnostářů považovali komunisté právě řeholníky za hlavní opory katolické církve proti režimu.⁷² Jistá autonomie v církvi, řádová pravidla a život v komunitách, to vše umožňovalo větší odvahu proti komunistickému režimu.⁷³ Komunističtí funkcionáři se obávali zejména jejich výborné organizovanosti a pružných kontaktů mezi jednotlivými řádovými domy doma i v zahraničí. Řada řeholníků patřila ke skutečné duchovní elitě tehdejší doby, mnozí působili jako překladatelé, např. františkán Jan Evangelista Urban.⁷⁴ V srpnu 1948 došlo také k prvním případům zatčení řeholníků a brzy následovaly jejich soudní procesy. V období od února 1948 do dubna 1950 bylo v českých zemích odsouzeno přes 50 řeholníků všech řádů a kongregací.⁷⁵

4.3 Plán na likvidaci řeholních řádů

V souvislosti s prosazením monopolu moci komunistické strany bylo jen otázkou času, kdy dojde ke střetu s církví, kterou považovala za instituci v zásadě politickou. O řeholní řády zvýšili svůj zájem vykonavatelé církevní politiky už v lednu 1949, zejména pak po jednání s představenými řádů 19. července.⁷⁶

nakladatelství Kostelní Vydří, 2002, s. 111.

⁷² Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 43.

⁷³ GATZ, E. *Kirche und Katholicismus Ostmittel und Süd-Europa*. Teil 2. Zurich: Ferdinand Schöningh Aderborn, 1999, s. 187-222.

⁷⁴ Srov. VLČEK, V. *Procesy s řeholníky v 50. letech a v první polovině 60. let*, s. 114. (Dále jen VLČEK, V. *Procesy*)

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tato jednání proběhla na Ministerstvu školství a týkala se vztahu církve a státu.

Dne 22. srpna předsednictvo ÚV KSČ schválilo návrh církevní šestky na soustředění řádových duchovních na několika místech. Ještě v srpnu církevní šestka obdržela první a ještě nepřesné údaje o počtech klášterů a řeholníků a pověřila SÚC, aby zahájil přípravy na soustředění mužských řádů. Od ledna 1950 se pak zabývala církevní šestka konkrétními návrhy na centralizaci a uložila SÚC, aby vypracoval podrobný plán postupu při centralizaci mužských řádů, včetně výběru centralizačních klášterů.⁷⁷

SÚC se centralizací soustavně zabýval.⁷⁸ Plán postupu vůči řeholním řádům nakonec dostal podobu vojenského zásahu, při němž byli řeholníci násilně svezeni do střežených klášterů. Tato operace dostala pracovní název akce „K“.

4.4 Akce „K“

Tzv. akce „K“ nebo-li deportace řeholníků ze všech mužských řeholních řádů a kongregací byla výsledkem předchozích plánů SÚC, na nichž se intenzivně pracovalo již od podzimu 1949⁷⁹ (např. útvar StB pro

Představitelé jednotlivých řeholních řádů vystoupili velmi ostře proti postupu vlády a jejího ideologicky motivovaného boje proti náboženství a církvi. A projevovali svou věrnost církvi a papeži. V důsledku toho se pozornost vůči řeholním řádům ještě znásobila a urychlila požadavek na „řešení řádů“. Srov. KAPLAN, K. *Stát a církvev*, s. 118.

⁷⁷ KAPLAN, K. *Stát a církvev v Československu v letech 1948-1953*. Brno: Doplněk, 1993, s. 118 an. (Dále jen KAPLAN, K. *Stát a církvev*).

⁷⁸ O tom svědčí dokumenty zápisů porad SÚC, které probíhaly cca každý týden. Srov. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*.

⁷⁹ V návrhu postupu SÚC vůči řeholím a klášterům se stanovují tyto cíle politiky, mj. přípravná opatření k provedení plánu likvidace řeholí: „a) poříditi přesnou evidenci o dislokaci řeholí a kapacitě budov (se zřetelem k potřebám koncentrace a výrobní činnosti), b) poříditi přesnou evidenci majetku, c) poříditi evidenci kádrovou, d) připravití plán koncentrace a činnosti pro jednotlivé řehole, e) připravití čísla o potřebě pracovních sil zaměstnaných výrobou devocionálií, f) připravití odhalení

církevní záležitosti dostal od nadřízených míst pokyn shromažďovat kompromitující materiály o významných řeholnících).⁸⁰

Plány o průběhu akce „K“ se během jejich příprav značně měnily⁸¹; jasný cíl a postup plánu likvidace se dočteme v návrhu z března 1950 vydaného SÚC: „*Budeme směřovat k tomu, abychom soustředili řeholníky a řeholnice v nejmenším počtu klášterů*“.⁸² Směr politiky vůči řeholním řádům určuje K. Gottwald ve svém projevu z 24. února 1950:

„...*Kromě toho před námi bude stát otázka dát do pořádku alespoň poněkud věci řádů, zejména mužských řádů. Klášterů je tady strašná spousta. Všude se pášou více méně neplechy protistátní. My máme tisíc a jeden důvod, abychom tomu učinili přítrž. Chceme postupně koncentrovat ty řády, abychom je měli více pod dozorem, víc pod rukou, aby nebyly tak rozlezlé, jako jsou teď*...“⁸³

o zvyšování bytové tísně, g) připravit procesy proti řeholníkům podle zákona na ochranu republiky, popř. pro majetkové delikty“. Návrh SÚC na postup proti řeholím a řádům, 22. listopad 1949, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 319-320. Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 118.

⁸⁰ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 123.

⁸¹ Z jednotlivých zápisů schůzí církevní komise ÚV KSČ, zejm. z roku 1950, můžeme vyčíst vývoj přípravy akce „K“; např. zápis z 27. února 1950 se této záležitosti věnuje v bodě 4: „*Akce s kláštery je pozměněna v tom smyslu, že bude zahájena teprve po projednání trestního případu opata Tajovského a Machalky. Soudním procesem, v němž budou kompromitovány řády, bude pak možno zahájit akci proti klášterům. Původní usnesení o postupu proti těmto řádům se mění tak, aby akce proti sedmi největším řádům byla provedena naráz ve městech i na vesnicích administrativním opatřením, jak bylo původně navrženo a schváleno jen na postup vůči jezuitům*“. Zápis č. 10 ze schůze předsednictva ÚV KSČ, 27. února 1950. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 402.

⁸² KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 380.

⁸³ Stenogram nezveřejněné části projevu K. Gottwalda o církevní politice na zasedání ÚV KSČ, 24. únor 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 400.

Nakonec se SÚC ve spolupráci s Bezpečností rozhodl pro dvouetapovou variantu. První a zároveň hlavní úder postihoval sedm nejpočetnějších řeholních řádů⁸⁴, mezi nimi i františkánský řád. Druhá etapa představovala obdobný postih pro ostatní méně početné řády. Všichni představení řeholních řádů a „reakční“ řeholníci měli být soustředěni do internačního tábora v Želivě.⁸⁵

Organizátoři akce „K“ kladli důraz na její klidný průběh a na to, aby se nesetkala s odporem veřejnosti a i samotných řeholníků. Proto vytvořili propracovanou informační síť, díky níž měli dokonalý přehled o situaci v jednotlivých kláštorech, o čemž se dozvídáme například ze zápisu zasedání SÚC z března 1950:

„Pořídili jsme úplnou evidenci všech klášterů, takže o každém klášteře máme záznam, v němž je uveden počet řeholníků a jiných obyvatel kláštera, údaje o budově, údaje o politické situaci v klášteře atd. Máme rovněž snímky a plánky čtených klášterů.“⁸⁶

O tom jak vypadalo klima ve františkánském klášteře před provedením tzv. Akce „K“ uvádím pro ilustraci úryvek ze vzpomínek P. Benedikta Holoty OFM⁸⁷, tehdy mladého řeholníka studujícího bohosloví:

⁸⁴ Jednalo se o salesiány, redemptoristy, jezuity, františkány, premonstráty, těšitelé a německé rytíře.

⁸⁵ „Státní bezpečnosti jsme předali seznam nejnebezpečnějších reakčních řeholníků z uvedených sedmi řádů, pokud je zjistili církevní tajemníci“. Plán SÚC na další postup proti církevním řádům. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 410.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ P. Benedikt Holota se narodil 5. 8. 1922 v Nebřezinech. Ve 22 letech byl pokřtěn a roku 1947 vstoupil do noviciátu v Kadani. Slavné sliby skládal 17. 6. 1951 v internaci v Oseku a 8. 12. 1952 byl vysvěcen na kněze. Prošel internací, což popisuje ve své knize „Nebyl jsem hrdina“. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Benediktem Holotou*, 15. 4. -28. 7. 2005.

„Záboru předcházelo určité napětí, šuškalo se, že něco přijde. Mezi sebou si to říkali otcové, kteří měli na starosti provincii a my nevěděli nic. Až jednou, to bylo o Velikonocích, se zpívaly „tenebry“, to byl trojúhelník se sedmi svícemi a po každém žalmu se jedna zhasla. Všechny lekce se zpívaly latinsky. Do kostela se najednou nahrnula spousta mužskejch. To bylo divné. Jenomže liturgie těch teneber byla tak působivá,- my to měli nacvičený, Chrysostom to vedl po Bartoloměji, ten ji měl rád a rozuměl ji,- takže to bylo úžasně nacvičený, nazpíváno, a to byla taková silná duchovní atmosféra, že vůbec k žádné provokaci nedošlo, i když provokací v našem kostele to mělo všechno začít. Provokatéři prostě oněměli. Teprve potom přišla za den nebo dva provokace ve sv. Vítu, když měl kardinál Beran liturgii. Začali pískat. Tenkrát jsme adorovali s Chrysostomem u Božího hrobu u sv. Víta. Tak po té adoraci to začalo, přímo u toho jsem nebyl, ale původně to mělo začít u nás. Jenže ta naše liturgie byla provedená tak duchovně, že si neškrtili. A potom to jelo. První jeli jezuité a pak my.“⁸⁸

Celý průběh akce byl do nejmenších podrobností naplánován SÚC.⁸⁹ V noci z 13. na 14. dubna⁹⁰ byly přepadeny všechny mužské kláštery (celkem 217 klášterů) na území celé republiky. Akce probíhala pod vedením StB příslušníky SNB a za asistence ozbrojených milicionářů, začátek byl stanoven na 00:30 hodin.⁹¹ Je třeba zdůraznit, že první úder byl nečekaný a proběhl v českých zemích i na Slovensku najednou na způsob válečné operace. Ve všech místech republiky probíhal obdobným způsobem. Kolem

⁸⁸ Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Benediktem Holotou OFM.*

⁸⁹ *Návrh SÚC na provedení tzv. akce „K“*, BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 429-444.

⁹⁰ Druhá etapa zásahu proběhla z 27. na 28. dubna téhož roku a týkala se zbylých 18 řeholí. Jediným řádem, který nebyl postižen centralizací byli Milosrdní bratři. Srov. VLČEK, V. *Procesy*, s. 121.

⁹¹ Srov. DACÍK, T. *Církevně politický vývoj u nás po 2. světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2000, s. 10.

půlnoci obsadili podle přesných instrukcí⁹² ozbrojení příslušníci SNB, StB a oddílu.

Lidové milice obsadily budovy kláštera, probudili spící řeholníky, přinutili je obléknout se a sbalit si nejn nutnější věci. Zmocněnec SÚC jim oznámil, že byl vládním dekretem řeholní dům zestátněn⁹³, ale oni se budou moci dále svobodně věnovat duchovní činnosti v jiných k tomu vyhrazených kláštorech. Na tuto noc vzpomíná P. Inocenc Kubíček OFM⁹⁴, který se právě nacházel v klášteře v Hájku u Prahy:

*„...Otevřel jsem bránu a oni řekli: „Právě jsme vás obsadili, a kde máte zvony?“ Odpovídám: „Je tady jen věžička a na ní je zvon, který používáme při pohřbech, takový umíráček.“ Tak jsem ho dovedl k věžičce a on tam postavil hlídku se zbraní. „ A teď všechny co nejrychleji vzbudte a ať se všichni seřadí v nějaké větší místnosti.“ ... Nejprve zjišťovali, jestli tu nebydlí někdo, kdo zde není nahlášený. Pak nám dali první informaci: **Protože je všude nedostatek bytových prostor, bylo stranou a vládou rozhodnuto, že některé kláštery budou přemístěny jinam, aby se získaly byty.** „Váš klášter bude přemístěn do Hejnice v severních Čechách. V co nejkratší době si zabalte nejn utnější osobní potřeby a prádlo, žádné písemnosti ani knihy si neberte, to všechno bude později posláno za vámi, a seřaďte se nejpozději do dvou hodin.“⁹⁵*

Během noci pak byli řeholníci násilně svezeni do několika koncentračních středisek – oficiálně do centralizačních či internačních

⁹² „Státní bezpečnosti jsme předali seznam všech klášterů, které mají býti v první etapě vyklizeny, s potřebnými údaji o každém z nich“. Plán SÚC na další postup proti církevním řádům, bod 3. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 410.

⁹³ Uvedený vládní dekret vůbec neexistoval. Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II*, s. 150.

⁹⁴ P. Inocenc František Kubíček byl odsouzen v Jihlavě v procesu „Dvořák a spol.“ v březnu 1953 za trestné činy velezrady a vyzvědačství.

⁹⁵ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 6, 2005, s. 30.

klášterů, které byly zbudované narychlo z předem vytypovaných, dobře střežených klášterů. Centralizace postihla i řádové kleriky a novice.⁹⁶

Na způsob průběhu akce „K“ vzpomíná P. Benedikt Holota OFM takto:

„Otec Stanislav byl kvardiánem. Po 11 hodině nejednou bez zaklepání přišli do cely otec Stanislav a esenbák se samopalem. Otec Stanislav řekl: „Vstaň a zprav se.“ Měl jsem otevřené dveře a viděl jsem tam stát civilistu s pistolí. Když jsem se oblékal, tak jsem vlít jenom do hábitu, bosýma nohama do sandálů. Esenbák mi řekl: „Člověče, oblečte se pořádně, nevíte, kam jdete.“ Tak jsem si vzal ještě svetr a boty. „Můžete si vzít s sebou dvě knížky.“ Chtěl jsem si vzít dva díly breviáře a Písmo. On řekl: „Ne, jenom dvě.“ Tak jsem si vzal jeden díl breviáře a Písmo. To se nedalo nic dělat. Velmi šeptem - možná že to byl politický nebo psychologický tah, možná, že to měli nařízený - mi řekl: „Jestli tu máte něco, co by vás mohlo kompromitovat, tak to zduste.“ „Já nevím, co by mě mohlo kompromitovat.“ A pak mě vzal a šli jsme dolů do refektáře. Než jsme tam vstoupili, tak mě prošacoval civilista. Refektář už byl plný otců, kněží. A my klerici jsme se tam pomalu scházeli. Když jsme tam byli všichni, tak nám oznámili, že půjdeme. Vyváděli nás přes kvadraturu, jak chodíme na faru na nádvoří. Tam jeden esenbák začal hulákat: „Držet hubu, nebo vám ji rozbiju.“ Druhý ho okřikl: „Neblbni.“ Před tím stál autobus, tak nás napočítali a jeli jsme. Ještě jsem se stačil podívat po starém opukovém dláždění. O Velikonocích jsem přísluhoval jako podjáhen. Hlavní byl otec provinciál. Jáhnem byl Bedřich. Když jsme šli po nádvoříčku, tak jsem měl takovej nepřekonatelný pocit: Jdeš tudy naposled. Nějaké vnitřní hnutí, a bylo to tak. Tak jsem se jen tak podíval, byla tma, jenom ta silueta toho uzavřeného prostoru, štít našeho kostela a nebe plné hvězd. Tak to byl poslední den. Když jsme jeli, tak jsme je dráždili. Oni nás vozili, abychom se nemohli orientovat a přivezli nás do Hejnic. Po cestě jsme je dráždili,

⁹⁶ Srov. VLČEK, V. *Procesy*, s. 121.

přijeli jsme tam ráno, už bylo světlo. Cestou jsme zpívali „Beskyde...“. Zvláště silně poslední sloku: „Všichni se starají o naši chudobu a já se nestarám, chvála Pánu Bohu.“ Oni po nás loupali očima, kdo je nejaktivnější. Oni z toho dělali důsledky. Byli jsme tam pár dní. Mezi tím vybrali klášter v Kadani a tam byli tři novickové – Emil, Beno a Bernard.⁹⁷

Organizačním zajištěním celé akce byli pověřeni příslušníci SNB a StB ve spolupráci s pracovníky církevního oddělení místního zastupitelstva. Zmocněnci SÚC převzali majetek kláštera, předsedové ONV odpovídali za vhodné vysvětlení a zdůvodnění odvozu řeholníků místnímu obyvatelstvu.⁹⁸

Jak vyplývá ze zpráv krajských církevních tajemníků byla akce „K“ ve svém celku hodnocena jako úspěšná a díky dokonalé přípravě proběhla téměř bez komplikací.⁹⁹

⁹⁷ Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Benediktem Holotou.*

⁹⁸ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 62.

⁹⁹ Vyjádření krajských církevních tajemníků k likvidaci klášterů. VLČEK, V. *Procesy*, s. 121.

4.5 Centralizace františkánských řeholníků

4.5.1 Obecně

Po skončení akce „K“ bylo provedeno soustředění (centralizace)¹⁰⁰ všech členů mužských řádů do předem vytipovaných klášterů.¹⁰¹ Záměrně byly vybrány kláštery v severním pohraničí českých zemí; tato oblast byla po odsunu německého obyvatelstva řídce osídlena, navíc nepůvodním obyvatelstvem bez vzájemných sociálních a kulturních vazeb. Předpokládalo se, že tato skutečnost bude mít pozitivní vliv na minimum vzájemných kontaktů s civilním obyvatelstvem.

Zpočátku vedení tábora bránilo v jakémkoliv kontaktu se světem a tím byla svoboda soustřeďovaných značně omezena: „*Styk s vnějškem jest v centralizačním středisku pro soustředěné zcela uzavřen. Ze soustředěných nesmí se nikdo vzdálit z centralizačního střediska, nesmí za nikým býti vpuštěna návštěva, nikomu nesmí býti povolen rozhovor s cizí osobou, ba zakázán jest i písemný styk. Se soustředěnými je dovoleno se stýkat pouze vedení střediska a dozorčím orgánům.*“¹⁰² S tímto požadavkem důsledné izolace řeholníků se setkáváme i v zápisu z jednání tzv. „Církevní šestky“: „...*Centralizační klášter bude úplně uzavřen a řeholníkům nebude povolen*

¹⁰⁰ V literatuře se vyskytuje rozdělení soustřeďovacích center pro řeholníky na centralizační (chápáno jako převýchovná střediska řeholníků) a internační (chápáno jako střediska pro „reakční“ řeholníky; přísnější režim, často srovnávané s vězeňskými podmínkami), (např. VLČEK, V. *Perzekuce*). U jiných autorů se setkáváme se splnutím těchto pojmů (např. VAŠKO, V. *Neumlčená*). Já se ve své práci přikláním k hledisku Vlčka, a to z důvodu pramenných podkladů: „...*Kromě těchto tzv. centralizačních klášterů by byl zřízen klášter internační pro představené a vedoucí jednotlivých řádů tak, aby masy řeholníků byly zbaveny vedení*“. Zápis o 17. schůzi církevní šestky, 18. leden 1950. Postup vůči klášterům, BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 334.

¹⁰¹ S výjimkou Milosrdných bratří. DACÍK, T. *Církevně politický vývoj u nás po 2. svět. válce*, s. 10.

¹⁰² VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 84.

*jakýkoliv styk s venkem.*¹⁰³ Až později bylo obyvatelům táborů dovoleno posílat a přijímat dopisy, ovšem pod přísnou cenzurou. Doručené balíky, které byly posílány od příbuzných – jídlo, oblečení, léky – strážní tábora před předáním často vyprázdnili.¹⁰⁴

O výběru internačních klášterů, včetně jejich stručné charakteristiky se dočteme v plánu SÚC z března 1950 na postup proti řádům: „Vybrali jsme pět nejvhodnějších klášterů pro centralizaci v první etapě: a) pro salesiány (240 osob) klášter v Oseku u Duchcova, b) pro redemptoristy (238) osob klášter v Králíkách, okres Žamberk, c) pro jezuity (217 osob) klášter v Bohosudově, okres Teplice, d) pro františkány (138 osob) klášter v Hejnicích (kromě místností v přízemí, kde jsou kanceláře, kuchyně, knihovna atd., je v I. poschodí 30 místností kláštera o výměře v průměru 15 m²), okres Frýdlant v Čechách, e) pro premonstráty-těšitele a německé rytíře (celkem 110 osob) klášter v Broumově.“¹⁰⁵

Přestože byl každému řádu přiřazen pro centralizaci jeden z jejich původních klášterů, docházelo později k různým přesunům a promíchání jednotlivých řeholníků. Tyto přesuny byly zapříčiněny především organizací nucené práce¹⁰⁶, kterou řeholníci vykonávali a tím se narušovaly

¹⁰³ Návrh SÚC na provedení akce „K“, Praha, březen 1950. Postup v centralizačních klášterech. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 435.

¹⁰⁴ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 84.

¹⁰⁵ Důležitý faktor představovala zejména izolovanost a dobrá „hlídatelnost“ vytípaných klášterů – např. klášter v Králíkách je charakterizován: „Budova je za městem osamocena, takže je možno ji dobře izolovat.“ Nebo klášter v Bohosudově (sem byla z Hejnic převezena i část františkánských řeholníků): „Objekty jsou obehnány zdí, takže jsou vhodné ke střežení.“ Plán SÚC na další postup proti církevním řádům, bod 3. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 410.

¹⁰⁶ V centralizačních klášterech trávili řeholníci 8 – 10 hodin denně manuální prací. Měla všechny znaky práce nucené, byla povinná, neplacená, přidělovaly ji represivní orgány, které na provedení práce dohlížely a neplnění norem postihovaly. Srov.

řeholní komunity a postupně se rozptylovali. Ze zápisu „Církevní šestky“ se k tomu dočteme: „*Soustředění by bylo provedeno vždy v jednom klášteře toho kterého řádu, který by vyhovoval kapacitou, možností opatření pracovních úkolů pro řeholníky, i z hlediska bezpečnosti.*“¹⁰⁷ K těmto přesunům se Vaško vyjadřuje takto: „*Přemísťování a třídění, rozdělování a slučování probíhalo v nepravidelných intervalech neustále, podle klíče, jehož logiku nikdo z internovaných nikdy nepochopil.*“¹⁰⁸

Tabulka 2: Průběh I. etapy centralizace řeholníků. Země české. ¹⁰⁹

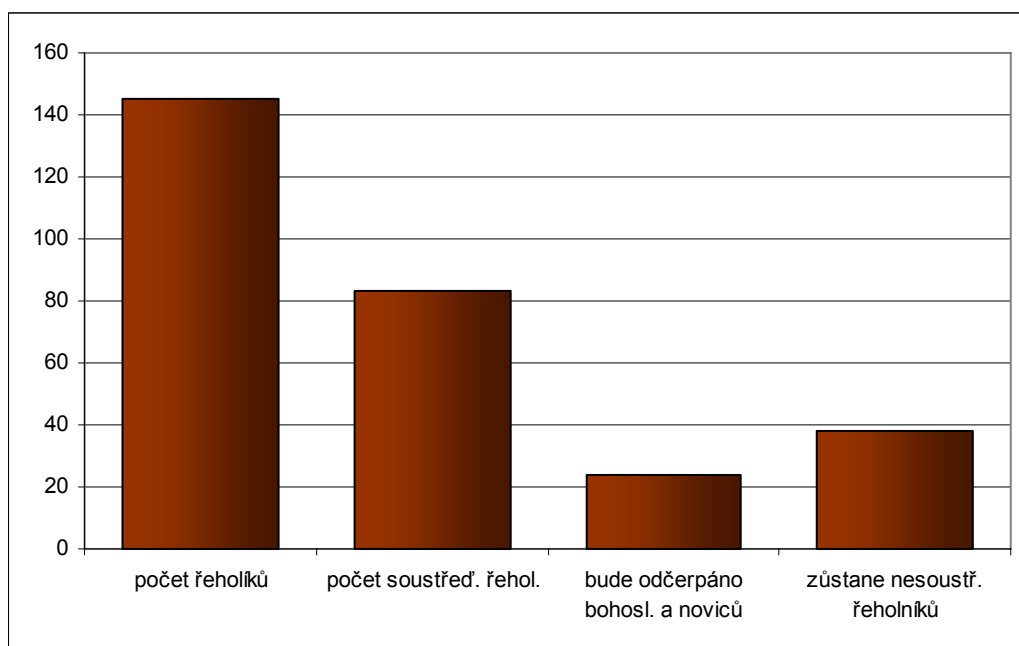
Název řádu	počet řeholníků	počet soustřed. řeholníků	bude odčerpáno bohosl. a noviců	zůstane nesoustrř. řeholníků
Salesiáni	239	64	66	109
Redemptoristé	238	102	18	118
Jezuité	217	124	93	-
Františkáni	145	83	24	38
Premonstráti	72	11	26	35
Těšitelé	31	14	7	10
Něm. rytíři	1	1	-	-
Celkem	943	399	234	310

VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 165-166.

¹⁰⁷ Zápis o 17. schůzi církevní šestky, 18. leden 1950. Postup vůči klášterům, BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 334.

¹⁰⁸ VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 166.

¹⁰⁹ Tato tabulka byla sestavena na základě údajů z knihy BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 368.



Graf 4.1: Průběh centralizace u františkánů

Tabulka 3: Průběh I. etapy centralizace – soustředování řeholních domů.¹¹⁰

Jméno řádu	počet řehol. domů	počet soustřed. domů	zůstane nesoustř. domů
Saleziáni	12	7	5
Redemptoristé	17	10	7
Jezuité	8	8	-
Františkáni	22	19	3
Premonstráti	4	1	3
Těšitelé	6	3	3
Něm. rytíři	1	1	-
Celkem	70	49	21

¹¹⁰ Tato tabulka byla sestavena na základě údajů z knihy BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 368-369.

Přestože úředně ohlášeným důvodem k internaci řeholníků byl jejich „návrat k náboženskému poslání“, řád jednotlivých řeholních společenství se zcela ignoroval.¹¹¹ Svobodná náboženská činnost byla před celou akcí slibována v tisku.¹¹² V organizačním plánu centralizačních středisek se praví: „*Cílem pobytu ve středisku je diferencovati pokrokové řeholníky od vyložených nepřátel lidově demokratického zřízení a postupně je připravit pro duchovní správu. K dosažení tohoto cíle se v centralizačním středisku používá vedle jiných výchovných prostředků i výchovného momentu manuální práce.*“¹¹³

Veřejnosti byla k odůvodnění centralizace klášterů předložena oficiální zpráva ČTK (České tiskové kanceláře). Tato zpráva byla zveřejněna 18. dubna 1950, tedy čtyři dny po provedení akce „K“. Pro ilustraci uvádím její zkrácené znění: „*V poslední době bylo zjištěno, že nástrojem zahraničních nepřátel republiky se staly katolické kněžské řády. Při soudním projednání rozvratné protistátní činnosti bylo prokázáno, že v četných kláštorech byli ukrýváni nepřátelští agenti, vyzvědači a dokonce vrahové. V kláštorech byla odhalena skladiště zbraní, tajné vysílací stanice a mnohé kláštery se staly základnami vyzvědačské a rozvratné činnosti... Aby bylo znemožněno pokračování v této nepřátelské činnosti katolických řádů, bylo přikročeno k opatření, která znamenají návrat řádů k jejich původnímu a pravému náboženskému poslání. Poněvadž bylo zjištěno, že v prostorných klášterních budovách žilo vždy jen několik jednotlivců, kteří nepracovali a zabývali se ponejvíce štváním a pobuřováním, byli řády soustředěny do několika klášterů, kde budou mít možnost, aby se věnovali ryze náboženskému poslání podle zvláštních předpisů vlastní řehole. Uprázdňené budovy budou dále sloužit především potřebám katolické Charity a sociálním a zdravotním účelům. Některé bude*

¹¹¹ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 164.

¹¹² VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 83.

¹¹³ Tamtéž.

*možno přeměnit na byty, jichž obyvatelstvo v okolí klášterů tak citelně postrádá.*¹¹⁴

Centralizační kláštery byly řízeny přímo z SÚC; nad každým klášterem byl jmenován politický zmocněnec – velitel tábora. Objekt hlídali ozbrojení příslušníci SNB, kteří byli často střídáni, aby „zbytečně“ s řeholníky nesoucítili a nesnažili se jim ulehčit život v táboře. Hospodářské zabezpečení kláštera zajišťovalo zásobovací oddělení Krajského národního výboru (dále jen KNV).¹¹⁵ Řeholníci byli rozděleni podle řádu po skupinách 20-30 osob a takto byli také ubytováni. V čele skupiny stál vždy tzv. „skupinář“, který podával každý den při nástupu¹¹⁶ hlášení veliteli tábora o situaci jemu přidělené skupiny (např. rozdělení pracovišť, počet nemocných), rozděloval mezi řeholníky práci na ubikaci, v objektu kláštera, na přiděleném pracovišti mimo tábor. Organizoval také volný čas spolubratrů, vyřizoval jejich žádosti a komunikoval s vedením tábora. Soustředění měli povoleno účastnit se každé ráno společné mše (samozřejmě bez účasti veřejnosti), v sobotu a v neděli chodit ke zpovědi.¹¹⁷ V centralizačním klášteře bylo možno vlastnit Bibli, misál a breviář.¹¹⁸

Denní program převážně vyplňovala přidělená neplacená manuální práce v obvyklém rozsahu 8–10 hodin.¹¹⁹ Nedodržení pracovní normy bylo trestáno různými způsoby, stejně jako protivení se vůli velitele, např.

¹¹⁴ NEULS, J., DVOŘÁK, M., *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, Praha: Orbis, 1950, s. 149 an.

¹¹⁵ Srov. Návrh SÚC na provedení tzv. akce „K“, březen 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 429 an.

¹¹⁶ Ráno i večer se na nádvořích objektů konaly, jako v koncentračních nacistických táborech, sčítací nástupy. Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 174.

¹¹⁷ Zpovědníkem a duchovním správcem měl být ustanoven některý z „pokrokovějších“ řeholníků. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 84.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 85.

¹¹⁹ VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 165-166.

nepozdravení, připomínky, kritika, pokus o kontakt s okolím...atd. Tresty sahaly od omezení korespondence, spánku, jídla, přes pobyt v korekci (samovazba) až po převedení do internačního tábora či zavedení vyšetřování.¹²⁰

Nedílnou součástí každého dne bylo i politické školení v duchu marxismu-leninismu, jehož cílem bylo ideologické zpracování a kádrové prověřování řeholníků. Tato školení měla za úkol vytvořit loajální a pokrokové řeholníky, z nichž ti, kteří splnili kádrové předpoklady, byli postupně navraceni do duchovní správy. Ti, kteří neprokázali svoji loajalitu, zůstávali, třeba doživotně, levnou pracovní silou.¹²¹

Velkou pozornost věnovala SÚC také ovlivnění veřejného mínění ve svůj prospěch. Jako konkrétní doklad můžeme uvést citaci politické přípravy již z prosince 1949 v návrhu SÚC: *„Zaměříme již v omezeném rozsahu postupně naši propagační kampaň proti reakčním zjevům a reakční činnosti v některých kláštorech. Církevní tajemníci a vnitro se zaměří k zjišťování případů reakční činnosti klášterů a opatří materiál. V tisku a rozhlasu navážeme na úlohu, kterou mají hrát u nás řády podle pokynu Vatikánu. Budeme odhalovat případy protistátní činnosti a hospodářských machinací, navážeme na knihu „Spiknutí proti republice“. Bude-li to možné, bude připraven proces proti některým řeholníkům, kteří provádějí v kláštorech protistátní činnost. Kampaň bude zaměřena proti některým řádům, které jsou pro nás politicky nejnebezpečnější, které mají největší počet klášterů a řeholníků a jsou politicky nejvíce proti nám zaměřeny. Kampaň bude zaměřena také proti některým klášterům, kde je nejhorší politická situace a které jsou nejnebezpečnější.“¹²²* Z uvedeného naprosto

¹²⁰ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, 85.

¹²¹ Srov. DACÍK, T. *Církevně-politický vývoj u nás po 2. svět. válce*, s. 10.

¹²² Návrh SÚC na přípravu první etapy tzv. akce „K“, 3. prosinec 1949, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 322.

evidentně vyplývá, že se jedná o politickou objednávku a diskreditaci řeholních řádů bez ohledu na to, jestli nějaké „spiknutí“ a „protistátní činnost“ existovala.

O zahájení výše popsané mediální kampaně bylo rozhodnuto 30. ledna 1950: „*Vysvětlovací „kampaň“ zahájit ihned...na konkrétních případech odhalovat reakční činnost v kláštorech vůbec. Připravíme lidovou brožuru¹²³ s tímto zaměřením.*“¹²⁴ Při ospravedlnění centralizace řeholních řádů byla využita štvavá mediální kampaň rozvinutá v souvislosti s tzv. „procesem s deseti představiteli řeholních řádů“. Ta měla připravit klima pro chystanou likvidaci klášterů.¹²⁵

Z koncepce centralizace řeholních řádů byly vyčleněny výjimky týkající se klášterů, které byly vyhlášenými poutními místy, a to například Velehrad či Hostýn. K tomu se vyjadřuje zpráva o postupu vůči řeholním

¹²³ Touto brožurou je míněná publikace, kterou mělo v rámci mediální kampaně vydat ministerstvo informací. Jejím účelem bylo „informovat“ veřejnost o procesu s deseti představiteli řeholních řádů. Konkrétně byl její redakci pověřen soudruh Neuls (stejně jako ostatní dokumentací tohoto procesu). Z jednání SÚC o této brožuře: „*Ustanovena komise s. Dvořáka, Průši, Huba, Neulse a Střídy. S. Neuls zajistí též účast na komisí členům propagačního oddělení ÚV KSČ. Uspořádání brožury musí být vedeno z hlediska dokumentárního. K usvědčení Vatikánu a v jeho službách, pak klášterů a řádů v Československu z rozvratné činnosti proti lidové demokracii musí zpracovat výtěžky dosavadních procesů proti příslušníkům klášterů a řádů z důvodů protistátní činnosti a vlastní proces proti M. a spol. (rozumíme Mastiliak a spol., nebo-li Proces s deseti představiteli řeholních řádů). Brožura musí být psána živě, přesvědčivě a musí být vydána ihned...Přesný návrh na uspořádání brožury předloží s. Neuls podle návrhu komise...*“. Zápis z porady na ministerstvu spravedlnosti o politické koncepci, režii a propagačním využití procesu s představiteli církevních řádů. 25. březen 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 423.

¹²⁴ Usnesení předsednictva ÚV KSČ o návrhu na postup vůči církevním řádům. 30. leden 1950, Praha. Tamtéž, s. 354 an.

¹²⁵ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 68.

řádům: „*Mimo centralizaci zůstanou pouze některé kláštery, které nebude vhodné vyklidit z politických důvodů, zejména v těch případech, kdyby to vyvolalo mezi obyvatelstvem příliš silný odpor (např. některé historické kláštery v katolických krajích jako Velehrad a Hostýn). V takových případech aspoň nahradíme reakční řád¹²⁶ řádem ochotným ke spolupráci.*“¹²⁷ Jak konkrétně převzetí kontroly nad uvedenými poutními místy probíhalo uvádí tajná schůze ÚV KSČ: „*Poutní místa obsazená řeholníky budou zajištěna spolehlivými zmocněnci Charity, kteří budou mít k dispozici spolehlivý personál; ten převezme prakticky správu poutního místa. Zároveň bude navázáno jednání s některými loajálnějšími řády, které by později správu těchto poutních míst mohly převzít.*“¹²⁸

Likvidace řádů měla také ekonomickou a kulturní stránku. Fierlinger¹²⁹ ji nazval největším majetkovým přesunem od obsazení pohraničí a znárodnění průmyslu a půdy. Mužské řády vlastnily 429 domů a klášterů.¹³⁰ Kromě nich úřady zabraly několik desítek miliónů korun na vkladních knížkách. Nevyčíslitelnou ztrátu postihlo kulturní dědictví spravované řeholními řády.¹³¹ Klement Gottwald v nezveřejněné části svého

¹²⁶ Zde míněn jezuitský řád, který byl považován komunistickým vedením za jeden z nejreakčnějších. Srov.: „*Tam, kde není možno řády zatím zrušit (Velehrad, Hostýn), pokusili bychom se vyměnit reakční jezuity za jiný řád nám přijatelnější.*“ Zázpis o 17. schůzi církevní šestky. Postup vůči klášterům. 18. leden 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 334.

¹²⁷ Návrh na konečnou reorganizaci řádu, 30. leden 1950, Praha. Tamtéž, s. 366.

¹²⁸ Zázpis z 18. schůze církevní šestky. Opatření proti klášterům a řádům. 25. leden 1950. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 339.

¹²⁹ Zdeněk Fierlinger, toho času místopředseda vlády, od 25. 4. 1950 v čele SÚC (vystřídal ve funkci JUDr. Alexeje Čepičku).

¹³⁰ Pro úplnost dodávám, že majetek ženských řádů byl 670 domů a klášterů (k likvidaci ženských klášterů došlo o půl roku později). Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 153.

¹³¹ Pro zajímavost uvádím tyto statistické údaje o kulturních ztrátách: „*Jen v českých zemích bylo v klášterech 1 800 000 knih. Národní galerie dostala 629 obrazů a 247*

projevu o církevní politice z 24. února 1950 k centralizaci klášterů poznamenal: „...*A jako vedlejší produkt této operace bude, že dostaneme přece nějaké místnosti. To neznamená, že si je můžete okamžitě zabírat. Počkejte až vám to církevní úřad povolí...*“¹³²

K zaboru řádového majetku při centralizačních opatřeních došlo bez souhlasu Církve. Řádový majetek byl dán do správy Náboženské matice, jež od 31. 5. 1950 podléhala SÚC, posléze byl však rozhodnutím převeden do státního vlastnictví.¹³³ Je nutno uvést, že většinu ze 429 zabraných klášterních budov v Československu nezískaly, jak bylo slibováno, nemocnice, rodiny, ale hlavně armáda a ministerstvo vnitra.¹³⁴

4.5.2 Františkáni v Hejnicích a dalších centralizačních klášterech

Pro františkánský řád byl v plánu SÚC určen klášter v Hejnicích. Tento původně františkánský klášter byl významným poutním místem a v roce 1950 ho spravovali čtyři řeholníci františkánského řádu.¹³⁵

Na počátky centralizace františkánů vzpomíná P. Vojtěch Jan Marek OFM: „*První zastávka byla Hejnice, tedy nejprve nás odvezli do Hejnic, do našeho kláštera...Prostě všechny, bratry, kněze, všeci jsme byli pohromadě v jedné budově kláštera. Ale tam jsme byli jenom kratince, do 25. dubna, kdy nás převezli – také nevím, jestli všechny – ale skoro všechny do Bohosudova, do té budovy jezuitského gymnázia. Jezuité byli odděleně od nás, oni byli v klášteře a my byli v té budově gymnázia...Pomalu jsme si zvykali na ten život koncentrační, chodili jsme tam do práce, do kaolinky, kde se*

plastik, Umělecko-průmyslové muzeum na 1 100 uměleckých předmětů. Výčet není zdaleka úplný, neboť velké množství kulturních hodnot bylo zničeno.“ VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 153. Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 75.

¹³² Stenogram nezveřejněné části projevu K. Gottwalda o církevní politice na zasedání ÚV KSČ, 24. únor 1950, Praha. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 400.

¹³³ DACÍK, T. *Církevně-politický vývoj u nás po druhé 2. světové válce*, s. 10.

¹³⁴ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 75.

¹³⁵ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 89.

vyráběly z porcelánu nějaké ty součástky a během volného času jsme dělali právě toto¹³⁶.
Naši starší se starali o ty mladší.¹³⁷

V první fázi akce „K“ týkající se františkánského řádu sem bylo přivezeno přes sto františkánů ze všech jejich českých klášterů. Při druhé fázi této akce sem byli soustředěni i řeholníci některých jiných řádů – benediktini z Prahy, augustiniáni ze Lnář, eucharistiáni a petrini. Při soustředění těchto zmiňovaných řeholí bylo současně přes 40 Menších bratří převezeno do Bohosudova¹³⁸; konkrétně 25. dubna 1950 na svátek sv. Marka.¹³⁹ Tedy v květnu 1950 bylo v Hejnicích už jen 73 řeholníků.¹⁴⁰ Záměrem bylo rozdělit početnou františkánskou komunitu.

Život řeholníků v Hejnicích byl obdobný jako v jiných centralizačních táborech. Z počátku zde řeholníci pracovali na úpravě kláštera, později byli odváděni do výroby i mimo klášter. Pracovali v porcelánce v Libverdě, v textilce ve Varnsdorfu a na pile Bílý potok.¹⁴¹

V září 1950 bylo několik řeholníků převezeno do Želiva¹⁴² a dalších jedenáct odvedeno na vojnu k jednotkám PTP¹⁴³ na Libavou. Zároveň sem

¹³⁶ Zde P. Vojtěch Jan Marek mluví o tajném pokračování studia pro bohoslovce.

¹³⁷ Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Vojtěchem Janem Markem OFM.*

¹³⁸ Centralizační tábor Bohosudov byl 8. září 1950 zrušen a zbylí řeholníci (tedy i františkáni) převezeni do Oseku. Centralizační tábor v Oseku byl zrušen v květnu 1953 a stávajících 86 řeholníků bylo převezeno do Želiva, Králík, na Moravec, 12 na Klíčavu a 7 propuštěno do civilu. Další přesuny se děly pak už v souvislosti s rušením centralizačních táborů. Posledním centralizačním táborem u nás byly Králíky; králické centralizační středisko bylo zrušeno k prosinci roku 1960. VLČEK, V. *Procesy*, s. 123.

¹³⁹ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 89.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 89-90.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Internačnímu táboru v Želivě se podrobněji věnuji v podkapitole 4.5.3.

¹⁴³ Pomocné technické prapory (PTP), hovorově také „černí baroni“.

bylo přivezeno v rámci narušování řeholních komunit 20 řeholníků z Oseku, 59 z Broumova, 28 z Bohosudova a 3 z Králík. Celkem bylo v září 1950 soustředěno v hejnickém táboře 152 řeholníků. Dále však už jejich počet opět klesá a pohyboval se většinou do 100 soustředěných. Hejnický soustředovací tábor pro řeholníky byl zrušen ke 30. září 1952, přičemž zbylí členové řeholí byli buď převezeni do Králík, do Želiva, nebo propuštěni.¹⁴⁴

Přes veškerou snahu o politickou převýchovu řeholníků v centralizačních kláštrech se očekávaný efekt nedostavil. V řeholních komunitách se dále udržovala jednota, solidarita, pokračoval skrytě jejich řádový život a mladí řeholníci pokračovali pod vedením starších spolubratrů v tajném studiu.¹⁴⁵ SÚC proto zvolila novou taktiku, jejímž cílem bylo oddělit starší řeholníky od mladších a rozptýlit je na rozdílných místech mezi civily a rozrušit tak strukturu a duchovní život řeholí. Za tímto účelem bylo asi 100 mladých noviců z různých řádů převezeno v srpnu roku 1950 do soustředovacího tábora v Hájku u Kladna zřízeného z františkánského kláštera, kde měli prodělat dvouměsíční politické

¹⁴⁴ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 90.

¹⁴⁵ K tajnému studiu uvádí P. Bernard Říšský následující: „*Potom v Bohosudově, když jsme tam měli hodně těch mladejch, tak mu to nedalo, a když jsme se tam tak trochu usadili a zjistili, co nás čeká, tak přišel s myšlenkou, že naši bohoslovci musí dostudovat. To bylo v roce 1950. Takže se snažil vzbudit tento zájem o studium. Protože jsme měli normální 8 hodinovou pracovní dobu, tak tam rozjížděl, mě požádal o tu fundamentálku, to bylo podle Michaliče. Jenomže než se to doopravdy rozjelo, tak ti mladí byli od nás odděleni do Hájku a potom na Klíčavu. Tak z toho sešlo.*“ Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Bernardem Říským OFM*, přelom r. 2003.

školení.¹⁴⁶ Podobným cílům sloužila politická školení v České Kamenici, kde byli také soustředěni vybraní bohoslovci všech řádů.¹⁴⁷

Určitou výjimku svého druhu v rámci centralizačních táborů tvořil pracovní tábor Klíčava. Od léta 1950 zde pracovali nejprve novicové, později sem byli umísťováni řeholníci z přeškolovacích středisek a i z centralizačních klášterů; byli to ti, u nichž pokusy o přeškolení skočily neúspěchem. Na stavbě klíčovské přehrady pracovalo kolem 150 řeholníků; mimo ně zde pracovali i další dělníci rekrutovaní z řad sociálních živlů, ale i např. propuštěných politických vězňů. Klíčava byla podobným táborem jako ostatní centralizační střediska (řeholníci zde pracovali pod dohledem ozbrojených sil SNB, volnost svobodného pohybu mimo tábor téměř neexistovala). Rozdíl spočíval zejména v tom, že denní program nebyl organizován tak dokonale a řeholníci mohli po práci využít volný čas dle svého uvážení. Nespornou výhodou byla „legální soudružnost komunity“¹⁴⁸; řeholníci byli totiž ubytováni v barácích po 20, což jim umožňovalo i ve ztížených podmínkách udržovat řeholní život a mladí řeholníci v rámci možností studovali a připravovali se na kněžské působení pod vedením starších spolubratrů. Zrušení pracovního tábora v Klíčavě proběhlo současně s dokončením stavby přehrad.¹⁴⁹

V centralizačním středisku Bohosudově se měli možnost setkat někteří bohoslovci se svými představenými. P. Inocenc Kubíček OFM vzpomíná: „...byl s námi i Bárta, který hned zorganizoval, že si zazpíváme. Odpoledne dorazili ti další, takže jsme se zase všichni sešli v Bohosudově,

¹⁴⁶ Ani tato školení nevedla k očekávanému výsledku, jehož cílem bylo především vystoupení mladých řeholníků z řádu, případně vstupu do generálního semináře, který byl v té době zcela pod kontrolou SÚC. VLČEK, V. *Perzekuce*, 95-96.

¹⁴⁷ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 166.

¹⁴⁸ Pro tuto možnost být legálně ve společenství spolubratří přešly pak některé menší skupinky řeholníků po propuštění z klíčovského tábora dobrovolně jako placení zaměstnanci na další stavby přehrad.

¹⁴⁹ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 97.

*a byli jsme tam všichni, i ti starší bráškové...*¹⁵⁰ Byli sem soustředěni z hejnického tábora. Tak se (společně s minority) rozvinulo tajné studium pro františkánské bohoslovce, což trvalo až do září 1950. Přednášeli zde například P. Bárta, P. Tobola, P. Říský aj.¹⁵¹

Můžeme shrnout, že přesuny řeholníků v rámci sítě centralizačních táborů způsobily různě dlouhé pobyty jednotlivých členů františkánského řádu v těchto centralizačních objektech: Hejnice, Bohosudov, Osek, Hájek u Kladna, Česká Kamenice, Králíky, Želiv (internační tábor), Klíčava (pracovní tábor), Moravec. Uvedené kláštery začaly fungovat jako centralizační střediska současně s provedením akce „K“, tedy z noci z 13. na 14. dubna 1950. Posledním fungujícím centralizačním táborem byl klášter v Králíkách, který jako centralizační středisko zanikl v prosinci 1960.¹⁵²

4.5.3 Internace představených v Želivě

Kromě tzv. centralizačních klášterů byl zřízen klášter internační pro představené a vedoucí jednotlivých řádů tak, aby řeholníci byly zbaveny vedení.¹⁵³ Postupně sem byli přiváženi další významné osobnosti církve považované za „reakční“ a pro režim zvláště nebezpečné. Byl to jakýsi „superinternační“ tábor, kterým se stal klášter v Želivě¹⁵⁴. Většina provinčních a konventních představených sem přišla hned v dubnu 1950.

¹⁵⁰ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 8, 2005, s. 28.

¹⁵¹ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 186.

¹⁵² VLČEK, V. *Procesy*, s. 123.

¹⁵³ Srov. Zápis o 17. schůzi církevní šestky, 18. leden 1950. Postup vůči klášterům, BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 334.

¹⁵⁴ Želivský klášter založili v 1. polovině 12. století benediktini a po jejich vyhnání byli na jejich místo povoláni premonstráti, kteří zde zřídili sídlo želivské kanonie. Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 175.

V rámci likvidace klášterů byl želivský klášter v noci ze 13. na 14. dubna 1950 přepaden a přeměněn v internační tábor.¹⁵⁵

Někteří z františkánů považovaných za „nebezpečné“ byli z centralizačního tábora v Bohosudově převezeni do Želivi: *„Ráno 10. srpna přišla nová změna: vyvolali nás asi 12, abychom se připravili k odjezdu. Mezi námi byl zástupce provinciála P. Metod Řezníček, doktor Trojan, rektor koleje sv. Antonína, Filip Hladký, Bonaventura Bouše. Hned druhý den ráno 11. srpna jsme odjeli neznámo kam...“*¹⁵⁶

Želivský internační tábor měl přísnější režim než ostatní soustředovací střediska. Byl veden skupinou 10 členů StB, velitelem tábora byl Alois Pokorný. Navíc byl objekt střežen 35 ozbrojenými příslušníky SNB, kteří byli zhruba po dvou měsících vyměňováni z důvodu obav sblížení a navázání kontaktů s internovanými.¹⁵⁷

Podobně jako v ostatních centralizačních táborech vyplňovala většinu dne nehonoraná tvrdá práce. Součástí dne byly nástupy, politická školení. Zostřený režim tábora se projevoval například častými prohlídkami osobních věcí, zabavovali jakoukoli náboženskou literaturu. I drobné prohřešky vedení tábora tvrdě trestalo snížením přídělu potravin, omezením spánku, pobytem v korekci... atd.¹⁵⁸

Na Želiv vzpomíná P. Inocenc Kubíček mimo jiné takto: *„V Želivě esenbáci částečně respektovali řádové vztahy, tak jsme my františkáni měli jednu světnici...Bylo nás na světnici dvanáct, ostatní byli v menších světnicích...Čas od času bylo velké stěhování...Odposlouchávací zařízení bylo jenom v některých světnicích...ti staří měli na starosti úklid, jiní byli v kuchyni...na nádraží v Humpolci se nakládalo dříví na vagony buď na*

¹⁵⁵ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II*, s. 166.

¹⁵⁶ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 9, 2005, s. 28.

¹⁵⁷ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 98.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 99.

*topení, nebo do dolů...V zimě se dobýval pro humpolecký pivovar led na rybníku. V létě se chodilo na pole, protože Želiv měla velké polnosti a lesy, tak jsme dělali všechny polní práce. Neustále bylo hodně různých prací.*¹⁵⁹

I přes přísnou izolaci a znemožnění jakéhokoliv kontaktu s okolím se podařilo navázat představeným spojení s řadovými spolubratry, kteří byli soustředěni v jiných centralizačních táborech, byli nuceni nastoupit u jednotek PTP či se pohybovali na svobodě. Tento kontakt se udržoval díky ochotným civilním osobám, které pracovali v objektu kláštera nebo v jeho blízkosti a také přátelům řeholníků. Tuto síť StB brzy odhalila zachycené dopisy zkoumala a vyhodnocovala.¹⁶⁰ Pozornost soustředila na informace v internačním středisku a na pokyny, které představení posílali svým spolubratřím. Některé byly StB upraveny nebo zfalšovány a adresátům takto pozměněné doručeny. Tak se zrodila skupina řeholníků, které StB neustále sledovala kvůli vyvíjené kontaktní činnosti. Mezi jinými to byli františkáni Ambrož Jaroslav Tobola OFM a Inocenc František Kubíček OFM.¹⁶¹

Na základě zachycených zpráv došla StB k závěru, že členové této skupiny organizují útěk z internace a ilegální odchod do Rakouska. V důsledku toho bylo vypracováno StB 18 návrhů na zatčení, z toho 10 řeholníků internovaných v Želivě a 8 civilních osob. Zatčení byli odvezeni do Jihlavy 15. května 1952, byli podrobováni výslechům a pod psychickým i fyzickým nátlakem nuceni k požadovaným výpovědím. O brutálních metodách StB svědčí i to, že františkán A. J. Tobola OFM výslechy nepřežil.¹⁶² O nelidsky krutých podmínkách svědčí i internovaný

¹⁵⁹ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 9, 2002, s. 29.

¹⁶⁰ StB tuto možnost navázání kontaktu nepodcenila a měla v personálu agentku kuchařku Kordovskou, která jim korespondenci předávala.

¹⁶¹ Podrobněji CHAROUZ, J. Z. *Procesy v želivské internaci*. In *Církevní procesy padesátých let*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002, s. 154 an.

¹⁶² Nejasné okolnosti ohledně smrti A. J. Toboly blíže osvětluje CHAROUZ, J. Z.

P. Aleš Zlámal, který v Želivě prožil těžké chvíle: „*Při jednom z výsledků mu dali oprátku na krk a přes dveře jej stále vytahovali. Na srdci měl přiložen revolver... Při tak krutém zacházení v 37 letech úplně zešedivěl.*“¹⁶³

Skupina zatčených byla StB stále doplňována, nakonec se konal proces tzv. „Dvořák a spol.“, při němž byl odsouzen i jmenovaný Inocenc Kubíček OFM na 22 roků.¹⁶⁴

I přes přísnou ostrahu želivského objektu se vyskytly různě úspěšné pokusy o útky na „svobodu“. Pro útek z Želiva se rozhodli také dva františkáni – P. Jan Josef Bárta a P. František Marášek. P. Marášek onemocněl v táboře na TBC a velitel tábora mu odmítl přes doporučení táborového lékaře nemocniční léčbu. Jedinou šancí na přežití bylo pro něj uprchnout ze Želiva a spolubratr P. Bárta se mu rozhodl v útěku pomoci.¹⁶⁵

P. Marášek, jehož společný útek s P. Bártou byl již druhý¹⁶⁶ v pořadí, se ukrýval u svých známých v Brně a později u svých známých v Moravské Třebové. Po zatčení P. Bárty se ukrýval pomocí svého bratra na Slovácku, kde byl také zatčen. Vzhledem k jeho nemoci a příslibu upuštění od kněžství byl StB označen za neškodného a nebyl trestně stíhán.¹⁶⁷

Procesy v želivské internaci, s. 162 an. Dále srov. VLČEK, V. *Procesy*, s. 144-145.

¹⁶³ P. Aleš Zlámal 1924-2002. Sborník. Vydal P. Josef Veselý, Opava: 2007.

¹⁶⁴ Srov. CHAROUZ, J. Z. *Procesy v želivské internaci*, s. 164-165.

¹⁶⁵ Utekli při promítání tradičního „výchového“ sovětského filmu nestřeženými dveřmi staré klášterní kotelny, kam jim spolubratr P. I. Kubíček přinesl tajně opatřené civilní oblečení. VLČEK, V. *Procesy*, s. 131-133.

¹⁶⁶ První útek ze Želiva uskutečnil P. Marášek sám už 19. června 1950 a ukrýval se na opuštěné faře ve Starém Městě u Moravské Třebové. Zde byl 2. srpna téhož roku dopaden a odvezen zpět do internačního tábora v Želivi. Srov. VLČEK, V. *Procesy*, s. 133.

¹⁶⁷ VLČEK, V. *Procesy*, s. 131-133.

Útěk uskutečnili 2. září 1950. P. Inocenc Kubíček na útěk svých spolubratrů vzpomíná:

„Shodou okolností byl Bárta na Trčkově hradě ve chvíli, kdy topič vyvážel vraty popel na břeh, a všiml si, že u těch vrat je jen kláda, která měla zajistit, aby nikdo z venku nemohl dovnitř. Bárta o tom objevu řekl Maráškově a začali přemýšlet, jak se tudy dostat ven. Přišli také za mnou, jestli bych nešel s nimi...jsem jim řekl, že si to ještě rozmyslím. Oni už byli rozhodnutí a sháněli civilní oblečení...Všechno potřebné k útěku jsem nanosil do kotelny...K útěku pomohla náhoda: Esenbáci obstarali šestnáctkový zvukový promítací aparát a bylo určeno, že v sobotu 2. září bude poprvé promítání. Promítal se ruský film o nějakém chlapci, který utekl z dětského domova...Pak si ještě zajistili alibi – přišli na film ve tři hodiny, aby je všichni viděli, a asi za čtvrt hodiny se vytratil ven a už jsme o nich nevěděli, až později.“¹⁶⁸

V první vlně akce „K“ bylo do želivského internačního tábora dovezeno 67 řeholníků, ve druhé etapě pak dalších 9. Postupně sem StB koncentrovala další „nebezpečné“ řeholníky i diecézní kněze z celé republiky. Po dobu pětileté existence želivského tábora jim prošlo přes 300 českých i slovenských řeholníků a kolem 130-150 světských kněží. Mezi internovanými byly zastoupeny jednotlivé řády takto: salesiáni 65, jezuité 63, redemptoristé 45, františkáni 36, dominikáni 19, kapucíni 14...a další, celkem 309 osob.¹⁶⁹

Internační tábor v Želivě byl zrušen v dubnu 1956; v souvislosti s plánovanou likvidací tábora byl snižován stav internovaných. Ti byli podle kádrových profilů většinou propouštěni do civilního života. Někteří

¹⁶⁸ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 9, 2005, s. 28 an.

¹⁶⁹ Další internovaní byli členy těchto řádů: těšitelé 14, premonstráti 9, veristé 9, benediktini 8, petrini 7, salvatoriáni 6, basiliáni, eucharistiáni, karmelitáni 2, lazaristé, němečtí rytíři, cisterciáci, křížovníci, kalasantini, piaristé, augustiniáni, obláti 1. Blíže VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 175.

řeholníci, především jezuité, odmítali bez jakéhokoliv zákonného vysvětlení či satisfakce odejít z pětileté želivské internace do civilu, proto bylo rozhodnuto o jejich přesunu do centralizačního tábora v Králíkách.

4.5.4 Řeholníci u PTP

Řeholníci a kněží, kteří dosud neabsolvovali vojenskou službu, byli propuštěni 4. 9. 1950 ze soustředěvacích táborů a hned následujícího dne se museli dostavit k určeným vojenským jednotkám, tzv. Pomocným technickým praporům (PTP).¹⁷⁰ U těchto vojenských jednotek byli plánovitě soustředěvány osoby, které byly považovány za státně nespolehlivé – od řeholníků a kněží až po živnostníky, „kulaky“¹⁷¹, intelektuály a případně jejich rodinní příslušníci. Smyslem této povinné služby byla převýchova těchto „problémových“ osob a v neposlední řadě také k jejich využití jako levné pracovní síly. Dle zprávy SÚC bylo v září 1950 povoláno k vojenské službě u jednotek PTP 350 řeholníků.¹⁷²

Útvary PTP byly vojenskými jednotkami nucených prací, podléhaly vojenským zákonům, proto řeholníci příslušející k těmto praporům byli v rámci církevních procesů souzeni vojenským soudem. U PTP platil pevně stanovený vojenský řád, vojáci dostávali korespondenci, vycházky, i když jejich udělování stejně jako tolerance skrytého náboženského života řeholníků do značné míry na osobě velitele jednotky. Na rozdíl od ostatních vojenských útvarů neměli „pétépáci“ zbraně. Zatímco vojenská prezenční služba trvala tehdy dva roky, nebyla známá u PTP, stejně jako v centralizačních klášterech, délka pobytu.¹⁷³

¹⁷⁰ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 103.

¹⁷¹ Kulak (rusky кулак = pěst) je ruské označení pro střední až bohaté rolníky. V češtině má slovo kulak jednoznačně pejorativní význam. Byl-li někdo označen kulakem, rozumí se tím nepřátelský a zlovolný, státní zájmy poškozující sedlák. Kulak byl tedy ekvivalent pro třídního nepřítele.

¹⁷² VLČEK, *Perzekuce*, s. 103.

¹⁷³ Srov. VAŠKO, *Neumlčená II.*, s. 213 an.

Jako jiní vojíni tak i tzv. „pétépáci“ byli rozděleni do menších útvarů – čet a rot. Po týdenním výcviku byli řeholníci zařazeni do pracovních komand a byli odvezeni spolu se svými rotami PTP do různých lokalit po celém Československu. Pracovali v dolech, hutích, nejvíce pak ve stavebnictví. Stavěli městská sídliště, průmyslové a vojenské objekty, letiště apod. Zaměstnávali je většinou národní podniky, byla jim vyplácena mzda, jenže vojenská správa srážela příslušníkům útvaru PTP denně podstatnou část platu za ubytování, ošacení a stravu, zbylé peníze jim rozdělili formou kapesného a vkladu na knížku. Na plnění pracovních norem závisely vycházky, „opušťáky“ a dovolené.¹⁷⁴

Vojáci museli zpravidla pracovat osm a více hodin denně. Pět a půl dne v týdnu a občas po zaměstnání museli absolvovat politická školení či výcvik. V sobotu odpoledne a v neděli měli volnější režim. Řeholníci se snažili i u PTP zachovávat řeholní způsob života, kněží vedli mladší spolubratry ke společné modlitbě breviáře, ke studiu teologie a kázni. U mnohých jednotek se tajně sloužila každodenně mše svatá. Tajně proto, že v roce 1951 byl vojínům u PTP vydán zákaz k sloužení mše svaté, což bylo zdůvodněno tím, že údajně povoláním na vojnu ztratili státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti. Je třeba zmínit, že podmínky u jednotlivých útvarů PTP byly různé, téměř všude se mohli řeholníci účastnit nedělní bohoslužby v kostele.¹⁷⁵

Tam, kde žili ve stejné jednotce bohoslovci a kněží, pokračovali mladí tajně ve studiu. V době pobytu u PTP pak byli někteří bohoslovci tajně vysvěceni na kněze. Kvůli pokračování tohoto tajného studia byly vykonstruovány u různých útvarů PTP procesy s řeholníky. Tyto procesy byly vedeny ve smyslu obvinění z vytvoření organizace zaměřující se na práci s mládeží – z jocistické činnosti, klasifikované jako velezrada. Takto

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 214.

¹⁷⁵ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 103–104.

byli odsouzeni v roce 1953 dva františkánští kněží – P. Vít Josef Husek na 8 let a P. Norbert Stanislav Šamárek na 6 let.¹⁷⁶

Úkolem existence PTP jednotek bylo rozmělnění struktury řeholních společenství. Jednotky se mnohokrát za dobu své existence stěhovaly z místa na místo po celém Československu. Předpokládalo se, že přerušení vazeb oslabí soudržnost řádu, rozdělení dorostu řádu a starších spolubratří poslouží k snadnější převýchově bohoslovců a jejich začlenění do civilního života.

Jednotky PTP byly nakonec rozpuštěny po 4 letech a 4 měsících své existence.¹⁷⁷ Řeholníci byli propuštěni k 31. 12. 1953, z vojenské služby odešli většinou do civilního života, ti, kteří byli shledáni zvlášť „nebezpečnými“ byli odsouzeni v církevních procesech a uvězněni.¹⁷⁸ Ti, kteří byli propuštěni na svobodu byli okolnostmi přinuceni k vykonávání podřadných manuálních povolání. Někteří byli ze zdravotních důvodů předčasně propuštěni na svobodu z důvodu nemožnosti vykonávat namáhavou práci – například P. Bernard D. Říský.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Tzv. procesu „Šamárek a spol.“ se podrobněji zabývám v kapitole 4.6.4.

¹⁷⁷ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 213 an.

¹⁷⁸ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 105.

¹⁷⁹ P. Bernard D. Říský byl propuštěn od PTP jednotek ze zdravotních důvodů. Následně byl shledán „nebezpečným“ pro svou údajnou podvratnou činnost mezi mládeží, byl zatčen a odsouzen v tzv. procesu „Říský a spol.“ na 12 let za velezradu. Blíže o procesu „Říský a spol.“ pojednávám v kapitole 4.6.2.

4.6 Procesy s členy františkánského řádu

4.6.1 Odsouzení P. Jana Evangelisty Urbana OFM v procesu s „představiteli řádu“

P. J. E. Urbana, který byl jednou z vůdčích osobností české katolické inteligence. Svou literární činností i přirozeným charismatem ovlivnil františkánství 20. století.

P. PhDr. J. E. Urban se narodil 20. 2. 1901 v Praze. Studoval na františkánském institutu v Bolzanu, na teologické a filosofické fakultě v Praze, kde získal titul doktora filosofie. Založil řeholní institut sester Apoštolátu III. Řádu sv. Františka (lidově „urbanky“) a stal se jeho ředitelem. Stál u zrodu Studia catholica (teologické vzdělávání laiků) zřízeného v roce 1937. V letech 1938-1941 zastával úřad provinciála řádu. Po 2. světové válce byl jedním z kandidátů na úřad pražského arcibiskupa. Byl odsouzen v monstrprocesu proti řádům. Na svobodu byl propuštěn v září 1963. Z vězení se vrátil do Nespek, kde měl přikázaný pobyt. Do duchovní správy se mohl vrátit až v roce 1968. Po pražském jaru mohl ještě krátce veřejně působit, zejména míval duchovní slovo při kněžských konferencích. Nastupující normalizace jej přinutila stáhnout se opět do soukromí. V době pádu komunistického režimu v listopadu 1989 byl už vážně nemocen. Zemřel 7. 1. 1991 v Nespekách. V současnosti probíhá jeho beatifikační proces. Dílo: *Učení víry, Cesty k víře* (1945, 1946), *K Bohu* (1947).¹⁸⁰

V rámci plánu na likvidaci řeholí rozhodlo předsednictvo ÚV KSČ nejprve připravit proces s představenými řádů, jehož účelem bylo kompromitovat církevní řády, aby bylo možno zahájit akci proti klášterům.¹⁸¹

¹⁸⁰ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 175-176. Dále srov. MÁDR, O. *Slovo o této době*. Praha: Zvon, 1992, s. 15.

¹⁸¹ Např. ze zápisu předsednictva schůze ÚV KSČ ze dne 27. února 1950 se pod bodem 4 dozvídáme: „Akce s kláštery je pozměněna v tom smyslu, že bude zahájena teprve po projednání trestního případu opata Tajovského a Machalky. Soudním procesem, v němž budou kompromitovány řády, bude pak možno zahájit akci proti klášterům.“
„Zápis č. 10 ze schůze předsednictva ÚV KSČ dne ze 27. února 1950. BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 402. Srov.

V procesu byli vybráni reprezentanti nejvlivnějších církevních řádů v Československu: premonstrátský opat Vít Tajovský a Augustin Machalka, provinciál jezuitů František Šilhan a další dva jezuité Adolf Kajpr, šéfredaktor týdeníku Katolík, a František Mikulášek, šéfredaktor Dorostu, dále profesori teologie, dominikán Silvestr Braitó, františkán Jan Evangelista Urban, redemptoristé Ivan Mastiliak a Jan Blesík a premonstrát Stanislav Barták.¹⁸² Byl to první monstrproces proti katolické církvi v Československu.

Proces s „představiteli řádu“, nazývaný také jako „Machalka a spol.“, se konal ve dnech 31. 3. – 5. 4. 1950 (3. – 5. 4. veřejně) před Státním soudem v Praze. Mezi hlavní obžalované patřil františkánský provinciál P. PhDr. Jan Evangelista Urban OFM.¹⁸³

Z jistých zdrojů Ministerstva vnitra je doloženo, že byl P. Urban sledován již od roku 1947, a to například při kázání, kde státní bezpečnost nasadila své lidi.¹⁸⁴ Z archivních záznamů se dovídáme: „*Provinciál Urban ve svém kázání postavil se otevřeně proti dvouletému plánu, že se tento nesplní a nesmí ani splnit, že dá na svou hlavu. Vyzvedával, že je to věc jedné strany (míněna KSČ) tak ať si strana dělá sama a nenutí k hříchu poctivé lidi. Na nátlak jedné strany ruší vláda neděle a svátky bez ohledu na to, že v nějakém přikázání stojí „pomni člověče, abys den sváteční světil“, proto se toto dílo nesmí splnit. Tímto a podobným způsobem zanášel neklid a pobuřoval posluchače proti dvouletému plánu... Svým vlivem nadřízeného provinciál Urban jistě usměrňuje své podřízené*

KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu 1948-1953*, s. 119.

¹⁸² Blíže VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 16 an.

¹⁸³ BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*, s. 402.

¹⁸⁴ „...hlásíme, že kázání jmenovaného nechali jsme obsadit dle pokynů a mimo to odborníkem...“ AMV, f. Zemský odbor bezpečnosti (dále jen ZOB) odd. VII, sv. Augustin MACHALKA a spol., 11. ledna 1947.

kazatele.¹⁸⁵ Zajímavá je poznámka připsaná tužkou k této monitorovací zprávě určené pro další postup: „...at' sdělí, zda má materiál o Urbanovi z doby okupace¹⁸⁶ (viz Bobe¹⁸⁷ atd.), dále at' pozoruje kázání dostatečným počtem svědků pro event. tr. stíhání.“¹⁸⁸

K zatčení P. Urbana došlo na Bartolomějské ulici dne 15. 3. 1950 pro podezření z protistátní činnosti.¹⁸⁹ V záznamu o uvalení vyšetřovací vazby se uvádí důvod: „podezření, že prováděl trestnou činnost dle zákona 231/48 Sb.“¹⁹⁰

Následná ukázka ze soudního řízení P. Urbana názorně ukazuje tehdejší demagogii: „*Tak si povzdechl ve své výpovědi před státním soudem řeholní kněz František Urban, příslušník františkánského řádu. Jako by na to přišel teprve při přelíčení... Jeho mírná tvář a prostý hnědý šat, jímž se na lavici obžalovaných odlišoval od honosných černých a bílých hábitů svých jinořádových spolubratrů, byly navenek upřímné a nenápadné. Jeho slova chtěla být bezelstná – chtěla zakrývat to, proč tu vlastně před soudem stál, chtěl dokazovat, že on, František Urban, je tichý a poctivý služebník boží.*

¹⁸⁵ AMV, f. ZOB II Ostrava, odd. VII, sv. Augustin MACHALKA a spol., 14. prosince 1946, č.j. 838/46 zprav. Taj. I/VI.

¹⁸⁶ V uvedeném procesu byl P. Urban naprosto nepodloženě prokurátorem obviněn, že udržoval styk s gestapem, dokonce se prý s šéfem jeho církevního referátu Oberhauserem navštěvovali. Srov. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 18.

¹⁸⁷ Zde uvádím zprávu Bobeho (informátor pro StB), který měl sledovat a doložit diskreditující materiály (zejména z doby okupace) k Urbanově odsouzení. AMV, f. Velitelství StB Praha, sv. Machalka a spol., Protokol Bobeho – 10/59, L 72 (opis), Páter Urban. Příloha I.

¹⁸⁸ AMV, f. ZOB II Ostrava, odd. VII, sv. Augustin MACHALKA a spol., 14. prosince 1946, č.j. 838/46 zprav. Taj. I/VI. Příloha II.

¹⁸⁹ AMV, f. Krajské velitelství StB Praha, sv. Příklad Urban, Zápis o zatčení, 15. 3. 1950. Příloha III.

¹⁹⁰ AMV, f. Krajské velitelství státní bezpečnosti Praha, sv. Příklad Urban, Záznam o uvalení zajišťovací vazby, 15. 3. 1950. Příloha IV.

*Ale ani rafinovaná prostota, ani sebevíc předstíraná hloupost nepomůže očistit zradu spáchanou na vlastním národě...*¹⁹¹

„...když to přiznám, tak řeknete, že jsem socialista, když to popřu, tak si uškodím. Tak jak mám mluvit?“ **Ano, často františkán Urban vypadal, jako by nedovedl mluvit. Naučili ho tomu na jedné škole v Bolzanu. Naučili ho, aby pro případ potřeby dovedl odpovídat právě tak, aby to neuškodilo jemu a úkolům, jejichž splněním byl pověřen.**¹⁹²

Jako hlavní bod trestné činnosti P. Urbana figuruje v rozsudku, že „organizoval ilegální skupiny katolické mládeže, které vychovával pod rouškou náboženství v duchu proti lidově demokratickému zřízení.“¹⁹³ „*Po únoru spoluorganizoval s předními katolickými ideology profesory dr. Kadlecem a dr. Čulíkem zájmové kroužky ze studentů, kteří neprošli tehdejší prověrkou na vysokých školách. Urban tomu říká „charitativně náboženské působení“. Svého kněžského vlivu zneužíval i mezi řadovými ošetřovatelkami, jejichž byl duchovním poradcem. Při nejrůznějších příležitostech je rozeštvával a zaséval nedůvěru k lidově demokratickému zřízení.*“¹⁹⁴

Tomuto procesu byla věnována velká pozornost, byl pro tehdejší režim jako první krok k diskreditaci řádů mimořádně důležitý. Odpovídala tomu také příprava a důkladná režie celého procesu, která byla do detailů předchystána. Pro představu uvádím zápis z porady o procesu Machalka a spol. konané na Ministerstvu spravedlnosti. Předmětem porady byla otázka politické koncepce procesu, sbírání procesního materiálu, režie procesu a otázky technické s tím související a propagační využití procesu a jeho výsledků.¹⁹⁵

¹⁹¹ NEULS, J.; DVOŘÁK M. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, s. 76.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 179.

¹⁹⁴ NEULS, J.; DVOŘÁK M. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, s. 80.

¹⁹⁵ AMV, f. Krajské velitelství StB Praha, sv. Augustin MACHALKA a spol., Zápis č. 5

P. PhDr. Jan Evangelista Josef Urban OFM byl odsouzen u Státního soudu v Praze v monstrprocesu s řeholníky Machalka a spol. po přeličení 31. března – 5. dubna 1950 za velezradu a špionáž k trestu odnětí svobody na 14 let. Trestná činnost P. Urbana měla spočívat v jeho předávání špionážních (politických, hospodářských) zpráv auditoru pražské internunciatury Fornimu a později strahovskému opatu Jarolímkovi.¹⁹⁶

V zápisu Velitelství oddílu SVS¹⁹⁷ v Praze o odsouzení Josefa Urbana je uvedeno:

*„...byl rozsudkem státního soudu ze dne 5. 4. 1950 Or I/VII 31/50 odsouzen k trestu 14. roku těž. žal. a 30.000 Kčs event. 3 měs. těž. žal., ...z. č. 231/48 Sb., kterýžto trest nastoupil 5. 4. 1950 – 11.15 hod. a končí tento trest 14. 3. 1964 – 22.30 hod. event. 14. 6. 1964 – 22.30 hod.“*¹⁹⁸

Po odsouzení byl převezen do Valdic, kde panoval zvláštní režim pro prominenty. Vězňům byly dávány do jídla psychotropní látky, které je připravily o objektivní vnímání světa. Byli ponižováni častými osobními prohlídkami, bylo zkoumáno jejich noční prádlo, kontrolována účinnost podávaných chemických látek. Po více než roce byl převeden do jiného vězení, kde byl volnější režim a tam začal svou apoštolskou činnost.¹⁹⁹

Nejvyšší trest doživotí vyměřil soud Mastiliakovi. K vysokým trestům byli odsouzeni i další obvinění Machalka a Šilhan na 25 let, Tajovský na 20 let, Braitto na 15 let, již výše uvedený Urban na 14 let, Kajpr na 12 let, Blesík na 10 let, Mikulášek na 9 let a Barták na 2 roky.²⁰⁰

o poradě o procesu M. a spol., 25. března. Příloha V, VI, VII, VIII, IX, X.

¹⁹⁶ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 175.

¹⁹⁷ SVS – Sbor vězeňské stráže.

¹⁹⁸ AMV, f. Krajské velitelství StB, Velitelství oddílu SVS v Praze, sv. Příklad Urban, 9. dubna 1950.

¹⁹⁹ Srov. *Historia Franciscana*, s. 129 an.

²⁰⁰ Viz. příloha XI. NEULS, J.; DVOŘÁK, M. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*, s. 138. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 18-19.

Proces měl vyznít jako obecné odsouzení „vždy nepřátelských a zpátečnických mnichů“, nejvíce pak jezuitů. Pro povzbuzení zášti proti nim byly využity např. tradiční antipatie českých liberálů 19. stol. Proces byl v celé republice medializován v tisku, rozhlase, dokonce byl o něm promítán i krátký film v kinech.²⁰¹ V důsledku řízené mediální masáže veřejnosti a komunistické propagandy byly v podnicích organizovány „dobrovolné“ podpisové akce, v nichž zaměstnanci vyjadřovali své rozhořčení a žádali kruté potrestání obžalovaných. V přílohách uvádím ukázkou těchto peticí, které se mi podařilo dohledat v archivu.²⁰² Pro ilustraci dále uvádím jak mediální kampaň působila na prostý lid; přílohou XI je dopis zasláný Státnímu soudu v Praze jakousi paní Annou Mudrochovou z Mariánských Lázní. Upřímné rozhořčení této paní dnes vzbudí spíše úsměv.²⁰³

4.6.2 Proces Říský a spol.

Osobnost P. Říského:

Bernard Drahoslav Říský se narodil 23. září 1925 v Praze. Do noviciátu vstoupil 31. července 1942, věčné sliby složil 1. srpna 1946. Patřil ke skupině bratří, kteří studovali v Belgii a byli tam vysvěceni na kněze 4. července 1948. V 50. letech prošel internací i vězením, celkem 8 lety. V roce 1968 dostal státní souhlas a 34 let působil jako farář ve Vysoké u Mělníka. Během normalizace působil zároveň jako vyhledávaný duchovní vůdce, zpovědník, exercitátor, aktivně pomáhal i bratřím provincie, především jako vyučující fundamentální teologie v tajném studiu. Po pádu komunismu pomáhal též ve formaci mladých bratří. V časopise *Poutník* ještě dosud vychází na pokračování jeho

²⁰¹ VLČEK, V. *Procesy*, s. 120.

²⁰² AMV, f. Ministerstvo narodnej bezpečnosti, sv. Skupinový spis štátnebezpečnostného vyšetrovania Machalka Augustin a spol., Rezoluce státní nemocnice v Podbořanech Státnímu soudu v Praze, 7. dubna 1950. Tamtéž Mostecko-sokolovské elektrárny, n. p. Státnímu soudu v Praze, 7. dubna 1950. Příloha XII, XIII.

²⁰³ AMV, Ministerstvo narodnej bezpečnosti, sv. Skupinový spis štátnebezpečnostného vyšetrovania Machalka Augustin a spol., dopis Anny Mudrochové Státnímu soudu v Praze, 3. 4. 1950. Příloha XIV, XV.

autobiografické vyprávění *Moje cesta za svatým Františkem*. Zemřel na velikonoční pondělí 12. dubna 2004 ve své farnosti.²⁰⁴

Za hlavního obviněného byl komunisty vytipován františkán P. Bernard Drahoslav Říský OFM. Ten prošel centralizací v Hejnicích, po té byl odvelen k PTP na Slovensko. Z vážných zdravotních důvodů byl propuštěn a vykonával civilní povolání. Byl pověřen spolu s M. Pražákovou²⁰⁵ pokračovat v péči o bývalé studenty a postulanty řádu.²⁰⁶

Současně s P. Říským byli souzeni Alois Khodl, Jan Dušek a Štěpán Kaňák – postulanti²⁰⁷, ti byli zatčeni již v roce 1951 pro náboženskou činnost mezi mládeží (v duchu „katolické akce“ či JOC).²⁰⁸

P. Říský byl zatčen až v březnu 1952.²⁰⁹ Měl údajně organizovat ilegální setkávání svých bývalých studentů z Kroměříže. V návrhu na zatčení P. Říského se uvádí: „*Po zrušení klášterů udržoval přes zákaz písemný styk s těmito františkány (Khodlem, Duškem, Kaňákem) a později organizoval jejich schůzky, na kterých byly probírány otázky týkající se katolické mládeže a jejího organizování v tzv. JOC...Jmenovaný přesto, že věděl, že organizování a konání schůzek z býv. frekventanty Františkány je*

²⁰⁴ Srov. *Historia Franciscana*, s. 124. Příloha XXIII.

²⁰⁵ Marie Pražáková – řeholnice III. Řádu sv. Františka, učitelka a vychovatelka na františkánské koleji v Kroměříži. Souzena v rámci procesu s P. Říským a odsouzena na 12 let. Blíže VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 178.

²⁰⁶ Srov. AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Příklad Říský, poř. č. 2. Protokol o výslechu, 24. 3. 1952.

²⁰⁷ Po násilné centralizaci řádů a zrušením kroměřížského gymnázia jim byl nabídnut vstup na státní teologickou fakultu v Litoměřicích, oni však odmítli a byli přesunuti na Klíčavu. Blíže VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 178.

²⁰⁸ AMV, f. Krajská správa ministerstva vnitra Ostrava, sv. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jaroslavu Kašparovi a společníkům, spis zn. 4 Ts 1 60/52. Viz příloha XVI, XVII. Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 178.

²⁰⁹ Na tuto událost P. B. D. Říský vzpomíná ve františkánském časopise *Poutník*. Vzpomínky P. Říského, In *Poutník*, 2004, č. 8–12.

*zakázáno, toto prováděl a nabádal je, aby zůstali věrni církvi a tím se snažil je poštvat proti dnešnímu zřízení.*²¹⁰

Záminkou k zadržení se stala ilegální schůzka s asi dvaceti chlapci bývalé františkánské koleje z Kroměříže v Kojetíně 27. 12. 1950, kterou měla zorganizovat bývalá vychovatelka a kolegyně P. Říského Marie Pražáková.²¹¹ O ilegální schůzce se v zápise trestního oznámení uvádí: *„Dne 27. nebo 28. prosince 1950 zúčastnil se Drahoslav Říský ilegální schůzky v Kojetíně, kde bylo přítomno asi dvacet studentů, kteří byli za tímto účelem pozváni. Na této ilegální schůzce doporučoval studentů Říský, aby vstupovali do organisace „Pionýr“ nebo ČSM a tam působili ve směru získávání mládeže na svou stranu v duchu ideologického pojetí světa.*²¹²

Po zatčení následovala obvyklá domovní prohlídka – Protokol o domovní prohlídce z 20. 3. 1952 uvádí „nález“ protistátně zaměřených textů - Apoštolský list papeže Pia XII. a list s parodií na motto písně: „Ach synku, synku...“²¹³ K tomu je třeba uvést, že takto nalezené materiály byly často průhlednými podvrhy a měly prvoplánově zdůvodnit zatčení a sloužit jako doklad protistátní činnosti. Spolu s předchystanými a zmanipulovanými výpověďmi svědků měly vytvořit zdání legálnosti procesu.

Případ Říský a spol. je typickým příkladem zinscenovaných procesů té doby a měl především zstrašovací charakter. Jako každý z procesů

²¹⁰ AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Případ Říský, poř. č. 2. Návrh na zatčení, 12. března 1952. Příloha XVIII.

²¹¹ AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Případ Říský, poř. č. 2. Protokol o výsledku, 24. 3. 1952.

²¹² AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jaroslavu Kašparovi a společníkům, Trestní oznámení, 20. května 1952, č.j. B/4-V-1240.

²¹³ AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Případ Říský, Protokol o domovní prohlídce, 20. 3. 1952.

odpovídal nějaké oblasti politické objednávky; konkrétně tento měl kromě „odstranění“ nepohodlných osob zejména zamezit vlivu duchovenstva na mládež.

Po centralizaci existovaly přirozené pokusy o navázání násilně přerušovaných kontaktů mezi františkány i čekateli řádu, v žádném případě zde samozřejmě nešlo o organizovanou protistátní činnost. To potvrzuje, i když často nepřímou, výpověď P. Říského, z které je evidentně znát, že takto dobrovolně nevyprávěl. Výpověď má mimo jiné zjevně vyvolat dojem, že s již zmiňovanou M. Pražákovou udržoval intimní poměr (samozřejmě bez jakýchkoliv důkazů), což byla zcela průhledná snaha obviněného zdiskreditovat. Pro ilustraci uvádím úryvek z výpovědi P. Říského, který můžeme těžko považovat za jeho: „*Tuším, že už při tomto prvním setkání jsem Pražákovou žádal, aby studovala marx-leninské spisy a vůbec komunistickou literaturu, že v tom je život...*“²¹⁴

Ve vazbě byl u StB v Ostravě, po té 31. 7. 1952 byl převezen do věznice Pankrác v Praze, a to na základě podání trestního oznámení k Státnímu soudu v Praze.²¹⁵ Nelze neuvést charakteristiku P. Říského z trestního oznámení: „*Drahošlav Říský je vzdělaný, avšak zhýčkaný kněz. Jako člen františkánského řádu byl určen k výchově mládeže a jako věrný stoupenec Vatikánu v této činnosti pokračoval i ilegálně, neuznáváje naše zákony. Vychytralost Říského (je) vidět hlavně v tom, že se během výslechu stavěl do světla pokrokového kněze, jen aby ovlivnil vyšetřujícího orgána. K dokreslení jeho charakteru „chameleona“ je ta okolnost, že Říský na jedné straně bojoval pro státní katolické akci a po zatčení o sobě lživě tvrdil, že v r. 1946 byl v ČSM a před zatčením, že mu bylo nabízeno členství v KSČ*“ Trestního oznámení se uzavírá: „*Obviněný Drahošlav Říský se ke*

²¹⁴ AMV, f. Velitelství StB Ostrava, sv. Případ Říský, poř. č. 2. Protokol k výslechu, 24. 3. 1952. Příloha XIX.

²¹⁵ AMV, f. Krajská správa MV Ostrava, sv. D. Říský – příkaz k eskortě č. 515, 31. 7. 1952. Příloha XX.

*své protistátní činnosti doznal jen v tom, co mu bylo vyšetřujícími orgány dokázáno. U výsledku se choval vychytrale, stavěje se do světla myšlenkově pokrokového kněze.*²¹⁶ Hlavní líčení probíhalo u Státního soudu v Praze.²¹⁷

Odsouzen byl Státním soudem v Praze po hlavním líčení 12.-13. srpna 1952 za velezradu na 12 let. Spolu s ním byli odsouzeni za sdružování proti republice dva čekatelé františkánského řádu Alois Khodl (17 let) a Jan Dušek na 2 roky a student kroměřížského gymnázia Štěpán Kaňák (17 let) na 18 měsíců.

V souvislosti s tímto případem je evidentní, že při odstraňování „nepohodlných“ řeholníků nebyla uplatňována sebemenší shovívavost ani se zřetelem k nízkému věku obžalovaných; je třeba zdůraznit, že při zatčení měli dva výše jmenovaní (A. Khodl a Š. Kaňák) teprve 16 let. Do případu „Říský a spol.“ byli přiřazeni pro svůj občasný kontakt s P. Říským.²¹⁸

P. Říský byl propuštěn po věznění v Praze a v Leopoldově na amnestii 1960. Františkánští studenti byli propuštěni v březnu 1953.²¹⁹

4.6.3 Proces Bárta a spol.

P. Jan Baptista Bárta OFM je považován za jednu z nejvýraznějších osobností českého františkánství 20. století.

P. Jan Baptista Josef Bárta Narodil se v Příbrami 18. března 1921. Po složení jednoduchých slibu začal studovat teologii a současně pracoval na disertační práci. Jeho

²¹⁶ AMV, f. Krajská zpráva MV Ostrava, sv. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jaroslavu Kašparovi a společníkům, Trestní oznámení, 20. května 1952, č.j. B/4-V-1240.

²¹⁷ AMV, f. Krajská zpráva MV Ostrava, sv. Skupinový spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Jaroslavu Kašparovi a společníkům, Žaloba, 3. 7. 1952, č. j. 4 SPT I 14/52-6. Příloha XXI, XXII.

²¹⁸ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 118.

²¹⁹ Tamtéž, s. 178-179.

doktorát měl být předpokladem pro zřízení vlastního provinčního teologického studia. Působil v klášteře v Kadani a v Praze u P. Marie Sněžné a roce 1950 byl internován do Želivy (odkud se mu podařilo utéci společně s P. Maráškem). Byl opět zatčen a odsouzen v procesu s představiteli řeholních řádů. Prošel si řadou věznic, včetně Jáchymova. Z vězení vyšel roku 1966. Začal se věnovat pastorační práci, organizoval život a studium bratří a sester, přišel s novou koncepcí odpovídající duchu 2. vatikánského koncilu, která spočívala v obnovení řeholního života v malých komunitách v samostatných domech rodinného typu. Pražským arcibiskupem J. Beranem byl pověřen péčí o katolickou mládež. Byl stále pod kontrolu StB, která mu prováděla domovní prohlídky, zabavovala knihy a 25. listopadu 1980 byl na tři měsíce ve vyšetřovací vazbě a potom na svobodě odsouzen k 18 měsícům vězení. V té době už byl dost nemocen (především v důsledku dlouhého věznění v 50.-60. letech) a 9. prosince 1982 umírá.²²⁰

P. Jan Baptista Josef Bárta OFM byl souzen byl v jednom z největších proticírkevních monstrprocesů v čele 31členné skupiny. Tento proces je nazýván „Bárta a spol.“ nebo také „proces s Katolickou akcí“. Jeho trestná činnost měla spočívat v tom, že organizoval ilegální skupiny katolické mládeže: *„V roce 1949 se dohodl s dnes již odsouzeným knězem Oto Mádrem, že po vzoru hnutí JOC bude u nás organizovati zejména mládež v předstíraných katolických kruzích k ilegální velezrádné činnosti.“*²²¹

Skupina osob zařazených do tohoto procesu se několikrát obměňovala, původně měla mít pouze pět členů, postupně pak spoluobviněných přibývalo. Nakonec bylo souzeno 31 členů. P. Bárta viděl naprostou většinu spoluobviněných u soudu poprvé v životě.²²²

P. Bárta byl vyšetřován již v červnu 1949 v souvislosti s přečtením pastýřského listu. V rámci centralizace byl soustředěn v Hejnicích a Bohosudově, po té byl s dalšími „nebezpečnými“ spolubratry převezen v srpnu 1950 do Želivi. Odtud udržoval tajnou korespondenci se

²²⁰ Srov. *Historia Franciscana*, s. 115 an.

²²¹ *Historia Franciscana*, s. 180.

²²² Tamtéž, s. 181.

spolubratry, kteří byli soustředěni na jiných místech.²²³ Tyto tajně posílané zprávy neunikly pozornosti StB, mezi doručovateli měli nasazeny své agenty.²²⁴

Z želivské internace uprchl P. Bárta spolu s nemocným P. Maráškem. P. Marášek onemocněl v táboře na TBC a velitel tábora mu odmítl přes doporučení táborevého lékaře nemocniční léčbu. Jedinou šancí na přežití bylo pro něj uprchnout ze Želiva a spolubratr P. Bárta se mu rozhodl v útěku pomoci.²²⁵ Útěk uskutečnili 2. září 1950. P. Bárta často střídal místa pobytu, přesto jeho aktivity a schůzky s přáteli, např. s P. O. Mádr²²⁶, neunikly pozornosti StB a byl zatčen 12. 4. 1951. Ve vazbě byl až do listopadu 1952, kdy byl postaven do čela procesu zvaném „Bárta a spol.“

V době po útěku ze Želivi až do svého znovuzatčení se ukrýval na různých místech republiky. Čas intenzivně využíval k návštěvám tajně

²²³ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 179 an.

²²⁴ Konkrétně v Želivi byla nasazená jako agentka kuchařka A. Kordovská s krycím jménem „Kuchta“. Tomuto tématu se podrobněji věnuje CHAROUZ, J. Z. *Opraem. Procesy v želivské internaci*.

²²⁵ Utekli při promítání tradičního „výchovného“ sovětského filmu nestřeženými dveřmi staré klášterní kotelny, kam jim spolubratr P. I. Kubíček přinesl tajně opatřené civilní oblečení. Srov. VLČEK, V. *Procesy*, s. 131-133.

²²⁶ Oto Mádr byl významná osobnost v kroužcích Katolické akce. V květnu 1951 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu byl za údajnou špionáž ve prospěch Vatikánu a organizaci ilegální náboženské činnosti odsouzen na doživotí. Po podmíněčném propuštění v roce 1966 pracoval v různých podřadných zaměstnáních. Roku 1968 se krátce vrátil na Teologickou fakultu UK a v roce 1970 byl plně soudně rehabilitován (v roce 1975 byla rehabilitace zrušena, nová přišla v roce 1990). Po roce 1970 byl odsunut na faru do pohraničí, odkud se vrátil do Prahy až jako důchodce roku 1978. Od roku 1968 byl poradcem kardinála Tomáška, od roku 1978 vydává *Teologické texty*, nejdříve jako samizdat, posléze po sametové revoluci jako standardní revue. V samizdatu vydal několik desítek knih, zejména překladů. V roce 1990 opět nastoupil se svým přítelem J. Zvěřinou na Teologickou fakultu UK, ale po jeho smrti z ní byl opět odsunut. V roce 1991 dostal čestný doktorát teologie na univerzitě v Bonnu a roku 1997 byl vyznamenán Řádem T. G. Masaryka.

pokračujících katolických mládežnických kroužků (dřívější Katolická akce), nejvíce v Praze a Brně. Většinou se jednalo o vysokoškolská společenství či mladé lidi z řad tzv. pracující inteligence, ale P. Bárta se pokoušel formovat i kroužky mezi dělnickou věřící mládeží v duchu JOC. Radil jim, přednášel, zajišťoval literaturu, vedl exercicie, sloužil pro ně mše, zpovídal. Také se snažil pracovat na františkánském díle, setkával se tajně se spolubratry, např. s Říským, navštívil tajně mladé spolubratry na Klíčavě.²²⁷

P. Bárta byl nebojácny a nesmírně organizačně schopný člověk. Pro kamuflování své totožnosti si opatřil nejprve průkaz studenta Univerzity Karlovy. Získal falešný občanský průkaz, který mu zprostředkoval člověk, který byl ve skutečnosti agent Stb a monitoroval Bártovu činnost, práci katolických kroužků a snažil se jej získat pro spolupráci s StB, což Bárta odmítl. Následně byl 12. dubna 1951 zatčen na cestě z Brna do Prahy. Rok a půl byl držen ve vazbě, kde prošel krutými výslechy a šestnáct měsíců strávil na samotce.²²⁸ Po té byl postaven do čela zinscenovaného procesu skupiny katolických aktivistů.

Po hlavním přelíčení 28. října – 1. listopadu 1952 byl odsouzen u Státního soudu v Praze za velezradu na 20 let.

P. Bárta v žádosti o revizi svého procesu vypověděl:

„Pod tíhou hrubého nelidského zacházení jsem pak podepsal všechno, co bylo uvedeno v protokolech orgány StB...zejména jsem doufal, že před soudem budu moci popravdě vysvětlit celou moji činnost. Ovšem při hlavním přelíčení před soudem se mi nedostalo naprosto žádné možnosti, abych náležitě obhájil, co vlastně jsem prováděl a co je uvedeno v protokole. Když jsem při hlavním přelíčení odbočil a chtěl uvést pravdu, bylo mi vzato slovo s odůvodněním, abych se držel sepsaného protokolu,

²²⁷ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 180.

²²⁸ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 180 an.

*i když jak jsem uvedl, předmětné protokoly byly se mnou sepsány nezákonným způsobem. Také můj obhájce namísto toho, aby mě skutečně hájil, mě více či méně přemlouval, abych mlčel a nestěžoval si a také nepodal odvolání proti rozsudku, který jsem považoval a dodnes považuji za naprosto nespravedlivý. Můj případ byl tím drastičtější, neboť jsem byl postaven do skupiny 31 lidí jako hlavní osoba, ačkoliv jsem 25 lidí vůbec neznal, a také moje činnost s nimi nikterak nesouvisela.*²²⁹

Z tohoto můžeme usuzovat, že v průběhu procesu se pouze upřesnila klasifikace trestného činu a výše trestu, ale ve většině případů bylo o jejich odsouzení již předem rozhodnuto.²³⁰

Po svém odsouzení prošel P. J. Bárta vězeními v Leopoldově, Mírově, jáchymovskými doly a Valdicemi. Právě z Valdic se zachoval vězeňský posudek:

*„Jmenovaný jest katolický kněz vychovaný ve františkánském klášteře. Jest zarytým nepřitelem našeho zřízení, což vyvěrá i z jeho chování ve vězení. Počítá se zvratem, tvrdí mezi faráři, že se toto zřízení nemůže udržet. Má velký vliv na druhé spoluvězně – faráře, jest jejich mluvčím, který se snaží každého nově příchozího faráře sem prokádovat, zda není levý apod. ... Ironizuje vše, co je pokrokové a nebo co by bylo v souladu s naším zřízením. Při rozhovoru veřejně říká, že komunismus musí padnout, že u nás má na svědomí mnoho lidské krve apod. Rád provokuje příslušníky, a zvláště se rád pouští do pochybných debat s mladými příslušníky, poněvadž ví, že nemají tak velké politické zkušenosti. ... Je to jeden z vedoucích mluvčích farářů, velmi nebezpečný svou ideologií.*²³¹

²²⁹ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 127.

²³⁰ Tamtéž, s. 128.

²³¹ Tamtéž, s. 181 an.

4.6.4 Proces Šamárek a spol.

Dne 5. června 1953 proběhl proces s františkány nazývaný Šamárek a spol.²³² V tomto procesu byli odsouzeni františkánští kněží P. Vít Josef Husek OFM a již zmíněný P. Norbert Stanislav Šamárek OFM.

P. Norbert Šamárek se narodil 8. května 1924. V 11 letech byl poslán do Kroměříže k františkánům do juvenátu. Po válce složil slavné sliby a provinciál Vyskočil ho spolu s bratry stejného ročníku poslal do Bruselu na studia. Po vysvěcení v Belgii 4. července 1948 se vrátil domů. V roce 1950 byl centralizován v Hejnicích a pak v Bohosudově, odkud byl povolán na vojnu k PTP do Komárna. V roce 1952 byl zatčen a v roce 1953 odsouzen. Po propuštění a s táním pražského jara se dostal jako údržbář k sestřím boromejkám ve Znojmě-Hradišti. Po té byl určen kaplanem k Panně Marii Sněžné. Pak byl jmenován farářem a sloužil do roku 1998. Zemřel v Praze 12. května 2001.²³³

P. Vít Husek se narodil 2.2. 1923 ve Starém Městě u Uherského Hradiště. Noviciát strávil v Hájku u Prahy. Po válce v září 1945 se přihlásil na teologickou fakultu v Praze. Po necelém roce byl s dalšími spolubratry vyslán studovat do Bruselu v Belgii. Vysvěcen na kněze byl 11. 6. 1949. Chvilí působil jako pomocný páter v Kroměříži. Ovšem 13. 4. 1950 byl odvezen do centralizačního střediska v Hejnicích. Poté musel nastoupit vojenskou službu u PTP v Komárně. V roce 1953 byl odsouzen na osm let a vězněn v Mladé Boleslavi a ve Valdicích. V současné době žije ve františkánském klášteře v Moravské Třebové.²³⁴

Tito členové františkánského řádu byli jako mnozí další posláni na podzim roku 1950 k PTP na Slovensko. Byli proto souzeni Vyšším vojenským soudem v Trenčíně (zatčení již byli v roce 1952) za údajnou JOC²³⁵ činnost. Verdikt soudu zněl 8 a 6 let odnětí svobody za velezradu.²³⁶

²³² Srov. VLČEK, *Perzekuce*, s. 187.

²³³ *Historia Franciscana*, s. 121 an.

²³⁴ *Kronika františkánského kláštera v Moravské Třebové. Vzpomínky otce Víta.*

²³⁵ JOC – z fr. Jeunesse ouvrière chrétienne (Křesťanská dělnická mládež) – z toho tzv. jocismus = hnutí křesťanské dělnické mládeže (zde chápáno obecněji jako metoda vedení apoštolátu mezi mládeží).

²³⁶ VLČEK, V. *Procesy*, s. 126.

P. Šamárek byl vězněn ve Valdicích, v Ruzyni, ve Rtyni a propuštěn v září 1958, P. Husek na amnestii v květnu 1960.²³⁷

V témže roce byl odsouzen 17. – 19. září 1953 u Krajského soudu v Českých Budějovicích (v tzv. vertikálně vedeném procesu Jarolímek a spol.) za velezradu na 9 let P. Remigius Janča OFM. Ten při záboru klášterů zastupoval na faře v Nezdicích u Uherského Brodu a pak se tři roky ukrýval u Milosrdných sester Karla Boromejského v Praze. Tady zpovídal a vedl exercicie. Opatřil si také falešné doklady, ale byl zatčen, když dával exercicie sestřám v Prachaticích 10. září 1952. Byl vězněn ve Valdicích, Mladé Boleslavi a ve Rtyni v Podkrkonoší, odkud byl v květnu 1960 propuštěn na amnestii.²³⁸

4.6.5 Proces Koseček a spol.

Po přelíčení 26. – 28. ledna 1954 byl odsouzen v procesu u Vyššího vojenského soudu v Praze P. Tomáš František Koseček OFM a spolu s ním dalších osm řeholních kněží a jeden františkánský bohoslovec. Byli to: P. Jiří Josef Mazanec (5 let), P. Florián František Štětina (4 a ½ roku), P. Benvenut Emil Mitošinka (5 let), P. Efrém Karel Kovařík (3 a ½ roku), P. Tadeáš Bedřich Šťastný a Jan Marek (4 roky), P. Jan Antonín Podlaha (3 roky), P. Anselm Miroslav Kopecký a P. Bartoloměj Karel Kolek (2 roky). Byli odsouzeni za velezradu a další méně závažné delikty – např. pro zločin neoprávněného opuštění republiky, pro zpronevěru či pro pokus o zpronevěru.²³⁹

P. F. Koseček (převor kláštera v Chebu) byl odsouzen za rozmnožování, čtení pastýřských listů v červnu 1949 a exkomunikačního

²³⁷ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 187.

²³⁸ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 184.

²³⁹ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 184.

dekretu. Dále také proto, že poradil v říjnu 1948 dvěma mužům prchajícím do zahraničí cestu ke hranicím a dal jim mapu a že věděl o neuskutečněném plánu spolubratra P. A. V. Zlámala o odchodu za hranice.²⁴⁰

V rámci vykonstruovaného procesu „Koseček a spol.“ byl odsouzen i P. Vojtěch Jan Marek OFM²⁴¹. Ten byl stejně jako ostatní mladí františkáni poslán k jednotkám PTP do Komárna na Slovensko, kde byl 8. května 1953 zatčen za sdružování proti republice a souzen Vojenským soudem.²⁴²

Na dobu, kdy byl ve vyšetřovací a posléze v soudní vazbě v Praze na Ruzyni, stejně jako ostatní souzení v tomto procesu, na výsledky vzpomíná P. Vojtěch J. Marek OFM:

„Na to člověk nerad vzpomíná. (Soudili mě) jako všechny ostatní politické vězně. Ty vyšetřovací vazby, ty byly těžké... Už si přesně

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ P. Vojtěch Jan Marek OFM se narodil 9. října 1924 ve Štramberku na Moravě. 25. 4. 1944 byl přijat do františkánské řádu. Studoval bohosloví, jehož studium však bylo přerušeno centralizací a po jeho „tajném“ dokončení byl tajně vysvěcen r. 1952 na kněze. Prošel centralizací v Hejnicích, Bohosudově a poté byl až do svého zatčení r. 1953 spolu s ostatními mladými františkány u PTP na Slovensku. Prošel vězením ve Valdicích a posléze byl převezen na práci do dolů ve Rtyni v Podkrkonoší, kde se setkal s některými svým řeholními spolubratry (např. Vítem Huskem OFM nebo s P. Remigiem Jančou OFM...). Po propuštění v civilním zaměstnání, od r. 1968 kdy měl veřejnou primici sloužil jako kněz v řadě farností. Po revoluci odešel r. 1991 do Uherského Hradiště, kde dostal františkánský řád zpět svůj klášter ve Starém městě. Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor s P. V. J. Markem OFM.*

²⁴² K tehdejšímu obvinění P. V. Marek OFM podotýká: *„To byla likvidace řádu. Ti bratři, co se vrátili z Belgie, byli, tak jak bychom řekli naočkování tím novým duchem tehdejší doby, takže to jim dělalo velké potíže, soudruhům. Takže to byl jeden z hlavních momentů... Na vojně (u PTP na Slovensku) jsme byli taková skupinka, protistátní činnost, sdružování proti republice. Byli jsme zatčeni a souzeni vojenským soudem... Já jsme tam byl (u PTP) méně než tři roky, já jsem byl totiž zatčený 8. května 1953...“.* Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor s P. Vojtěchem Janem Markem OFM.*

nepamatuji datu, ale skoro rok to trvalo, ta vyšetřovací vazba... Já jsem v tom měl takovou těžkou úlohu, těžký proces; ještě abych to doplnil: já jsem byl totiž na vojně tajně vysvěcený na kněze v 52. roce. A byl jsem zavázán mlčením, že prostě nesmím nic prozradit. Kdo mě světil a takhle, no prostě mlčení. To bylo tajné všecko. A teďko když mě zatkli, tak jak to, že jsem kněz... Oni už o tom věděli. Tak jsem byl v těžké pozici – co mám dělat: mám mluvit, protože oni už všecko věděli, nebo mám mlčet, jak jsem byl vázaný? Tím to vyšetřování pro mě bylo obtížné. Oni mluvili tak – a já jsem musel pořád zapírat, že nejsem vysvěcený, že... prostě že nic. Takže ten psychický tlak byl velmi těžký. Ale přežilo se to. Nejhorší bylo, když jsem přišel do konfrontace ovšem s jedním spolubratrem, který mě také do toho kněžství uváděl, a potom před soudem tvrdil že jsem, že se to naplnilo, a já musel pořád tvrdit, že ne.“²⁴³

K výsledkům a praktikám při nich vyšetřovateli používaných podotýká: „...nerad vzpomínám. Nejhorší byla psychika, nápor...nejhorší bylo, že to bylo vždycky v noci, že nás vzbudili, nevyspalé, rozespalé, omámené...To světlo, chození, nemít ruce pod dekou, v noci spát na jedné straně a tak dále. To už pokládám jako samozřejmost pro všechny vězně, nějaké mimořádné mučení já jsme teda nezažil, to už bylo v 53. roce, to už ta doba....padesáté roky byly nejhorší...“²⁴⁴

Po vynesení rozsudku 26. – 28. ledna 1954 Vyšším vojenským soudem v Praze byly odsouzení převezeni do Valdic. P. Vojtěch J. Marek OFM byl odsouzen na čtyři roky: „No na mě padly jenom čtyři roky...(odseděl) jsem jenom polovičku, protože přišla tenkrát amnestie, v 55. roce. Takže se na mě vztahovala, tak mi dva roky odpustili...takže mě to vyšlo přesně na ten den: osmého jsem byl zatčený a osmého jsem byl propuštěný...“.

²⁴³ Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné *Rozhovor s P. V. J. Markem OFM.*

²⁴⁴ Tamtéž.

Dodává, kterak ho v době vazby a pak ve vězení posilovala víra a vědomí sounáležitosti se svými řeholními bratry: „*V té vyšetřovací vazbě to bylo to jediné, co nás drželo. Čili víra, naděje, důvěra. Poněvadž tam byly takové těžké chvílky, že ta samotka byla někdy těžká, ale právě ta víra, že nejsme sami, ani v té samotce, ta nám dodávala sílu. Pak už to vědomí, že nejsem sám v tom soudu, potom jsem se dovídal, že jsem jako skupina velká v tom vyšetřování, že nás tam bylo víc těch bratří, tak to už byla potom taková posila. Takhle jsme se drželi pohromadě, k když jsme nebyli spolu. Nemohli jsme být spolu, že, ale cítili jsme, že patříme k sobě.*“²⁴⁵

4.6.6 Proces Řezníček a spol.

V roce 1961 se odehrál „druhý velký proces s františkány“²⁴⁶ (jednalo se o sedm řeholníků) nazvaný podle tehdejšího provinčního vikáře²⁴⁷ řádu P. Metoděje Františka Řezníčka.

P. Metoděj František Řezníček se narodil 12. července 1902 v Jihlavě. Nejprve vstoupil ke strahovským premonstrátům, následně přešel k františkánům, kde vstoupil do noviciátu 5. listopadu 1922. Slavné sliby složil 29. srpna 1926 a kněžské svěcení přijal 30. listopadu 1926. Prošel různými funkcemi: prefekt serafické koleje v Kroměříži, magistr noviců v Kadani a v Hájku, definitor, kvardián u Panny Marie Sněžné v Praze. Roku 1950 ho zastihl v Plzni zábor klášterů a byl internován. Od roku 1952 působil jako kaplan v Jihlavě a po smrti P. J. Kapistrána Vyskočila roku 1956 se stal nejvyšším představeným provincie až do roku 1968. Kanonicky byl zvolen provinciálem až 9. prosince 1968. Zemřel 14. června 1970 na lavičce na nádraží v Jihlavě.²⁴⁸

²⁴⁵ Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor s P. V. J. Markem OFM.*

²⁴⁶ Byli při něm souzeni nejaktivnější a pro komunistický režim „nejnebezpečnější“ členové františkánského řádu. Tímto způsobem také chtěl tehdejší režim potlačit či zamezit fungování „podzemního“ řádu. Srov. VLČEK, V. *Procesy* s. 127.

²⁴⁷ P. Řezníček byl určen po smrti provinciála řádu P. Jana Kapistrána Vyskočila v roce 1956 jeho nástupcem a dopisem z Říma ho jmenoval generál řádu Sepinský provinčním vikářem.

²⁴⁸ *Historia Franciscana*, s. 120.

P. Řezníček byl obžalován z podvratné činnosti proti lidově demokratickému státnímu zřízení dne 17. října 1961 a 1. prosince odsouzen k 6 letům vězení.²⁴⁹

Odsouzení byli při přelíčení konaném 30. 11. – 1. 12. 1961 u Krajského soudu v Praze pro trestný čin podvracení republiky, navíc P. Šimčík a P. Trojan pro ohrožení státního tajemství. Výše trestu byla následující: P. Metoděj František Řezníček - 6 let, P. Aleš Vojtěch Zlámal – 6 let, P. Josef František Šimčík – 6 a ½ roku, P. MUDr. Kosmas Ladislav Trojan – 5 let (po odvolání k Nejvyššímu soudu trest snížen na 4 roky), P. František Jindřich Šimštík – 5 let (po odvolání k Nejvyššímu soudu trest snížen na 4 roky), P. Titus Bohuslav Hanuš – 4 a ½ roku, františkánský klerik Pavel Kejdana 3 roky (po odvolání k Nejvyššímu soudu trest snížen na 2 roky). U všech odsouzených se jednalo o „trestnou činnost“ spočívající v tajném pokračování v řádovém životě.²⁵⁰

Všichni aktéři tohoto procesu byli vězněni ve Valdicích a na amnestii v květnu 1962 byli propuštěni P. Šimčík, P. Trojan, P. Hanuš a Kejdana. P. Smištík se dostal na svobodu v březnu 1964, P. Řezníček 1965 a P. Zlámal až v září 1965.²⁵¹

Můžeme shrnout, že v návaznosti na první monstrproces s „představiteli řádu“, který byl patřičně medializován se konal jeden proces za druhým po celá 50. léta i v polovině let 60. Vybírání a následně souzení byli takoví řeholníci a kněží, kteří představovali morální autoritu a měli vliv ve svém působišti. Nejčastější příčinou jejich zatčení bylo pokračování v nedovoleném řeholním životě, tajné studium teologie, nepřípustná materiální pomoc tajným aktivitám církve a perzekvovaným rodinám. Soudy nejčastěji kvalifikovaly jejich údajnou trestnou činnost

²⁴⁹ *Historia Franciscana*, s. 120.

²⁵⁰ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 187 an.

²⁵¹ Tamtéž, s. 189.

jako velezradu, špionáž, napomáhání k trestnému činu, neoznámení trestného činu a v pozdějších letech jako maření státního dozoru nad církvemi.²⁵²

U františkánského řádu, podobně jako u ostatních řeholí, se režim pokusil nejprve ochromit jednotu řádu a zbavit jej vedení, tedy provinciála, aktivních osobností a morálních autorit. Dále byla zvolena účinná taktika rozdělení bratří prostřednictvím internace a centralizace, a tím rozbití vazeb, což mělo vést k většímu vlivu na jednotlivce a narušení komunity. Účinnou strategií bylo držení řeholníků v izolaci, a tím že nevěděli jak dlouho bude trvat je udržovali v neustálé nejistotě. Důležitým prvkem bylo oddělení dorostu řádu od představených a znemožnění teologického studia potenciálních kněží. Důkladné plány na likvidaci františkánského řádu zcela nevyšly. Ačkoliv zákonitě došlo k oslabení františkánského řádu, řád nezankl. Řády úředně nikdy nebyly postaveny mimo zákon, fakticky však oficiálně fungovat nemohly. Díky silným osobnostem a jejich odvážnému jednání se kontinuita řádu nenarušila. Jeho činnost se posunula „do podzemí“, do ilegality.

4.7 Františkáni ve vyšetřovací vazbě a ve vězení

4.7.1 Františkáni ve vyšetřovací vazbě

Do vyšetřovací vazby se řeholníci, respektive všichni „političtí nepřátelé režimu“ dostali na základě zatčení, ke kterému došlo zpravidla na základě neproověřených zpráv agentů a informátorů nebo výpovědí, obvykle vynucených u vězňených osob. V zatýkání existoval značný nepořádek a libovůle; první dva roky po únoru 1948 převažovalo zatýkání na základě ústních příkazů a chyběla řádná celostátní evidence.²⁵³ Nejčastěji předcházelo zatčení delší sledování vytipovaných osob. Informátoři

²⁵² Srov. VAŠKO, V. *Přehled a charakteristika církevních procesů padesátých let*, s. 19.

²⁵³ Blíže KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost*. Brno: Doplněk, 1999, s.132.

sledovali kázání nepohodlných kněží a osoby, které se s dotyčným stýkali a zaznamenávali si zprávy o jejich činnosti, tyto údaje zakládali do kartotéky.²⁵⁴ K obvyklým metodám také patřily provokace StB s předem vymezeným zaměřením na určitou osobu nebo skupinu osob.²⁵⁵

Tato taktika byla použita i na P. Baptistu Bártu, který se po útěku ze Želivi se ukrýval a žil v ilegality, působil mezi mládeží a dával duchovní cvičení mladým i řeholním sestřím. Prostřednictvím jednoho „odbojáře“ získal i falešný občanský průkaz. Nebyl to ovšem zahraniční agent, za kterého se vydával, ale „Agent Jan“ pracující pro Státní bezpečnost. Bártovi aktivity a schůzky s přáteli tak Bezpečnost samozřejmě sledovala. Bárta byl zatčen v rychlíku z Brna do Prahy v dubnu 1951. Ve vyšetřovací vazbě byl vystaven brutálnímu psychickému nátlaku a fyzickému násilí.²⁵⁶ O pobytu ve vyšetřovací vazbě ve svém protokolu z roku 1956 P. Bárta říká: *„Když jsem byl 12. 4. 1951 zatčen, byl jsem potom vyslýchán orgány StB, kterým jsem sice uvedl, že veškeré mé jednání s členy kroužku katolické výchovy se týkalo pouze církevních věcí, nebylo mě věřeno, ba naopak násilím fyzickým i psychickým jsem byl nucen k tomu, abych podepsal protokoly, koncipované StB, a z těchto protokolů vyplývalo, že jsem vlastně prováděl velezrádnou činnost...Následkem fyzického násilí při vyšetřování mi byly vyraženy dva přední zuby a utrpěl jsem oslabení nervové soustavy.“*²⁵⁷ Po 16 měsících na samotce byl postaven do čela skupiny katolických aktivistů a následně souzen v procesu „Bárta a spol.“²⁵⁸

Pro přiznání vyšetřovaného bylo typické v průběhu let 1949 – 1953 použití psychického i fyzického nátlaku vyšetřovatelů, který měl sloužit k oslabení zatčeného a následnému vyčerpání. P. Vojtěch Jan Marek OFM

²⁵⁴ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 114.

²⁵⁵ KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost*, s.131 an.

²⁵⁶ VLČEK, V. Cesta klášterní kotelnou. *Katolický týdeník*, 8. září 2002, č. 36.

²⁵⁷ VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 388.

²⁵⁸ Procesu „Bárta a spol.“ se blíže věnuji v kapitole 4.6.3.

vzpomíná: „...*To světlo, chození, nemít ruce pod dekou v noci, spát na jedné straně a tak dále. To už pokládám jako samozřejmost pro všechny vězně.*“²⁵⁹ Způsoby nátlaku, kterými vyšetřovatelé cíleně snižovali odolnost zatčeného, byly takticky stupňovány; umístění do těsné sklepní místnosti, chlad nebo nesnesitelné horko, pro spaní jen slamník a deka na holém betonu, neustále svítící žárovka, omezené přiděly jídla a tekutin, dlouhodobá samota.²⁶⁰

Při vyšetřování mnohdy docházelo i k takovým fyzickým nátlakům, které někteří vyslýchání fyzicky nevydrželi a podlehli. Ve vazební věznici v Jihlavě, pověstné krutým zacházením s vyšetřovanými, zemřel asi 14. března 1953 na infarkt poměrně mladý (42 let) P. Tobola²⁶¹. Pitevní protokol téhož dne vylučuje cizí zavinění, neboť se jedná o smrt nenásilnou, způsobenou nemocí. Jeho tělo bylo zpopelněno bez účasti i vědomí rodiny a vzhledem k nedostatečnosti příslušných materiálů a rychlosti zahlazování stop po zemřelém vedou k úvaze násilné smrti.²⁶²

4.7.2 Františkáni ve vězení

Krátce po odsouzení byli řeholníci převáženi do českých i slovenských věznic. V průběhu odpykávání trestu procházeli různými vězeňskými zařízeními, přičemž k těm nejznámějším patří například

²⁵⁹ Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor z P. Vojtěchem Janem Markem OFM*, přelom roku 2003.

²⁶⁰ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 119.

²⁶¹ P. ThDr. Ambrož Jaroslav Tobola (nar. 28. 4. 1910), byl zatčen v internačním táboře Želiv 15. května 1950. Byl viněn z toho, že prostřednictvím spojky z želivského kláštera P. Valové opatřoval od sester z humpolecké nemocnice léky pro nemocné spolubratry v Želivě a napsal několik dopisů spolubratrům na svobodě...Byl přiřazen v procesech s řeholníky k hlavní skupině „Zd. Poláček a spol.“ Podrobněji VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 409.

²⁶² Srov. CHAROUZ, J. Z. OPræm. *Procesy v želivské internaci*, s. 162 – 163. Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 409 an.

Valdice-Kartouzy, Plzeň-Bory, Mírov, Leopoldov, Ilavu. Odsouzení reholníci byli z důvodu využití pracovní síly umístováni posléze do vězeňských táborových lágrů. Ty se nacházely na Jáchymovsku²⁶³, Příbramsku a Rtyni v Podkrkonoší²⁶⁴. Další věznice byly v Mladé Boleslavi, Brně, Olomouci, Ostravě, Opavě a Bánské Bystrici.²⁶⁵

Ve věznicích byli kněží vystavováni nejrůznějším způsobům sadistického zacházení, přes slovní urážky, umístování na samotkách, omezování jídla až k fyzickému týrání dozorcí. O způsobech nelidského zacházení jsou mnohá dochovaná svědectví, například P. Vít Husek OFM ve svých vzpomínkách popisuje jeden ze zážitků z věznice ve Valdicích takto: „...zhoršila se politická situace v Maďarsku a ta měla kupodivu vliv na vězně. Pro výstrahu bylo vybráno deset vězňů k potrestání...jako za to Maďarsko...Následovalo deset dní v korekci. Korekce, to bylo vězení ve vězení, tam se dostávalo za trest. Bylo to sklepení, kde jsme dostali jeden den ráno kávu a chléb a večer deku na spaní, druhý den třikrát jídlo, ale deka na spaní ne.“²⁶⁶ Pro potrestání mukulů existovaly nejrůznější záminky, například slabý pracovní výkon, nepozdravení dozorce či jakákoliv náboženská činnost. Za tyto a jiné přestupky podléhali vězňové přísnějším trestům.²⁶⁷

Kontakt s okolím byl povolen prostřednictvím korespondence, která byla povolena zpravidla jednou měsíčně. Psaní dopisů bylo povolené pouze svým nejbližším a směly se týkat osobních údajů. Popis situace v táboře či zmínky o Bohu byly cenzurovány nebo se dopisy vůbec nedeslaly. Návštěvy byly výjimečně povoleny jednou za dva až tři měsíce a to

²⁶³ Pro ilustraci v příloze XIV uvádím fotografie z táborového lágru v Jáchymově. Uloženo v Provinčním archivu OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné.

²⁶⁴ Rtyně v Podkrkonoší byla vězňi nazývána „Tmavák“.

²⁶⁵ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 131 an.

²⁶⁶ *Kronika františkánského řádu v Moravské Třebové. Vzpomínky otce Víta OFM.*

²⁶⁷ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 131.

s nejbližšími příbuznými, kdy byla při setkání přítomna stráž, která naslouchala obsahu rozhovoru.²⁶⁸

Součástí programu dne byla pro uvězněné řeholníky pravidelná pracovní náplň, kterou bylo například draní peří, lepení sáčků, loupání cibule či výroba jablonecké bižuterie. P. Vít Husek OFM vzpomíná: „...*Přes den jsme konali typické vězeňské práce, jako například drali peří, přebírali zeleninu, třídili hrách, cibuli, dělali patenty či navlékaly spínací špendlíky. Norma byla vysoká, kdo nesplnil, šel do korekce nebo dostal menší příděl jídla.*“²⁶⁹

Vězni byli také využíváni ve stavebnictví a záměrně byli řeholníci posíláni do zdravotně těžce závadných pracovišť; konkrétně byli nasazeni na těžbu uranu v jáchymovských a příbramských dolech a na těžbu uhlí ve Rtyni v Podkrkonoší. V Jáchymově byl uvězněn také jeden z významných členů františkánského řádu P. Inocenc Kubíček²⁷⁰, který vzpomíná: „*Již v lednu 1955 začal další výběr pracovníků pro jáchymovskou službu. Tam každý přišel nejprve do centrálního lágru, kde dostal jáchymovské číslo, které mu pak zůstalo trvale...Já jsem dostal číslo A024862. Centrálním lágrem prošlo asi 200 000 lidí. Dostali jsme tam vybavení a pak nás odvedli*

²⁶⁸ Tamtéž, s. 132.

²⁶⁹ *Kronika františkánského řádu v Moravské Třebové. Vzpomínky otce Víta OFM.*

²⁷⁰ P. Inocenc Kubíček (1913 – 1993) působil v letech 1947 – 1949 v Kroměříži na arcibiskupském gymnáziu a v letech 1949 – 1950 byl vychovatelem řádového dorostu v Hájkách u Prahy, kde ho zastihlo obsazení klášterů. Byl internován v Hejnicích, Bohosudově a v Želivě. Roku 1952 byl zatčen a v roce 1953 odsouzen na 22 let za protistátní činnost v procesu „Dvořák a spol.“ V 60. letech byl na základě amnestie prezidenta republiky propuštěn. Poté pracoval několik let v pražské teplárně a roku 1968 získal státní souhlas pro výpomocnou duchovní službu při kostele sv. Jiljí a sv. Voršily. V letech 1980 – 1987 působil jako provinciál, přičemž byl při zátahu roku 1983 uvězněn na několik měsíců. Do své smrti žil v pražském konventu a působil mimo jiné jako provinční sekretář a sbíral dokumenty pro archiv. Srov. *Historia Franciscana*, s. 120.

asi sto padesát metrů dál na „L“ tábor, který byl menší, asi pro tři sta lidí. Bylo nás tam sto padesát kněží a asi sto padesát civilistů. Ubytovali jsme se v dvanácti táborových barácích. Pracovat se chodilo na tři směny do pracovny rudy, která se vozila z Příbrami. Všechna radioaktivní ruda se tam svážela na Tatrách III a pak byla balena do bedýnek...Každý druhý den odtud odjížděly dva vlaky, a to znamenalo vždycky nástup a počítání. To se dělo dvakrát za dopoledne, takže ti, kteří ráno přišli ze šichty, nasnídali se a zalehli, museli v devět vstávat na nástup a počítání. Po práci jsme se společně vraceli do tábora, radioaktivita se neměřila, žádné převlékání nebylo.“²⁷¹

Je důležité upozornit na zvýšenou míru závažných zranění, které byly v lágrech častou záležitostí. Řeholníci byli nuceni vykonávat těžkou manuální práci, přičemž jim chyběly potřebné ochranné pomůcky, byla zanedbávána bezpečnost pracovníků a ve většině případů nebyli pro tuto činnost dostatečně odborně ani fyzicky připraveni. Pro mnohé z vězňených to končilo smrtí. Například františkán P. František Tomáš Koseček²⁷² zemřel na následky těžkého úrazu při práci v šachtě ve Rtyni v Podkrkonoší. Utrpěl zde při závalu v roce 1956 těžký úraz, následně byl léčen v nemocnici v Uherském Hradišti a pro nezlepšování jeho zdravotního stavu byl propuštěn domů, kde na podzim v témže roce umírá.²⁷³ Na nebezpečí, které hrozilo při práci v dolech ve Rtyni v Podkrkonoší vzpomíná P. V. J. Marek OFM: „...ale že to padalo, ty prázdné prostory, kde už to bylo odebráno, to bylo každou chvíli. To spadlo celé dolů, tam nebyly vysoké štoly, nejvýš tak do dvou metrů jenom, od padesáti centimetrů až do dvou metrů, ty žily uhelné...“²⁷⁴

²⁷¹ Vzpomínky Inocence Kubíčka. In *Poutník*, č. 1, 2006, s. 29 an.

²⁷² P. František Tomáš Koseček byl odsouzen v procesu „Koseček a spol.“. Podrobněji se tímto procesem zabývám v kapitole 4.6.5.

²⁷³ Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 404.

²⁷⁴ Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné. *Rozhovor s P. Vojtěchem Janem Markem OFM.*

Závěrem lze uvést, že pobyt ve věznicích a kruté zacházení, dokázali řeholníci přečkat také díky své víře, vědomí své nevinny a řeholní sounáležitosti.

5 Nástin dalšího vývoje františkánského řádu - 60. až 80. léta

5.1 Období 60. let

V květnu 1960 bylo mnoho uvězněných propuštěno na základě amnestie prezidenta republiky. Naprostá většina propuštěných řeholníků neobdržela státní souhlas pro kněžskou činnost a tím byla nucena nastoupit do civilních zaměstnání. Ovšem na svobodě nečekalo propuštěné řeholníky nic jiného než podřadná manuální práce.²⁷⁵

Po propuštění na svobodu odcházeli řeholníci zpravidla ke svým příbuzným, protože do svých řeholních domů se vrátit nemohli, neboť ty neexistovaly. Až do roku 1968 v naprosté většině možnost uplatnit se v duchovní správě, ale mohli pracovat pouze v dělnických profesích – často v těžkém průmyslu, stavebnictví, jako topiči atd. Nadále byli pod bdělým dohledem StB, která prostřednictvím svých agentů a pověřených osob, např. pracovníků ROH, kádrových referentů apod. na pracovišti systematicky sledovala jejich činnost.²⁷⁶

Šedesátá léta vnímaná jako určité uvolňování režimu však neznamenal konec perzekuce řeholních řádů, ale nadále probíhaly procesy, i když ne v takovém rozsahu jako v letech padesátých. Cílem procesů bylo dále zamezení pokračování v tajné řádové činnosti a rozbití řádu, zatčení tajných noviců a zastrašení sympatizantů a pomocníků ze strany laiků. Proti jednotlivým řádům StB dlouhodobě připravovala rozsáhlé sledovací akce na celém území republiky – pro františkánský řád pod krycím názvem akce FRANTA. Často došlo k odhalení tajného pokračování života řádu pro

²⁷⁵ Srov. P. HOUŠKA, P.A. OFM. *České františkánství*, s. 29.

²⁷⁶ Blíže VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 140.

neopatrnost mladých uchazečů. Z výsledku jejich sledování, informací agentů a výslechů pak StB odhalila celou tajnou strukturu řádu. Hlavním důvodem odsouzení bylo pokračování v „protistátní a nezákonné“ řádové činnosti, přestože komunisté v Československu nikdy zákon o zákazu činnosti řeholí nevydali.²⁷⁷ V důsledku represe františkánského řádu došlo k faktickému zamezení jeho oficiálního fungování, díky mimořádným osobnostem se podařilo nenarušit jeho kontinuitu a řád dále fungoval tajně.

Plán na likvidaci františkánského řádu se komunistům v jistém smyslu podařil, jednak zdecimoval jeho řádovou strukturu a znemožnil běžný řeholní život a jednak kněze i řeholníky zatlačil na okraj společnosti a ztratili svůj morální kredit a tradiční vliv na laickou veřejnost. Obecně se řády ocitly ve zcela bezprecedentní situaci a musely se s ní vypořádat. Bylo nutné vytvořit náhradní řádová pravidla, pokud měl řád přežít. O to se zasloužil zejména P. Bárta OFM, který napsal „*Malou teologii*“. Ta byla napsána v duchu II. Vatikánského koncilu a podle ní tajně studovali mladí kandidáti. P. Bárta byl mimořádně aktivní kněz, který stmeloval a organizoval ilegální řeholní život.

Postupně byly obnovovány vzájemné kontakty mezi jednotlivými řeholníky a v šedesátých letech se ve větší míře vytvářejí pokusy o vytváření tzv. malých komunit – skrytých společných domácností několika řeholníků, kteří se touto formou snažili žít řeholním způsobem života. Pro tuto formu se františkánských kruzích postupně zažilo označení „domečky“. Mladí řeholníci studují pod vedením starších spolubratrů z dostupné ilegálně opatřené literatury, tak se připravují na kněžství a tajně skládají zkoušky u svých dřívějších profesorů.²⁷⁸

²⁷⁷ VLČEK, V. *Procesy*, s. 123 an.

²⁷⁸ K tématu studia teologie v české františkánské provincii bych doporučila diplomovou práci J. F. Sadílka. SADÍLEK, J. F. *Studium teologie v české františkánské provincii ve 20. st. (sonda do dějin české teologie)*. Praha, 2006. Diplomová práce. Universita Karlova v Praze. Teologická fakulta. Katedra teologie. Vedoucí práce prof. Ctirad

Pozvolna docházelo k navazování kontaktu s generálními představenými a spolubratry v zahraničí; po únoru 1948 někteří kněží emigrovali²⁷⁹ a to z důvodu již zahájeného trestného stíhání a nebezpečí zatčení. Oprávněným důvodem byla možnost dostudování v zahraničí a svobodné působení. Tito řeholníci ale na situaci ostatních bratří nezapomněli a prostřednictvím kontaktů v zahraničí se snažili pomoci ostatním jak finančně, tak jinými prostředky. Jedním z nich byl P. Jaroslav Šimon Zuska OFM²⁸⁰, který vzpomíná: „*Kriminálu jsem se uchránil. Bratři, které sebrali, byli zavřeni od roku 1952 až do roku 1968. To by mne také neminulo. Měl jsem v životě štěstí, že jsem se dostal do komunity a mohl jsem zde ve Španělsku žít čtyřiapadesát let. Na české bratry jsem se ale nezapomněl a snažil se jim pomáhat. Osmkrát jsem vyjel do Ameriky, abych pro ně vyptal peníze a mohl je podpořit. Šeky jsem potom dával provinciálovi v Curychu a on je přes tehdejší Tuzex posílal provinciálovi do Prahy. Ten tuzexové bony prodával a peníze dál rozděloval. Kromě toho jsem posílal také vlnu, aby mohli uplést svetry pro vězněné spolubratry. Pro nějaké dítě jsem také poslal čistý olej, který zde nebyl k sehnání.*“²⁸¹

V Pospíšil, Th.D.

²⁷⁹ V období 2. pol. 40. let a v letech 50. odešlo do exilu kolem 30-40 českých řeholníků ze všech řádů a kongregací. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 424.

²⁸⁰ P. Jaroslav Šimon Zuska se narodil 30. 12. 1918 v Uherském Hradišti. V roce 1943 byl vysvěcen na kněze. V únoru 1948 emigroval do Německa, odkud po roce odešel do Španělska. Ve Valencii se na středoškolské koleji po celá desetiletí věnoval výuce mládeže. Uspořádal několik knihoven a naučil španělské františkány jak vést archivaci. V roce 1952 se mu podařilo ve Španělsku objevit ostatky Anežky České. Dodnes žije ve Španělsku a věnuje se publikační a překladatelské činnosti. Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor s P. Jaroslavem Šimonem Zuskou* (není uvedeno datum; nezařazeno). Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 399.

²⁸¹ Provinční archiv OFM. Praha – konvent Panny Marie Sněžné, *Rozhovor s P. Jaroslavem Šimonem Zuskou* (není uvedeno datum; nezařazeno).

Prostřednictvím známých byly také tajně zasílány zprávy o stavu provincie²⁸² a to až do pádu komunistického režimu.

Dočasné legální obnovení činnosti řádu přinesl až rok 1968. V této době tzv. pražského jara začaly probíhat rehabilitace politicky perzekuovaných, jež trvaly až do začátku 70. let. Na základě *rehabilitačního zákona č. 83/68 Sb.* vznikly u soudu zvláštní rehabilitační senáty, jež měly přezkoumat právní platnost jednotlivých politických procesů a určit osoby odpovědné za nezákonný postup. V letech 1968 – 1969 si podala většina odsouzených řeholníků žádost o přezkoumání svých rozsudků a požádala o svou rehabilitaci. Rehabilitační senáty na základě těchto řízení zrušily částečně nebo většinou úplně rozsudky z 50. a 60. let. V letech 1970 – 1971 v souvislosti s normalizací zrušil Nejvyšší soud naprostou většinu těchto nově vynesených rozsudků a de facto odepřel odsouzeným rehabilitaci a znovu uznal platnost rozsudků z 50. let.²⁸³

5.2 Období 70. a 80. let

Na počátku 70. let byla řada kněží nucena odejít do ústraní. Přesto jejich aktivita neustávala a hledali jiné způsoby jak přežít v době totalitního režimu a tehdejších podmínkách. V době uvolnění na přelomu let 60. a 70. se členové františkánské řádu rozhodli učinit patřičné kroky pro přežití řádu. Přestože museli řeholníci pracovat v civilních zaměstnáních, nechtěli se vzdát řeholního života. Začaly se scházet a postupně vznikat tajné malé komunity, které byly tvořeny z několika málo řeholníků. Tento nový model řeholního života přetrvával až do pádu totality v roce 1989.

²⁸² V příloze se dovídáme početní stav řeholníků na začátku 70. let. Příloha XXV.

²⁸³ Zde je třeba uvést, že skutečné rehabilitace se dočkali perzekuovaní řeholníci až po roce 1989, kdy byly jejich rozsudky podle zákona o soudní rehabilitaci č. 19/1990 zrušeny a byla jim přiznána plná rehabilitace. Velká část obětí komunistické perzekuce se bohužel této satisfakce nedožila. Srov. VLČEK, V. *Perzekuce*, s. 141.

5.2.1 První provinční kapitula za totality

Jedním z formálních mezníků, který určil nový rozvoj, bylo uskutečnění provinční kapituly. Umožnilo ji dočasné uvolnění poměrů v republice na přelomu 60. a 70. let. Byl to nezbytný krok pro chod františkánské provincie a způsobil další vývoj františkánského řádu pro léta 70. a 80. Provinční kapitula se konala **2. – 3. července 1971 v Hejnicích** a účastnilo se jí celkem 16 kapitulárů z 26 předpokládaných. Hlavním úkolem kapituly bylo zvolit nové provinční vedení. Bylo to poprvé v provincii sv. Václava od zásahu proti řeholím v roce 1950. Následným dokumentem 5. července 1971 generální ministr Konstantin Koser nové vedení potvrdil. Jeho složení bylo: provinční ministr – Aleš Zlámal; provinční vikář – Stanislav Juřík; definitoři – Tadeáš Šťastný, František Marášek, Jan Baptista Bárta a Titus Hanuš.²⁸⁴

5.2.2 Nová forma řeholního života – „domečky“

S koncepcí řeholního života v malých komunitách přišel na počátku 70. let P. Jan Baptista Bárta. Někteří řeholníci se pokoušeli žít na farách, ovšem to se ukázalo jako nereálné, neboť byli pod kontrolou církevních tajemníků.²⁸⁵ Řeholníci žili v ilegalitě, přesto byli schopni rozšiřovat dosah svého působení. Řeholníci začali žít v komunitách, v menších skupinkách, kdy zachovávali řád řeholního života a přitom pracovali v civilních zaměstnání. Pro tuto formu se františkánských kruzích postupně zažilo označení „domečky“. O organizační stránce působení členů františkánských řádu v 80. letech se také dovídáme ze zprávy provinčního ministra Hermana Schalücka OFM, který v květnu 1980 navštívil františkánskou provincii: *„Po stránce organizace vypadá „františkánský model“ takto: Ve společných domech, kterých je nyní asi 10, jsou před státem majiteli jak muži tak ženy. Společné komunity mají 4-8 osob.*

²⁸⁴ *Historia Franciscana*, s. 133.

²⁸⁵ *Historia Franciscana*, s. 134.

V současné době jsou v Praze 4 domy, v Brně 2, v Bratislavě 2, v Liberci 2. V čele každého společenství stojí starší spolubratr... „²⁸⁶

Tento způsob soužití vycházel především z nutnosti přizpůsobit se novým podmínkám. Bylo potřeba si vzájemně pomáhat, nebudit podezření a svou náboženskou činnost maskovat před státem.

V průběhu stabilizace této formy života se staví někteří z františkánských bratří do opozice, jejichž důvody jsou různé. Někteří míní, že model společných komunit není nutný, protože StB je o všem informována, pro jiné tento způsob formace odporuje XI. kapitole Řehole a není ze strany Říma schválen a další argumentují, že tento model odporuje jejich svědomí.²⁸⁷

Ze zprávy provinčního ministra P. Aleše Zlámala generálnímu ministrovi je evidentní, že život v malých komunitách byl uznán za přípustný: „*Tento způsob života byl přijat na provinční kapitule a bylo o něm informováno generální definitorium s prosbou o předložení generálnímu ministrovi.*“²⁸⁸

Přes těžkosti a problémy zvenčí, kterými byly výslechy, strach a ohrožení, byl o řeholní život v komunitách zájem. Ze zprávy provinčního ministra P. A. Zlámala se můžeme seznámit s personálním stavem františkánů k roku 1979: „*Současný stav 84. Kněží v provincii je 48, mimo*

²⁸⁶ *Zpráva z návštěvy české provincie sv. Václava. P. Herman Schalück, provinční ministr, Sasko. Werl, 31. 5. 1980. Přel. z něm. br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).*

²⁸⁷ *Zpráva z návštěvy české provincie sv. Václava. P. Herman Schalück, provinční ministr, Sasko. Werl, 31. 5. 1980. Přel. z něm. br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).*

²⁸⁸ *Zpráva provinčního ministra fr. Aleše Zlámala generálnímu ministrovi. Praha, 22. února 1979. Přel. z něm., konečná úprava – br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).*

provincii 4, bratří laiků 11, kleriků se sliby 12, kleriků-noviců 7, terciář s trvalými sliby 1, noviců-laiků 1. K tomu ještě náleží 4 kandidáti.“²⁸⁹

5.2.3 Návštěva provinčního ministra P. Hermana Schalücka

O život františkánů v provincii sv. Václava v době režimu projeví zájem samozřejmě i v zahraničí. Přes nebezpečí, které u nás hrozilo, začali bratři přijíždět z ciziny, aby se mohli s nepříznivou situací seznámit přímo na místě. První, kdo byl pověřen navštívit českou františkánskou provincii byl provinciál Saxonie a budoucí generální ministr Herman Schalück.²⁹⁰ Návštěva probíhala ve dnech od **3. do 11. května 1980**, a to po písemném souhlasu tehdejšího generálního ministra z 22. ledna 1980. Při pobytu se setkal s mnohými kněžími a snažil se o zmapování situace celé církve a řádů, zvláště pak františkánů. K otázkám všeobecnějším se vyjadřuje takto:

„...většina z 10 diecézí nemá žádné biskupy, ale apoštolské administrátory...Stát chce na místa biskupů dosadit kněze loajální s režimem...V r. 1976 bylo z iniciativy P. Jana Bárty a bývalého provinciála jezuitů (Šilhan) vytvořeno memorandum o „Genocidě“ a mělo být biskupy diskutováno se Svatým stolcem. Avšak místo schválení a předání, jeden biskup, možná sám kardinál, předal toto memorandum na ministerstvo pro církevní záležitosti. Kardinál údajně neví o nárůstu dorostu za poslední léta, v každém případě to ignoruje...Kardinál Tomášek řekl Janu Bártovi, že se má kvůli situaci své a řádu obrátit na Helsinskou konferenci resp. Bělehrad nebo na sekretariát generálního tajemníka OSN.“²⁹¹

²⁸⁹ Zpráva provinčního ministra fr. Aleše Zlámala generálnímu ministrovi. Praha, 22. února 1979. Přel. z něm., konečná úprava – br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).

²⁹⁰ *Historia Franciscana*, s. 133.

²⁹¹ Zpráva z návštěvy české provincie sv. Václava. P. Herman Schalück, provinční ministr, Sasko. Werl, 31. 5. 1980. Přel. z něm. a konečná úprava br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).

Při popisu situace řádů, především františkánů se soustřeďuje zejména na provincii sv. Václava, kterou (oproti slovenské provincie) označuje za živou:

„Česká provincie má také rozhodujícího činitele v osobě P. J. Bárty, který vystupuje jako spiritus rector a motor samotné provincie...Zhotovil několik desítek skript...mohu říci, že se nejedná o perfektní, ale o solidní základy pro teologickou a duchovní formaci. Poté co musela být již vzpomínaná oficiální forma studia z let 1968-1971 vzdána, dochází nyní k jejímu důslednému provádění v podzemí...V posledních letech je mezi mladými patrný zájem o duchovní věci, který, přes veškeré zákazy, chtějí mnohdy realizovat vstupem do řádu. Důvody mi nejsou v jednotlivostech známy, všeobecně však se jedná o potřebu najít smysl ve svém životě, ve světě, který jinak žádný smysl nedává...Františkánská provincie sv. Václava má v současné době 25 nových členů.“ P. H. Schalück se vyjadřuje také k tématu tajného studia: *„Ve studiu se rozlišuje tzv. „malá teologie“, kterou absolvují všichni. Jedná se celkem o 5 semestrů a trvá přibližně 5 let. Je uzavřena zkouškou a absolventy uschopňuje ke katechetické práci s malými skupinkami samozřejmě v „podzemí“. Tzv. „velká teologie“ vede ke kněžství a trvá cca. 9 – 10 let.“*²⁹²

5.2.4 Akce „Vír“

Komunitní život českých františkánů měl v 80. letech jistou stabilitu. StB však stále pokračovala ve sledování řeholníků a plánovala na řeholníky zásah.²⁹³

²⁹² Zpráva z návštěvy české provincie sv. Václava. P. Herman Schalück, provinční ministr, Sasko. Werl, 31. 5. 1980. Přel. z něm. br. Jeroným. Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (nezařazeno).

²⁹³ Pro představu jak probíhalo sledování ještě v 80. letech si můžeme utvořit ze zápisu o sledování františkánů P. R. Jáchyma OFM a P. I. Kubíčka (tato sledovací akce byla vedena pod krycím názvem Delta), který uvádím včetně fotodokumentace v příloze XXVI – XXVIII.

Na začátku 80. let došlo ze strany StB k pokusu narušit či zastavit obnovený chod a rozvoj františkánských komunit nebývalým způsobem. Na Květnou neděli 27. března 1983 provedla StB celostátní zásah na řeholníky františkánského řádu, při němž provedla domovní prohlídky ve všech skrytých řeholních komunitách. Akce „Vír“ se vyhnula pouze řeholní komunitě v Brně v Husovicích.²⁹⁴ Při tom byly zabavovány studijní materiály, všechny rukopisy i liturgické potřeby.²⁹⁵ Sedm členů provincie byla uvězněno a dva byli na několik odsouzeni za „maření státního dozoru nad církvemi“. Ostatní byli po 3 – 4 měsících propuštěni.²⁹⁶

Ohlasem na akci „Vír“ byla poměrně mohutná vlna mezinárodních protestů; například hned ve stejný den, kdy akce proběhla, o ní informovaly téměř všechny italské noviny.²⁹⁷ Následkem mezinárodního tlaku byla většina zatčených propuštěna.

²⁹⁴ *Rozhovor s provinciálem P. J. M. Vianneyem OFM, 7. listopadu 2007, Praha.*

²⁹⁵ *Historia Franciscana*, s. 136.

²⁹⁶ HOUŠKA, P. A. *České františkánství*, s. 30.

²⁹⁷ *Historia Franciscana*, s. 134.

6 Závěr

Období nástupu komunistické totalitní moci znamenalo pro františkánský řád v 50. letech razantní proměnu jeho struktury, funkce i postavení ve společnosti. Na počátku sledovaného období, tedy před únorem 1948 byl řád poměrně prosperujícím řeholním společenstvím, kdy se téměř vyrovnal se ztrátami způsobenými 2. světovou válkou. V této době měl řád 145 členů, kteří působili v 21 řeholních domech. Následkem státní systematické represe došlo k faktickému znemožnění činnosti a funkce řádu, františkáni byly v noci z 13. na 14. dubna 1950 spolu s ostatními řeholníky násilně internováni v určených centralizačních kláštorech, které v podstatě znamenali veškeré popření lidských práv a svobod.

Cílené destruktivní zásahy státní moci za totality zasahovaly komplexně do všech oblastí života františkánského řádu. Soběstačnost i samotná existence byla prakticky znemožněna, neboť kněží se dostaly do ekonomického područí státu, činnost kněží byla kontrolována prostřednictvím tzv. státního souhlasu. Františkánští řeholníci byli donuceni navrátit se do civilního života, byli rafinovanými prostředky nuceni ke spolupráci s StB. Ti, kteří se odmítli podvolit, čekalo vězení, nucené práce, v případě, že se jim kruté podmínky podařilo přečkat, čekal je po propuštění neustálý dohled a ocitli se na okraji společnosti. Řada z nich se stala obětí represí, od podlomeného zdraví až po smrt. Přesná čísla o obětech z řad františkánů neznáme. Jen ale samotný fakt, že po pádu komunistického režimu františkánský řád působí v 7 konventech v rámci provincie z původních 22, mluví myslím za vše.

O politickou převýchovu řeholníků v centralizačních kláštorech se očekávaný efekt nedostavil. Ve františkánské komunitě se dařilo zejména díky silným osobnostem řádu víceméně udržovat jednotu, solidaritu a kontinuitu řádu, kdy za daných politických podmínek řádový život

pokračoval skrytě a mladí řeholníci dále tajně studovali pod vedením starších spolubratrů. Ne všichni vydrželi tvrdý nátlak a násilné metody, které se nelišily od metod nacistických, zejména některé mladé řeholníky se podařilo přimět k vystoupení řádu.

Komunistický režim k likvidaci řádu používal dobře promyšlené postupy. Jedním z nich byly zinscenované soudní procesy, které používal režim především v první polovině 50. let pro odstranění politicky nepohodlných osob, zejména řeholníků a kněží. Oběťmi soudních procesů byli řeholníci, které představovali morální autoritu a měli vliv ve svém působišti. Soudy nejčastěji kvalifikovaly jejich údajnou trestnou činnost jako velezradu, špionáž a v pozdějších letech jako maření státního dozoru nad církvemi. Není snad ani třeba uvádět, že tyto procesy byly nepodložené jakýmikoliv oprávněnými důkazy. Byly zinscenovány na politickou objednávku.

Během 50. let téměř došlo k zdecimování františkánského řádu. Řády úřadně nikdy nebyly postaveny mimo zákon. Fakticky však oficiálně fungovat nemohly, kněží a řeholníci, kteří byli nuceni projít centralizací, mnozí i vězením nebo tábory nucené práce, se po propuštění nemohli vrátit k tradičnímu řeholnímu životu. Byli nuceni vykonávat podřadných zaměstnání, stali se občany „druhé kategorie“. Komunistické propagandě se totiž podařilo zmanipulovat smýšlení veřejnost, pro kterou se řeholníci a kněží stali takřka synonymy „podvratných živlů a příživníků“ ohrožujících společnost.

Díky silným osobnostem a jejich odvážnému jednání se kontinuita řádu nenarušila. Jeho činnost se posunula do ilegality. Františkánský řád se ocitl ve zcela precedenční situaci a musel se s ní vypořádat, tedy vytvořit náhradní řádová pravidla. Postupně františkáni obnovovali vzájemné kontakty, začali si vytvářet malé komunity skrytých společných domácností

několika řeholníků a řeholnic – pro tuto formu se ve františkánských kruzích zažilo označení „domečky“.

Ještě v 80. letech se stal františkánský řád předmětem represivních zásahů režimu. Represe neprobíhala tak systematicky, komunistický režim již procházel obdobím vnitřního rozkladu a úpadku; lze říct, že řeholníky (zde rozumíme řeholníky žijící civilním způsobem života) v určitém smyslu mlčky toleroval. Řád byl v té době již poměrně dobře strukturován, do noviciátu byli stále tajně přijímáni noví kandidáti a neoficiálně svěcení noví kněží. Paradoxně následkem dlouhodobé těžké perzekuce zažíval řád novou „renesanci“.

Seznam použitých pramenů

A. Archivní prameny

Archiv Ministerstva vnitra ČR Praha (AMV ČR).

Provinční archiv OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné (PA OFM).

Kronika františkánského kláštera v Moravské Třebové.

B. Publikované prameny a dokumenty

BULÍNOVÁ, M.; JANIŠOVÁ, M.; KAPLAN, K. *Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951*. Sv. I. Edice dokumentů. Brno: Doplněk, 1994. ISBN 80-85765-34-9.

JEŽEK, T. (ED.). *Františkánské prameny 1. Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. Velehrad: 2001

JEŽEK, T. (ED.). *Františkánské prameny 2. Legendy o svatém Františkovi z let 1226–1235*. Velehrad: 2003.

KOP, F. *O jasnou formulaci poměru církvi ke státu v chystané ústavě Československé republiky*. Brno: 1947.

NEULS, J.; DVOŘÁK, M. *Co se skrývalo za zdmi klášterů*. Praha: Orbis, 1950.

C. Časopisy, noviny, periodika

Poutník. Časopis přátel sv. Františka. 1996, 1998-2006.

Katolický týdeník, č. 36, 8. září 2002.

D. Monografie, učebnice a monografické stati

ATTWATER, D. *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus, 1993. 436 s. ISBN 80-85776-06-5.

BENEŠ, P. R. *Františkánský klášter ve Slaném*. Ve Slaném: Vlastivědné muzeum ve Slaném, 2005. ISBN neuvedeno.

BROX, N. at al. *Die Geschichte der Christentum. Religion, Politik, Kultur. Erster und zweiter Weltkrieg, Demokratien und totalitäre Systeme (1914-1958)*. Teil 12. Schreieburg: Kördler, 1997. ISBN 3-451-22262-0.

BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve. Žebravé řády*. 3. díl. 1 svazek. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-088-8.

CARDINI, F. *František z Assisi*. Praha: Zvon a Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7113-229-2.

CUHRA, J. *Československo-vatikánská jednání 1968-1989*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2001. 270 s. ISBN 80-7285-003-8.

DACÍK, T. *Církevně-politický vývoj u nás od konce 80. do současnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2000. ISBN 80-7204-185-1.

DACÍK, T. *Církevně-politický vývoj u nás po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2000. ISBN neuvedeno.

GATZ, E. *Kirche und Katolicismus Ostmittel und Süd Europa*. Teil 2. Zurich: Ferdinand Schöningh Aderborn, 1999. ISBN 3-506-74461-3.

GREEN, J. *Bratr František*. Přel. Janoušková, A. Brno: Cesta, 2001. ISBN neuvedeno.

HLAVÁČEK, P. *Čeští františkáni na přelomu středověku a novověku*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 218 s. ISBN 80-200-1212-5.

HOLOTA, B. V. *Nebyl jsem hrdina. Vzpomínky na totalitu 1950 -1989*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002. 120. ISBN 80-7192-781-3.

HOUŠKA, P. A. OFM. *České františkánství*. 1. vyd. Praha: Petr Alkantara Houška, 1996. ISBN 80-900005-2-5

KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

KALOUS, J. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950. Zákulisí případu Číhošť*. 1.vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2001. 133 s. ISBN 80-902885-4-5.

KAPLAN, K. *Kořeny československé reformy. Změny ve společnosti. Struktura moci*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002. 425 s. ISBN 80-7239-135-6.

KAPLAN, K. *Kronika komunistického Československa. Doba tání 1953–1956*. 1. vyd. Brno: Barrister a Principál, s.r.o., 2005. 768 s. ISBN 80-86598-98-5.

KAPLAN, K. *Nebezpečná bezpečnost. Státní bezpečnost 1948-1956*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1999. 289 s. ISBN 80-7239-024-4.

KAPLAN, K. *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-85765-27-6.

KOL. AUTORŮ. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print, 1998. 462 s. ISBN 80-86144-23-2.

DOUBEK, B.; KAPLAN, K. *StB o sobě*. 2., upr. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2002. 439 s. ISBN 80-902885-9-6.

KOL. AUTORŮ. *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe I*. 1. vyd. Litomyšl: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-196-5.

KOL. AUTORŮ. *Černá kniha komunismu. Zločiny, teror, represe II*. 1. vyd. Litomyšl: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-196-5.

KOL. AUTORŮ. *Dějiny zemí koruny české II*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.

KOL. AUTORŮ. *Světové dějiny II. Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. stol. po současnost*. Praha: Fortuna, 1994. ISBN 80-7168-091-5.

KOL. AUTORŮ. *Kronika křesťanství*. Přel. T. Jíra. Praha: Fortuna Print, 1998. 462 s. ISBN 80-86144-23-2.

KOUDELKA, F. *Státní bezpečnost 1954-1968. Základní údaje*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993. 217 s. ISBN neuvedeno.

LUXMORE, J. *Vatikán a rudý prapor. Zápas o duši východní Evropy. Studie o vztahu římskokatolické církve a komunistických států*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003. 531 s. ISBN 80-7207-420-2.

MÁDR, O. *Slovo o této době*. Výbor z díla. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-063-x.

MENCL, V.; HÁJEK, M.; OTÁHAL, M.; KADLECOVÁ, E. *Křižovatky 20. století. Světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1990. ISBN 80-206-0180-5.

MERINO, J. A. *Františkánská cesta pro dnešního člověka*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 87. s. ISBN 80-7266-090-x.

KONÍČEK, J. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918-1993*. 2. upr. vyd. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005. 308 s. ISBN 80-239-6073-3.

OTTER, P. *Církevní politika 1949. Dokumenty a komentáře*. 1. vyd. Brno: Eman, 1992. ISBN neuvedeno.

SHORT, V. J. *Chudoba a radost. Františkánská tradice*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2003. ISBN 80-7192-779-1.

TRETERA, I. *Nástin dějin evropského myšlení*. 1. vyd. Praha: COWI, 1996. ISBN 80-901588-4-6.

VAŠKO, V. *Dům na skále I. Církev bojující. 1945 – začátek 1950*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 255 s. ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, V. *Dům na skále II. Církev bojující. 1950 - květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 466 s. ISBN 978-80-7192-892-8.

VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 267 s. ISBN 80-7113-035-4.

VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 266 s. ISBN 80-7113-035-4.

VLČEK, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2004. ISBN 80-7266-179-5.

E. Sborníky

Historia Franciscana. Katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů. Praha: Provincie bratří františkánů, 2004.

Historia Franciscana II. Sborník textů. Kapitoly z dějin české františkánské provincie. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2005.

Kol. autorů. *Církevní procesy padesátých let. Sborník příspěvků z konference*. Praha: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002.

STRÍBRNÝ, J. Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit. In JAN, L. (ED.) *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století. Sborník příspěvků ze sekce církevních dějin na VIII. sjezdu českých historiků v Hradci Králové ve dnech 10.-12. září 1999*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. ISBN 80-85959-74-7.

F. Internetové zdroje

<http://www.ofm.cz/konventy>

G. Vzpomínky pamětníků

Rozhovor s P. Benediktem Holotou, 15. 4. -28. 7. 2005.

Rozhovor s P. Vojtěchem Janem Markem OFM, přelom roku 2003.

Rozhovor s P. Jaroslavem Šimonem Zuskou OFM.

Všechny rozhovory jsou uloženy v Provinčním archivu OFM. Praha - konvent Panny Marie Sněžné.

Seznam použitých zkratek

KSČ	Komunistická strana Československa
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
KNV	Krajský národní výbor
JOC.....	Katolické hnutí mládeže
PTP.....	Pomocné technické prapory
TNP	Tábory nucených prací
StB.....	Státní bezpečnost
SVS	Sbor vězeňské stráže
Mukl	muž určený k likvidaci
AMV.....	Archiv ministerstva vnitra

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled řádů, řeholních domů a řeholníků v ČSR v roce 1949	23
Tabulka 2: Průběh I. etapy centralizace řeholníků. Země české.	34
Tabulka 3: Průběh I. etapy centralizace – soustředování řeholních domů.	35

Seznam příloh

Příloha I – Protokol Bobeho o P. Urbanovi

Příloha II – Zpráva o P. Urbanovi ve věci pobuřování proti republice

Příloha III – Zápis o zatčení P. Urbana

Příloha IV – Záznam o uvalení zajišťovací vazby

Příloha V – Zápis o procesu Machalka a spol.

Příloha VI – Procesní materiál – Machalka a spol.

Příloha VII – Procesní materiál – Machalka a spol.

Příloha VIII – Technika procesu

Příloha XIX – Procesní materiál

Příloha X – Využití a propagace procesu a jeho výsledků

Příloha XI – Rozsudek – P. Urban

Příloha XII – Petice lidu proti řeholníkům

Příloha XIII – Dopis zaměstnanců Sokolské elektrárny proti řeholníkům

Příloha XIV – Dopis Státnímu soudu A. Mudrochové

Příloha XV – Dopis Státnímu soudu A. Mudrochové - pokračování

Příloha XVI – Rozsudek – Říský a spol.

Příloha XVII – Rozsudek – Říský a spol.

Příloha XVIII – Návrh na zatčení P. Říského

Příloha XIX – Protokol o výslechu P. Říského

Příloha XX – Příkaz k eskortě P. Říského

Příloha XXI – Protokol o obviněných – Říský a spol.

Příloha XXII – Žaloba – P. Říský

Příloha XXIII – Protokol o výpovědi P. Říského

Příloha XXIV – Fotografie - Jáchymov

Příloha XXV – Zpráva o stavu provincie k r. 1971 a 1972

Příloha XXVI – Návrh na sledování (akce „DELTA“) na M. Jáchyma

Příloha XXVII – Akce „DELTA“ - sledování

Příloha XXVIII – Fotografie – sledování P. A. Zlámala a P. I. Kubíčka

Příloha XXIX – Fotografie – sledování P. I. Kubíčka

Příloha XXX – Zpráva o vytěžování P. Urbana - Mírov

Příloha I

Protokol Bobeho - 10/59, L 72.

275 182

O p i s .

Páter U r b a n .

=====

Páter dr. U r b a n Jan F., guardián kláštera Františkánů u Panny Marie Sněžné, v Praze II., Jungmannovo nám., pracoval dle sdělení Oberhausera ve dvou případech pro gestapo. Roku 1940 hledalo gestapo jistého kněze z řádu Františkánů, který byl, nemýlím-li se polské národnosti. Tento kněz byl stíhán pro mravnostní zločiny spáchané na 12 letých dívkách . Oberhauser pozval k sobě Urbana a ptal se ho, kde se tento kněz ukrývá. Páter Urban prozradil Oberhauserovi, že dotyčný se tajně zdržuje v jistém františkánském klášteře v Čechách. Kněz byl zatčen a odsouzen na několik let káznice. Podle sdělení Oberhausera nabízel mu páter Urban, že mu bude kdykoliv k dispozici, když bude něco potřebovat. V dalším případě asi o dva roky později, jednal Urban na přání Oberhausera podobně. Zapoměl jsem však na podrobnosti tohoto případu.

-176-

271
k (end →)
178

Z O B II. O S T R A V A .

č.j. 838/46 zprav. taj. I/VI.

Ostrava, 14. prosince 1946

Ministerstvo vnitra,

odbor VII. /PZ/

P r a h a .

Tajné

MINISTERSTVO VNITRA

Datum 19. XII. 1946

Č. III 5 5044/3043-19/12-46

PMlohy: f

Předmět: Provincial U r b a n , františkan- zpráva.
 Přílohy: Ø
 C/3- /B/

Náš řídicí orgán byl dne 5. prosince 1946 přítomen večerní pobožnosti v chrámu Panny Marie Sněžné v Praze na Jungmannově nám., kde měl kázání františkanský provincial U r b a n .

Provincial U r b a n ve svém kázání postavil se otevřeně proti 2 letému plánu , že se tento nesplní a nesmí ani splnit, že dá na to svou hlavu. Vyzvedával, že je to věcí jedné strany /míněna KSC/ tak ať si ta strana dělá sama a nenutí k hříchu poctivé lidí. Na nátlak "jedné" strany ruší vláda neděle a svátky bez ohledu na to, že v nějakém přikázání stojí" pomni člověče, abys den sváteční světil", proto se toto dílo nesmí splnit. Tímto a podobným způsobem zanašel neklid a pobuřoval posluchače proti 2 letému plánu.

Provincial U r b a n je nejvyšší hlavou františkana v Československu a podléhá přímo a jen papeži, aneb papežskému velvyslanci v Olomouci. Svým vlivem nadřizované provincial U r b a n jistě usměrňuje své podřízené kazatele.

Rozdělovník: Ministerstvo vnitra, od. VII
 Z O B II. Praha.

Přednost :

(Handwritten signature)

(Circular stamp: Ústřední úřad františkanské společnosti v Praze)

9

*ZOB/II Praha
 at' steli, zda mi material
 o Urbanovi z dat skopace
 (ne Bohe att)
 ale at' poraduje kline
 vdalecym partem svetka
 pro cete ti stihani*

Příloha III

Velitelství státní bezpečnosti
Praha

(razítko úřadovny)
A-50154/50.

v Praze dne 15.3.1950. 148

Zápis o zatčení.

Dnešního dne o 0.15 hod. byl(a) zatčen(a) v Praze I., Bartolomějské ul.
pro podezření z protiletácké činnosti
Dr. Jan Josef Urban Evangelista

Přezdívkou, jména za svobodna u žen) Jan
nar. 20.2.1901, v Praze-Žižkově, okres dtto
míst. do Prahy, okres dtto, stát ČSR
stav svobodný, národnost české, nábož. řím.kat.
rodiče Vojtěch a Marie, roz. Veselá
manžel-ka, děti -
poručík (u mladistvých) žádná
zvolání kněz, vojenský poměr nevoják
bydliště Nespeky č.57, přechočné Praha-Staré Dejvice, Proboštská 3/4

Zatčení provedl 455 a 518
zatčeného prohlédl 455 v přítomnosti 518

Zatčený(á) má u sebe:
osobní doklady (číslo, datum, úřad vyhotovení): -
ostatní věci: 3 kapesníky,
ostatní věci: -

kontrolní otisky prstů (palec a ukazováček pravé ruky)

Podpis:

© skl. 2020.
Státní tiskárna v Praze. — 1334-46.

Forma o zatčení — KU-E. č. 15.

74
149
~~236~~

Královské velitelství státní bezpečnosti
v P r a z e .


Záznam o uvalení zajišťovací vazby.

Meno: Jan URBAN nar. dne 20.2.1901 v Praze
Místo narození: Praha povoláním řádový kněz
Adresa: Nespeky č. 57., přechodné Praha, Staré Dejvice, Proboštská 3/4.

Ježto jste důvodně podezřelý/á/, že
jste prováděl trestnou činnost dle zák. 231/48 Sb.

Na Vás dne 15.3.1950 v 01.00 hod. uvalena zajišťovací vazba.
na vědomí uvalení zajišťovací vazby po svém zatčení dne 15.3.1950
01.00 hod.

V Praze dne 15.3.1950.

Velitel: 

to úřední záznam musí být sepsán do 24 hod. po zatčení.
jmo: jeden zůstane, jeden připojit k trestnímu oznámení.

-8- 1. Košan 4659 10
Tepel 40

Z á p í s

o poradě o procesu M a spol. konané dne 25. března na ministerstvu spravedlnosti.

Přítomni: ss. K. Klos, Aloš, Košan, Ziegler, Čížek, Novák, Urválek, Práša, Hub, Růžička, Biedermannová, Střída a Neuls.

Předmětem porady byla otázka politické koncepce procesu, sbírání procesního materiálu, řešení procesu a otázky technické s tím související a propagační využití procesu a jeho výsledků.

Po diskusi o všech otázkách provedené, již se zúčastnili všichni jmenovaní, dohodnuto:

I/ Politická linie procesu

Procesem a procesním materiálem musí být odhalena nepřátelská politika Vatikánu proti zemím lidové demokracie a Sovětskému svazu a dokumentováno, že řády a kláštery byly přímo napojeny do této rozvratnické politiky Vatikánu a byly semeníštěm protistátních činů. Není možno chápat proces tak, že by v procesu šlo jen o sjištění viny jednotlivých obhálovaných, nýbrž naprocesu musí být rozvinuty široce otázky nepřátelské a protilidové politiky Vatikánu, vysoké hierarchie u nás, klášterů a řádů.

Bude třeba při sběru materiálu a jeho použití sledovat dvě stránky odhalování složinné politiky Vatikánu a vysoké hierarchie.

1/ Ukázat postoj Vatikánu v zemích kapitalisty dosud ovládaných. Vatikán tu stojí v jedné frontě s kapitalisty proti pracujícím jednotlivých zemí. /: dokumentovat na bojích pracujících, hospodářských otázkách /Marschallův plán/, bojkot světového mírového hnutí atd.:/ Vatikán se opírá zejména o Spojené státy severoamerické proto že v nich vidí dnes těžiště kapitalistické fronty.

2/ Dále bude třeba ukázat na účast Vatikánu při intrikách a utociích proti Sovětskému svazu /: účast Vatikánu na intervencích a sabotážní činnosti, činnost t. sv. východního ustavu atd. /: Stejně nepřátelskou politiku zaujímá Vatikán proti zemím lidové demokracie a nutno to dokumentovat: Mindsenty, Rajkův proces, akce v Polsku, rozvratnické akce v Československu. U kapitoly Československo vytěžit z procesu Mindsentyho, pokud jde o podporu Vatikánu, Mindsenty - habsburské restaurace. Slovenská Mindsentiáda, vytěžit všechen materiál v procesu proti příslušníkům klášterů a řádů, dokumentovat na to, že kláštery a řády se staly semeníštěm protistátních intrik. Vytěžit z procesu Hodonín - svědek Bečka bude véde o činnosti Vatikánské agentury proti CSR- Soustředit materiál z Olomouce - Sklenovský. Prohledat materiál, který nebyl zcela vytěžen s- Svobodou při zpracování brožury "Spiknutí proti republice".

Soustředit materiál z benderovců. Dále materiál ze slovenského povstání, pokud jde o postoj římsko-katolické církevní hierarchie.

Sbírání dalšího procesního materiálu

K politice Vatikánu.

Materiál je obsažen zejména v knihách : "Spiknutí proti míru", "Vatikán mezi dvěma válkami", /Šejman/ v Sovětském svazu brožura "Vatikánská politika" a dále kniha "Spiknutí proti republice". Tento materiál má již s. Čížek k dispozici. Další materiál: "Černá kniha o Mindszentym" "Politika Vatikánu ve východoevropských zemích" a materiál z výstřžků z Monitoru k vatikánské politice byl převzat od s. Krestýnové a předán ihned s. Čížkovi.

Studijní oddělení ministerstva spravedlnosti prohledá ihned materiál z procesu Rajk a Kostov jen z toho hlediska, aby zjistilo, zda v procesech je materiál, týkající se Vatikánu. Zařídí s. Milan Cícha, a výpisky zašle ihned s. Čížkovi.

Materiál, týkající se t. zv. slovenské mindszentýady je na generální prokuratuře a studuje ho s. Dr. Kraus. S. Dr. Kraus učiní z materiálu ještě výpisky k otázce vatikánské účasti; tento materiál prohledá ještě s. Ujhelyi, který vedl tuto věc na státní prokuratuře Bratislava. Ujhelyi bude předvolán na úterý a současně dálnopisem o tom zpraven.

Z hodonínského procesu bude vytěženo svědectví Bečky pokud jde o činnost vatikánských agentur a řádu a zahraničí proti československé republice.

S. Košař zjistí ve vnitru materiál o východním ústava v Římě a o jeho činnosti vůči Sovětskému svazu a zemím lidové demokracie. Materiál bude k dispozici pro s. Čížka v podnělí.

S. Neuls prohledá ještě materiál, který už zkoumal a který je v kabinetu ministerstva a t-o s hlediska dokumentace o politice Vatikánu, řádů a klášterů proti Československu a zemím lidové demokracie. Materiál musí být k dispozici v úterý pro s. Čížka a Urválka.

S. Čížek si vyžádá z archivu Rudého práva materiál týkající se politiky Vatikánu v kapitalistických zemích a konkrétní materiál o procesech v Polsku /: proti duchovním a příslušníkům řádů/. S. Průša prohledal v tomto směru také materiál církevního úřadu a v pondělí sdělí s. Čížkovi jeho výtěžky. Materiál ze slovenského povstání vyhledá a zpruce s. Ujhelyi spolu s vhodnými soudruhy z pověřenectva spravedlnosti a vnitra. S. Ujhelyimu dán ihned v tomto směru dálnopisný pokyn přes ministerstvo vnitra s tím, aby tento materiál připravil do úterka a přivezl osobně s. Čížkovi. Stejně materiál vztahující se k benderovským akcím a k podpoře těchto benderovců se strany kleru a zejména klášterů.

Materiál o klášterech a řádech sebraný s. Hubem je již rozmnožen a s. Hub zařídí, aby ještě během neděle byl tento materiál v dostatečném množství dodán s. Čížkovi pro veřejní žalobce a předsedu senátu. S. Košař opatří a zpracuje do pondělka materiál z Olomouce - s. Klenovský. Tento materiál bude zpracován jako spis s příslušným očíslováním stránek, které mají být v procesu použity, aby se tak po technické stránce usnadnilo jeho používání předsedou v procesu.

267/11
42

S. Aleš zajišťuje spolu se soudruhem Zieglarem řádné zpracování materiálu, pokud jde o rozvratnické akce klášterů a řádů a nebo jejich příslušníků proti lidově demokratickému zřízení z dosavadních již provedených procesů. Tento výběr materiálu musí se dít podle zásadního hlediska: dokumentovat rozvratnickou činnost řádů a klášterů a ukázat na řády a kláštery jako semeniště protistátní vatikánské politiky.

Materiál z benderovských akcí, který je zde k dispozici /: Hučko, klášter v Libějovicích, biskup Koldič:/, prohlédne a zpracuje s. Růžička a s. Hruban. Pokud je o Koldiče, prostuduje tuto věc rovněž s. Hub s hlediska, zda bude možno použít tento materiál u tohoto procesu. Studium a zpracování materiálu musí být hotovo do úterka.

s. Čížek si vyžádá a prohlédne spis Bobe a to zejména v souvislosti s Jarolínkem.

S. Košář zajišťuje a zpracovává materiál vnitřní, který má k dispozici ministerstvo vnitřní, sbírající materiál o řádech zejména zpracuje materiál týkající se zpravodajské organizace AVatikánu. Tento materiál s. Košář připraví na pondělí.

S. Košář zjistí, zda je možno pro tento proces nějaký materiál o řádech od; Horského - Maltéžský řád. Podá o tom zprávu nejpozději v úterý ráno, S. Košář dodá do pondělka materiál o Veroliniově cestě na Slovensko.

Slovenský materiál o řádech a klášterech od s. Gibra zajišťuje s. Hub a to nejpozději do úterka. S. Hub dodá také s. Čížkovi brožuru Menheaterna - "Vatikán a XX. století".

Materiál k Čihošti bude zajištěn takto: budou vedeni jako svědci kaplaní a Žitný a to v tom směru, že Tajovský rozšiřoval podvod o čihošťském zázraku. Dále bude třeba zajistit svědky, přítomné t.zv. zázraku a to ty svědky, kteří by dříve při hlavním přelíčení mohli vylíčit, jak zpočátku zázraku věřili, jak se pak později přesvědčili o podvodu a kteří by veřejně tento podvod odsoudili.

Dohodnuto, že s. Košář zařídí vhodnou perlustraci svědků, zajistí jejich názory na čihošťský zázrak a navrhne, kteří ze svědků mají být zavoláni k procesu. Musí být provedeno nejpozději do úterka.

S. Čížek bude v tomto směru ve spojení se s. Košářem, z čihošťského materiálu bude použit dále protokol Toufarův a otázka promítání filmu, bude ještě dodatečně dohodnuta. I v případě promítání filmu šlo by jen o dokumentární část z tohoto filmu. Při promítání případu Čihošť musí být dokumentována účast de Livy na čihošťském podvodu.

12
~~167~~
43

Režie a technika procesu.

Proces začíná v pátek 31. března a končí ve středu, kdy bude vynesena rozsudek. Zda v líčení bude pokračováno i během neděle, se rozhodne podle situace.

Žalobu vedou s. Čížek, Urválek, Biedermannová, Strída a Růžička.

Předseda senátu s. Dr. Novák sdělí v pondělí složení senátu a zajistí též náhradního soudce z lidu.

Stejně tak v pondělí sdělí jména advokátů ex off.

S. Novák, Richter a Ziegler zajistí zapisovatelskou službu /: dva auskultanty, komorní stenografy:/. Komorní stenografy zajistí s. Richter. S. Richter také zajistí dostatečný počet schopných a spolehlivých písařských sil pro okamžité převádění stenografických záznamů.

S. Košař zajistí dva znalce a to jednoho z oboru politického, druhého z oboru vojenského. Tyto znalce sdělí nejpozději v úterý.

Prozkoumání technické stránky rozhlasového zařízení:

Zajistí s. Ziegler, který v pondělí dá prohlédnout odbor icky zařízení rozhlasu, v porotní síni na Pankráci a zavolá odborníka k zlepšení akustiky v porotním sále.

Střežení budovy a služby v jednacích síních zajistí s. Košař pokud jde o SNB a Stb a s. Richter pokud jde o SVS.

Organisování veřejnosti:

Bude zajištěno s. Richterem, Černým a Hubem a to podle těchto zásad: nikoliv veřejnost stejnou na všech pět dnů, ale střídání publika. Veřejnost bude organisována z vrstev dělnických, vládeže, kněží, studentů a z venkovských obcí. /: vybrány budou kraje podle místa žalovaných:/. Bylo by potřebné organisovat též veřejnost ze Slovenska. Přesný plán bude soudruhy předložen v pondělí dopoledne, promyšlen do všech nutných podrobností.

Tisk:

Cizí novináři budou připuštěni, pokud jsou zde akreditováni. Československý tisk bude zstoupen jako obvykle. Zejména ovšem musí být zajištěna účast "Zemědělských novin" a "Lidové demokracie". S. Neuls zajistí film a rozhlas a podá v úterý dopoledne zprávu o provedených ukolech. Spojení s rozhlasem a filmem během procesu zajistí ss veřejní žalobci zami.

Musí být zajištěna absolutní izolace obžalovaných. Za to ručí s. Richter. Při projednávání budou mezi obžalovanými sedět členové SNB. Býběr členů SNB zajistí s. Košař.

Vlastní režie procesu:

Nové přepracování žaloby provedou s. Čížek, Urválek a Aleš během neděle. Žaloba bude předložena ještě k nahlédnutí Dr. K. Klosovi.

169/44

Publikace žaloby bude provedena na místě vazby obžalovaných s. Čížek v pondělí večer.

Případné návštěvy advokátů u obžalovaných po publikaci žaloby budou povoleny; s. Košář ještě prošetří a během pondělka sdělí s. Čížkovi, zda návštěvy advokátů budou povoleny na místě dosavadní vazby obžalovaných či jinak. O tom bude také informován od s. Čížka s. Dr. Klos.

Materiál sebraný v procesu musí být rozříděn s hlediska jeho užití při konstituttech jednotlivých obžalovaných, případně i svědků. To je při rozřídění tohoto materiálu nutno zajistit, aby v procesu se neukázala jen tříšt najakých správ, dokumentů atd., nýbrž, aby materiál organicky souvisel s jednotlivými výsledky obžalovaných, případně svědků a jeho užití bylo promyšleno i s hlediska gradací procesu. Toto rozřídění materiálu bude provedeno veřejnými žalobci a předsedou senátu pro jeho sebrání a prostudování nejpozději ve čtvrtek 30. března.

Přitom je nutno, současně stanovit přesný pořad výsledků jednotlivých obžalovaných i svědků.

Soudruzi veřejní žalobci si rozvrhnou mezi sebou celou procesní materiál a to tak, že s. Čížek bude vést a sledovat proces s hlediska materiálu a vatikánské politiky, s. Urválek s hlediska reakční a protistátní činnosti vlásterů a řádů, současně s konkrétním obviněním v tomto procesu, ostatní tři soudruzi rozdělí si úkoly podle dohody - zajistí s. Čížek. S. Čížek v pondělí odpoledne sdělí Dr. Klosovi rozdělení úloha a studia materiálu mezi veřejnými žalobci.

Závěreční řeči budou mít s. Čížek, Urválek a Biedermannová. Soudruzi předloží předem myšlenkové shema svých projevů a to ve středu.

S. Čížek projedná s advokáty ex off nutné otázky spojené s řádným a fair vedením procesu se strany advokátů ex offo.

Veřejní žalobci ještě dnes provedou rozpravu a rozdělení materiálu pro proces, studium a zpracování procesu.

Převoz obžalovaných k procesu zařídí s. Košář se s. Zieglerem.

Transport Bečky z Hodonína zařídí s. Ziegler a Richter s orgány SVS. Transport bude doprovázen orgán Stb, zajistí s. Košář. O době transportů se soudruzi dohodnou.

S. Čížek vyslechne ještě Mastiláka a Mikoláška s hlediska doplnění procesního materiálu, pokud jde o podezření, že zločinu špionáže.

Výslech obžalovaných předsedou senátu před hlavním přelíčením proveden nebude.

14
170
45

Využití a propagace procesu a jeho výsledků.

1/ Před procesem nebude v tisku zužitkován materiál o klášterech a řádech, shromážděný s. Hubem. Bude však využit pro tisk k lepšímu zpracování materiálu z procesu a pro články zásadní povahy po procesu. Tento materiál bude dodán novinářům ve středu.

2/ Fotografický a dokumentární materiál pro tisk. S. Kořář zařídí během pondělka dodání fotografického materiálu z Nové Říše, rovněž tak dodá fotografický materiál z Čihoště a případně fotografický materiál z banderoveš.

Fotografie z procesu Zrebení Sovadina /: zvláštní konstrukce v režimě pro ukryt uprchlíků:/ zařídí s. Neuls s filmem. Stejně s. Neuls zařídí opatření fotografií klášterů, o nichž se bude hovořit, zejména Libějovice, Znojmo, Fulnek, Želiv, Nová Říše, z ČFK. Soudruzi ještě promyslí, jaké fotografie a dokumentární materiál by mohly být opatřeny a své poznatky a své návrhy sdělí ihned s. Neulsovi, který se pověřuje sbíráním veškerého fotografického materiálu pro tisk.

3/ Konference s novináři bude ve středu večer. Připraví s. Neuls. S. Neuls zajistí také pro novináře materiál. Materiál s. Huba o klášterech a řádech, informativní zprávu o procesu, kterou připraví do úterka večer s. Cížek, další materiál fotografický a dokumentární. S. Neuls zajistí, aby každý účastník konference dostal materiál.

Styk s tiskem bude nutno pak udržovat denně během procesu a to pravidelnými konferencemi veřejných žalobců s novináři. Zajistí s. Novák a s. Cížek.

Rozhlas, film. S. Neuls zajistí, aby pokud možno celý proces byl natočen rozhlasem. Týž také dohovří technické otázky styku mezi veřejnými žalobci, rozhlasem a filmem /vhodná elektrická zařízení/.

4/ Brožura o procesu. Ustavena komise s. Dvořáka, Práši, Huba, Neulse a Strídy. S. Neul zajistí též účast na komisi členům propagačního oddělení ÚV KSČ. Uspořádání brožury musí být vedeno s hlediska dokumentárního. K osvědčení Vatikánu a v jeho službách pak klášterů a řádů v Československu z rozvatrné činnosti proti lidové demokracii, musí zpracovat výtěšky dosavadních procesů proti příslušníkům klášterů a řádů z důvodů protistátní činnosti a vlastní proces proti M. a spol. Brožura musí být psána živě, přesvědčivě a musí být vydána ihned a proto soudruzi určení do komise sejdou se ještě v neděli večer k poradě o obsahu brožury. Přesný návrh na uspořádání brožury předloží s. Neuls podle návrhu komise nejpozději ve středu ráno. Členové komise však počnou ihned pracovat na studiu dokumentárního materiálu.

Členové komise si sami zajistí vhodného grafika pro technické uspořádání brožury.

5/ Novinářské konference po skončení procesu. Po skončení procesu bude svolána nová konference s novináři, rozhlasem a filmem, aby proces byl dále využit komentáři, články, rozhlasem atd. Plán a these na další využití tohoto procesu připraví s. Neuls a projednají soudruzi dr. Klos a Hub.

Soudružka Krestýnová bude požádána, aby sestavovala Monitor, pokud v něm budou věci, týkající se procesu.

Republiku si od nikoho
rozvracet nedáme!

Po čtyřdenním přelíčení vynesl státní soud v Praze dne
4. dubna 1950

SPRAVEDLIVÝ ROZSUDEK

Obžalovaní řádoví kněží byli odsouzeni k těžkému žaláři,
a to

J. Mastilák	na doživotí,
A. Machalka	na 25 let,
V. Tajovský	na 20 let,
F. Šilhan	na 25 let,
S. Braito	na 15 let,
J. Urban	na 14 let,
A. Kajpr	na 12 let,
F. Mikulášek	na 9 let,
J. Blesík	na 10 let,
S. Barták	na 2 léta.

Po provedeném řízení státní soud po právu uznal, že obžalovaní jsou vinni. Až na Bartáka se všichni obžalovaní od roku 1944 až do svého zatčení jednak vzájemně, jednak s jinými činiteli spolčili, aby se pokusili rozvrátit lidové demokratický řád. Všichni obžalovaní proto navázali a udržovali spojení s nepřátelskými silami, Machalka, Tajovský, Šilhan, Braito a Mastilák spojení přímé, ostatní pak jen nepřímé. Machalka a Tajovský, řídíce se zločinnými záměry proti repub-



Senát státního soudu v Praze vynáší rozsudek



Republiku si nedáme rozvracet

STÁTNI NEMOCNICE
V PODOŘANECH

DNE 7. dubna 1950.

399
87

Státnímu soudu

v Praze.

Zaměstnanci Státní okresní nemocnice v Podbořanech za vedení
DOS ROH a ZS KSČ se zadostiučiněním přijali zprávu o spravedlivém
rozsudku nad skupinou zrádných řádových kněží, kteří z příkazu
vysoké církevní hierarchie a Vatikánu dopouštěli se velezrady proti
lidovědemokratickému zřízení naší republiky.

Čin je tím zavrženíhodný, že pomáhali všichni odsouzení při
činech proti příkázání " Nezabiješ " .

*Křížek J.
Černý J.
Kasnohová
P. H.
Přaslová
Automulka
Záček Václav
Dr. Karel
M. H.
S. H.
Krausová Marie*

*Vaigatová
Klimová*

*Maxsava
Křimíková J.*

*De ma sk...
Křimíková*

Dauca

Záškova Věra

Robert Oldak

Přaslová

Dr. Karel

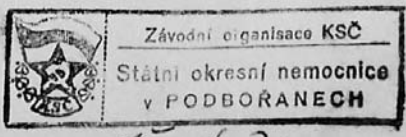
Svasie

Stepanova

Krausová L.

Krausová K.

Revoluční odborové hnutí
Svaz zaměstnanců ve zdravotní službě
Závodní skupina okr. v. v. o.
Nemocnice v Podbořanech



*Černý J.
předseda*

MOSTECKO - SOKOLOVSKÉ ELEKTRÁRNY
NÁRODNÍ PODNIK

384

Elektrárna MARIÁNSKÉ LÁZNĚ, Nádražní náměstí 294

P.T.
Státní soud,
Praha - Pankrác.

Vaše značka: _____
Vaše zpráva ze dne: _____
Noše značka: 0800/418/Sm/Si
Mariánské Lázně: 7.4.1950.

Osazenstvo národního podniku MSE v Mar. Lázních, které se zájmem sledovalo proces s deseti vlastizrádci kněžského řádu, přijalo s povděkem spravedlivý rozsudek, který byl vynesen nad těmito zločinci. Prohlašujeme na adresu všech těchto elementů, třeba i z řad vysoké církevní hierarchie, kteří se snaží brzditi náš postup a cestu k socialismu, že zvýšenou ostrážitostí a bdělostí půjdeme k této cestě, i když američtí kapitalisté a jejich satelité, třeba i v podobě Vatikánu, budou se snažiti nám tuto cestu ztěžovati. Naše lidově demokratické soudnictví se postará o každého, kdo půjde proti zájmu našeho pracujícího lidu.

Jako jedni, kteří stojíme na západní hranici našeho státu slibujeme, že svojí prací přispějeme k brzkému uskutečnění úkolů, které nám dal náš prezident s. Klement Gottwald, t.j. socialismu.

Zaměstnanci MSE - elektrárny Mar. Lázně :

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA
MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

REVOLUČNÍ ODBOROVÉ Hnutí
Svaz zaměstnanců havajských energetiků
Levočanský podnik

MOSTECKOSOKOLOVSKÉ ELEKTRÁRNY
NÁRODNÍ PODNIK
Elektrárna MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

*Klepač 20. 9.
Trubčí k*

STÁTNÍ SOUD V PRAZE
 Došlo: -3. IV. 1950
 4 krát
 příloh
 rubrik
 Mar. Lázní 6/IV. 1950. 59
 500
 P. J.
 ctělý soudek.

Slušte můj posudek k rozsudku špiónářních kněží, především souhlasím se spravedlivým trestem všech špiónů.

Jsem prostá žena zlidu nar. 1898 ve Stašicích okres Tusič. U nás na Šumavě je hodně věřících katolíků a já jsem jedna z nich jsem 21 dětí, byly sme rodici vychovávány a vedeny k Bohu modlitba byla na denním pořádku, ale teď sem rakolísala a moje víra je ta samá, věřít už je to kolikrátý případ co kněží rozvracejí naši budovatelskou práci, nic jim nebylo svatí když i Krista pouřili za nástroj komedie. Spominám na dobu okupace když něm. fašisté vraždili a týrali lidi k smrti, to se neděti rozraky na to Kristus klidně přihlížel, ale teď když všechen lid jde cestou pokroku, cestou k lepšímu životu nato se Kristus nemůže koukat.

Podle kněžích názorů má Kristus rád války a krveprolívání co už těch obětí bylo a vědycky vdom byly kněží, já už je k smrti nenávídím.

jen si tak myslím když by to bylo obrácení a probušili se proti něm. fašistům

STÁTNÍ BUDOVA PRAHA

ev angloamerickým imperialistům, aby se
s nimi nemarli.
Vzpomínám na Lidický výpat^{vi} všichni
muži od 16 let byly postaveny ke zdi a je
řina ukončila každého svůj život
a prosím věm se provilili si lidi řadny
svik nemil vinu, tak si bestialni vrah
viliti svůj vstek na neviných obedi.

To dnes přijet neludem co si většinou lid
postavi, aby nám to ploduchové bořili

Koncem se soudrušským poschovem lid
a rechar Vaši práci.

etma etndrochova
Lidění 246.
Mor. Lázně.

J m é n e m r e p u b l i k y !

R o z s u d e k .

Státní soud v Praze uznal po hlavním líčení, konaném dne 12. a 13. srpna 1952, takto právnem :

Obvinění

- 1/ Jaroslav Kašpar ,
nar. dne 28. května 1913 v Ústí, okres Vsetín, řím. kat. kaplan,
posledně bytem v Opavě, Almužnická č.2,
 - 2/ Miroslav Tělupil ,
nar. dne 27. ledna 1923 v Rokytnici, okres Valašské Klobouky,
kovodělník, n.p., posledně bytem v Olomouci, Hálkova 16,
 - 3/ Arnošt Bindáč ,
nar. dne 1. ledna 1911 v Hatí, okres Hlučín, řím. kat. farář,
posledně bytem v Opavě, Almužnická č.2,
 - 4/ Drachoslav Říský ,
nar. dne 23. září 1925 v Praze, admn. úředník, posledně bytem
ve Staré Boleslavi, Mělnická č.18,
 - 5/ ml. Alois Khodl ,
nar. dne 25. listopadu 1934 ve Čtyřech Dvorech, okres České
Budějovice, studující bohosloví, posledně pomocný st. vební děl-
ník, posledně bytem v Čtyřech Dvorech č.108,
 - 6/ Jan Dušek ,
nar. dne 7. května 1933 v Praze, pomocný tov. dělník v n.p. pos-
ledně bytem v Praze 13., Roztylské sady 1599,
 - 7/ ml. Štěpán Kaňák ,
nar. dne 16. září 1934 ve Frýdlantě, okres Frenštát, stolařský
učed, posledně bytem ve Frýdlantě, Nová Dědina 315,
všichni t.č. ve vazbě ,
- j s o u v i n n í ,

že
1/ Jaroslav Kašpar, Miroslav Tělupil a Drachoslav Říský v letech
1945 - 1951 na různých místech v Československu tím, že organi-

61 59

to
 Jaroslav Kašpar, Miroslav Tělupil a Drahoslav Říský podle
 78, odst.1 tr.zák.
 mlad. Alois Khodl a mlad. Štěpán Kaňák na použití § 60,
 odst.2 tr.zák., § 80 odst.1 tr.zák.
 3/ Jan Dušek podle § 80 odst.1 tr.zák.
 4/ Arnošt Bindáč podle § 165 odst.1 tr.zák.
 všichni se zřetelem na ustanovení § 18,19 tr.zák. k trestu odnětí
 svobody o to :

- 1/ Jan Kašpar 12 (dvanáct) let,
- 2/ Miroslav Tělupil 10 (deset) let,
- 3/ Arnošt Bindáč 4 (čtyř) let,
- 4/ Drahoslav Říský 12 (dvanáct) let,
- 5/ mlad. Alois Khodl 2 (dvou) roků,
- 6/ Jan Dušek 2 (dvou) roků,
- 7/ mlad. Štěpán Kaňák 18 (osmnáct) měsíců,

do níž se podle § 23 tr.zák. započítává vazba ode dne zatčení
 to Jaroslavu Kašparovi od 16.října 1951 - 18,00 hod., Miroslavu
 Tělupilovi od 7.zář. 1951 - 9,00 hod.
 Arnoštu Bindáčovi od 20.února 1952 - 16,00 hod.
 Drahoslavu Řískému od 20.března 1952 - 5,00 hod.
 mlad. Aloisu Khodlovi od 7.zář. 1951 - 12,30 hod.
 Janu Duškovi od 7.zář. 1951 - 4,00 hod.
 mlad. Štěpánu Kaňákov. od 7.zář. 1951 - 9,15 hod.
 všem vesměs do pravoplatnosti rozsudku.

Ve smyslu § 47 tr.zák. vyslovuje se u obviněných Jaroslava
 Kašpara, Miroslava Tělupila, Drahoslava Říského, Arnošta Bindáče
 a Aloise Khodla propadnutí celého jmění, u mlad. Štěpána
 Kaňáka a Jana Duška poloviny jmění.

Podle § 43,44 tr.z. vyslovuje se u obviněných Jaroslava
 Kašpara, Miroslava Tělupila, Drahoslava Říského ztráta čestných
 práv občanských na dobu 10 let, u obviněného Arnošta Bindáče
 na dobu 5 let, u Jana Duška na dobu 3 let s tím, že tato doba
 se nezapočítává do doby výkonu trestu odnětí svobody.

D ů v o d y :

V daném případě jde o osoby, které údajně nepovažují v
 zájmu a dle vnitřního přesvědčení věci, které provedly, za něco

Potvrzuji:

Stav
 krajský velitel Stb.

V Ostravě dne 12. března 1952

2

Souhlasím
Antonín
 Návrh na Zatčení.

Během vyšetřování a po prostudování výpovědi zatčených osob ilegální skupiny JOC vyšlo najevo, že

Drahošlav Říšský /Bernard/ nar. 23.9.1925 v Praze, povoláním Státní opravná traktoru, dříve fa. Deyl ve Vinohřích u Prahy, české národnosti, čsl. státní přísl., svobodný, bytem Stará Boleslav Mělnická č.18.

Drahošlav Říšský, byl vysvěcen na kněze v Belgii odkud se pak vrátil do ČSR, kde působil v Kroměřížích ve studenské koleji sv. Antonína a měl na starost chlapce, kteří v tamní ústavě studovali. Tam byl až do soustředění řeholníků a studentů. Po zrušení klášterů udržoval přes zákaz písemný styk s těmito Františkány a později organizoval jejich schůzky na kterých byly probírány otázky týkající se katolické mládeže a jejího organizování v tak zvané NPM - JOC. O prázdninách v r.1951, kdy byl na presenční vojenské službě napsal dopis bývalému frekventantu Františkanského semináře Aloisu K h o d l o v i, kterého pozval do Staré Boleslavi. Tomuto pak nabídl, že se postará o to, aby se všichni frekventanti Františkanského semináře mohli sejít a nabídl přímo, že by to mohlo být na Slovensku v blízkosti jejich vojenského útvaru. Při styku s těmito frekventanty hovořil o situaci v jaké se ocitla církev, že jí není dovoleno studovat a kritisoval současné politické poměry v ČSR. Dále udržoval Ř í š s k ý také styk, jak písemný, tak i osobní s P r a ž á k o v o u, která rovněž udržovala styk s Františkány, a svěřila se mu, že tento styk jí hodně finančně zatěžuje. Proto jí Ř í š s k ý dal k tomuto účelu 6 až 8 tisíc Kčs, aby hradila těmito penězi výlohy spojené s udržováním styku s chlapci. Jmenovaný přesto, že věděl, že organizování a konání schůzek s býv. frekventanty Františkánů je zakázáno, toto prováděl a nabádal je, aby zůstali věrni církvi a tím se snažil je poštvať proti dnešnímu zřízení.

N a v r h u j i :

provést zatčení Drahošlava Ř í š s k é h o a provedení domovní prohlídky. Po dodání do zdejší věznice zahájití proti jmenovanému vyšetřování.

v. l. J. Stránský
 Velitel oddělení 2.

ml. státn. F. Křížek
 Referent:

S c h v a l u j i :

v. l. F. Křížek
 Velitel vyšetř. odd.

200
3. strana protokolu o výsledku s obviněným Drahoslavem ŘÍSKÝM.

Vypovídejte o svých stycích s profesorkou Marií PRAŽÁKOVOU !

S profesorkou Marií PRAŽÁKOVOU jsem se seznámil v r.1948 v Kroměříži, kde jsme oba dělali vychovatelskou práci v internátě františkánského řádu.

Po centralisaci františkánského řádu v dubnu 1950 udržoval jsem s PRAŽÁKOVOU písemný styk, a to takovým způsobem, aby to nebylo bezpečnosti nápadná. Celkem jsem jí od centralisace řádu poslal asi 15 dopisů a od ní jsem rovněž obdržel podobný počet odpovědí.

Co bylo předmětem vašeho dopisování a jak jste to prováděli ?

V dopisech, které jsem posílal PRAŽÁKOVĚ mně tato popisovala jak probíhalo propouštění studentů do jejich domovů a o průběhu rozpuštění řádového internátu.

V dalším mně psala, že se bude nadále těmto studentům věnovat i přes zákaz natolik, kolik jí budou potřebovat. PRAŽÁKOVÁ se vyjádřila, že ilegální styk bude provádět osobně i písemně. O způsobu provádění těchto schůzek s těmito studenty mně napsala, že to bude provádět jednak v bytě těchto studentů, za nimiž by dojížděla a jednak ve svém bytě v Kojetíně.

O písemném ilegálním styku se studenty jsem věděl tolik, že si větší část pošty nechala zasílati na adresu jednoho ze studentů, a to Adolfa KALABUSE do Těšovic, který jí to pak posílal nebo sám doručoval.

Velikou mě sama žádala, abych jí na tuto adresu své dopisy posílal, činil jsem tak a jako znamení, že dopis je pro prof. Marii PRAŽÁKOVOU jsem dle dojednání místo odesilatele psal dvě písemna "p", což znamenalo "paní profesorce!"

Jaké byly vaše osobní styky s profesorkou Marií PRAŽÁKOVOU ?

Osobně jsem se s PRAŽÁKOVOU setkal v době první vojenské dovolené

*Ell, jednal a sdělil
Drahoslav Říský*

MNB - Krajská správa státní bezpečnosti
Ostrava

Dne

31. 4. 1952

Příkaz k eskortě

č. 515

Velitelství věznic

domě

Provedte eskortu vyšetřovance,
Místnost Růžský Drahoškov
M. 23. 10. 1952
posledně bytem Stará Beleskov, Mělnická 18
přezáječím se v věznicí SVS Ostrava - odd. Stb.
věznic Pančovic - Praha
M. Státní soud - Praha
jmenovaného bylo podáno trestní oznámení (komu) Státní soud - Praha

Pod č. j.

Ekortovaný je, ~~není~~ nebezpečným zločincem.

Velitel

Bohumil Zdeněk
(podpis, hodnost, jméno)

instrukce, jednali pak s Říšským o svolání ilegální schůzky, vedoucích kroužků na Slovensku a spolu se spoluobviněným Khodlem zorganizovali ilegální schůzku v létě r.1951 na Hradě Rábí. Zde pak jednali o další činnosti této ilegální skupiny. Svoji trestnou činnost doznávají a jsou usvědčováni spoluobviněným Říšským Drahoslavem a Aloisem Khodlem.

Je tedy zjištěno,

ž e

- I./ Obvinění Jaroslav Kašpar, Miroslav Tělupil, Arnošt Bindač a Drahoslav Říšský v letech 1945 až 1951 na různých místech v Československu tím, že organizovali ilegální skupiny mládeže, tuto vychovávali k nepřátelství proti lidově demokratickému zřízení, a připravovali mladé lidi na to, aby se stali vatikánskými agenty, Jaroslav Kašpar, Miroslav Tělupil a Arnošt Bindač pak také tím, že smlouvali ilegální útky do zahraničí, opatřovali si falešné doklady, aby mohli dále rozvrtně působit v ilegalitě a Jaroslav Kašpar také tím, že přechovával člena rozvrtné skupiny, rozmnožoval a rozšiřoval ilegální pastýřské listy a spoluorganizoval další vatikánské rozvrtné akce v Československu, spolčili se navzájem a s dalšími osobami k pokusu o zničení nebo rozvrácení lidově demokratického státního zřízení a společenského řádu republiky, které jsou zaručeny ústavou.
- II./ Obvinění Alois Khodl, Jan Dušek a Štěpán Kaňák tím, že v letech 1949-1951 Alois Khodl ve Čtyřech Dvorech, Jan Dušek v Praze a Štěpán Kaňák ve Frýdlantě nad Ostravicí po předchozí vzájemné dohodě, Alois Khodl založil a druzí pak pokusili se založit ilegální kroužky mládeže, všichni tím, že organizovali schůzky vedoucích těchto kroužků, ač jim bylo známo, že tyto kroužky jsou určeny k tomu, aby narušovali výchovu mládeže v Československu, rozbíjeli mládežnické organizace, a tak mařili budovatelské úsilí mládeže, založili organizaci v úmyslu podvracet lidově demokratické státní zřízení a společenský řád republiky, které jsou zaručeny ústavou.

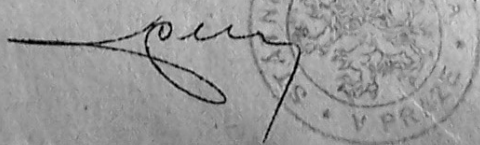
T í m s p á c h a l i :

- 1./ Obvinění Jaroslav Kašpar, Miroslav Tělupil, Arnošt Bindač a Drahoslav Říšský trestný čin velezrady podle § 78 odst.1c) 2a tr.z.
- 2./ Obvinění Alois Khodl, Jan Dušek a Štěpán Kaňák tr.čin sdružování proti republice podle § 80 odst.1 tr.z.

V Praze dne 25.června 1952.

Za správnost vyhotovení
vedoucí úředník oddělení :

Státní prokurátor :
vz.Dr.Mykiska,v.r.



STÁTNÍ PROKURATURA V PRAZE.

4 Spt I 14/52-6.

Státnímu soudu
STÁTNÍ PROKURATURA V PRAZE
Pošto: - 3. III. 1952
v Praze.
krat. ŽALOB A.
Tubik
VAZBA I

Státní prokurátor v Praze žaluje,

1./ Jaroslava Kašpara,

nar. dne 28. 5. 1918 v Ústí u Vsetína, svobodného, říms. kat. faráře v Opavě, posl. bytem Opava, Almužinská 2., t. č. ve vazbě,

2./ Miroslava Tělučila,

nar. dne 27. 1. 1923 v Rokytnici, posl. bytem Olomouc, Hálkova č. 16., úředníka n. p. Kosmos v Olomouci, t. č. ve vazbě,

3./ Arnošta Bindáče,

nar. dne 1. 1. 1911 v Hati, okr. Hlučín, říms. kat. faráře, posl. bytem Opava, Almužinská č. 2.,

4./ Drahlava Říšského,

nar. dne 23. 9. 1925 v Praze, surovinového hospodáře, posl. bytem Stará Boleslav, Mělnická č. 18, t. č. ve vazbě,

5./ ml. Aloise Khodla,

nar. dne 25. 11. 1934 ve Čtyřech Dvorech, okr. České Budějovice, studujícího bohosloví, posl. bytem Čtyři Dvory, okr. České Budějovice, t. č. ve vazbě,

6./ Jana Duška,

nar. dne 7. 5. 1933 v Praze, pomocného dělníka, posl. bytem Praha XIII., Roztylské sady 1599., t. č. ve vazbě,

7./ ml. Štěpána Kaňáka,

nar. dne 16. 9. 1934 ve Frýdlantě nad Ostravicí, pomocného dělníka, posl. bytem Frýdlant, Nová Dědina číslo 315., t. č. ve vazbě,

že se dopustili činů v žalobě uvedených :

Krajské velitelství státní bezpečnosti

O s t r a v a .

Dne 5. května 1952.

Protokol o výpovědi .

R Í S K Ý Drahoslav, nar. 23.9.1925 v Praze, svobodný, české
národnosti, příslušný do ČSR, kněz Františ-
kanského řádu t.č. surovinový hospodář v
Státní opravně traktorů ve Víněčicích, bytem
Stará Boleslav, Mělnická č. 18.

Jmenovaný odpovídá na kladené otázky toto :

Výpovězte podrobně svůj životopis !

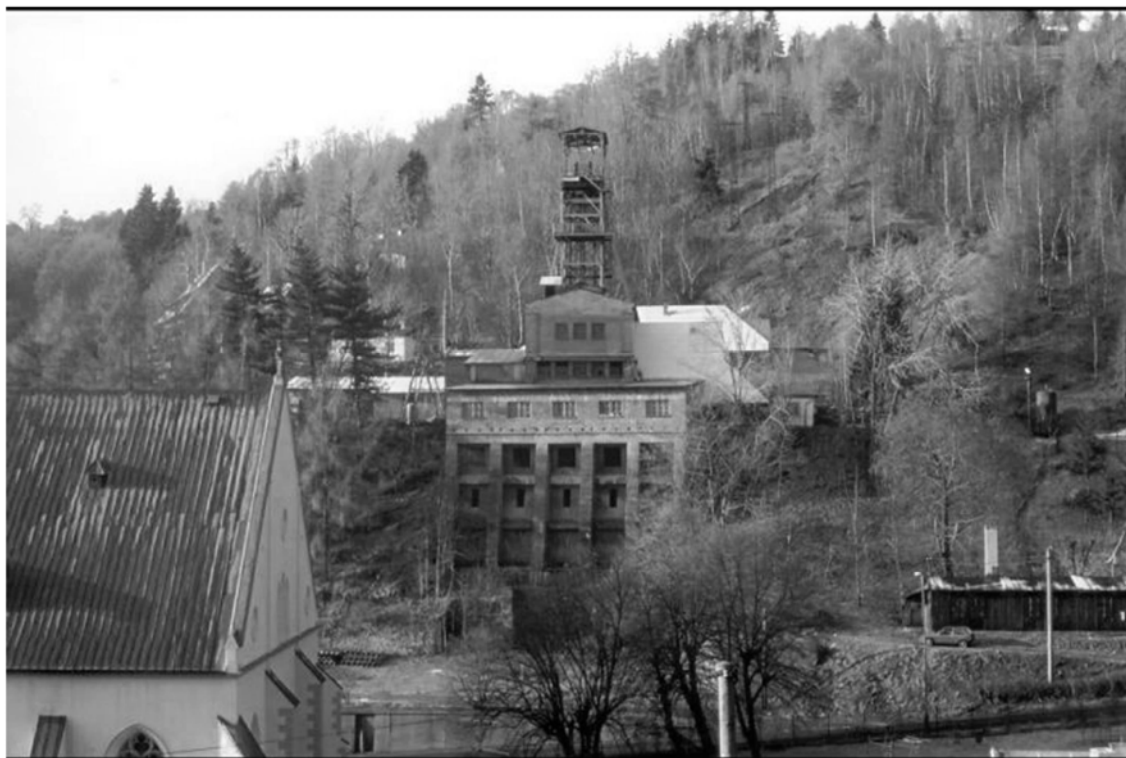
Narodil jsem se jako jediný syn vstržm. tehdejšího četnictva Augusti-
na RÍSKÉHO. Otec vykonával službu v Praze. Moje matka byla od prov-
dání v domácnosti. Oba moji rodiče byli silně nábožensky založení
a již od mládeži mne rovněž vedli v tomto duchu.

Obecnou školu jsem vychodil v Přerově n. Labem a ve Staré Boleslavi.
První rok měšťanské školy jsem vychodil ve Staré Boleslavi a pak
jsem začal studovat reální gymnásium v Brandýse n. Labem. Když byl
můj otec služebně přeložen do Hořovic studoval jsem pak Berouně.
Maturoval jsem v roce 1945 v Kroměříži. V roce 1940 jsem přešel totiž
do Kroměříže na vyšší gymnásium a v roce 1942 jsem vztoupil do fran-
tiškanského řádu / noviciátu / v Hájku u Prahy. V roce 1943 jsem byl
odeslán opět do Kroměříže, kde jsem spolu s ostatními studoval sou-
kromě filosofii. V roce 1944 jsem byl přeložen do Prahy, kde jsem
studoval na arcidiecézním učilišti. V roce 1945 jsem přešel na bohosl-
loveckou fakultu Karolovy university v Praze, kde jsem studoval theo-
logii a filosofii. V roce 1946 jsem byl odeslán do Belgie - Bruselu
kde jsem dokončil svá theologická studia. V Bruselu jsem byl po dobu
2 let a v roce 1948 jsem se vrátil do Prahy odkud jsem byl přeřazen
do Kroměříže. Na řádového kněze jsem byl vysvěcen v Belgii, před
odchodem do ČSR. Od noviciátu jsem měl řádové jméno BERNARD.

V Kroměříži jsem působil v internátě Františkanského řádu ve funkci
druhého prefekta, t. j. měl jsem na starost výchovu chovanců, kteří
byli ve stáří od 10 - 15 let. V Kroměříži jsem působil od července
1948 do dubna 1950. V té době došlo k zrušení církevních řádů t. j.
byly postaveny pod kontrolu státního úřadu církevního a já spolu s
ostatními jsem byl internován v Hejnicích, později do Bohosudova.
Z Bohosudova jsem dne 5. září jsme nastoupili vojenskou presenční
službu v Komárně. / 1950 / Voj. presenční službu jsem vykonával do
září 1951 v kteréžto době jsem byl asi 10 krát služebně přeložen.
Mezitím jsem byl přes tři měsíce ve vojenské nemocnici a nakonec
jsem byl pro nemoc pohrudnice zproštěn vojenské služby, opravuji
byl jsem dán na dočasnou zdravotní dovolenou. Po příchodu z vojny
jsem bydlel u rodičů a nějaký čas jsem se ještě léčil ze své nemoci.
V listopadu jsem nastoupil zaměstnání jako počný dělník později jako
úředník ve Státní opravně traktorů ve Víněčicích, kde jsem pracoval
do svého zatčení.

Politický jsem za svého života nebyl dosud organizován.

Příloha XXIV



Příloha XXV

Zpráva o stavu provincie k 1.IV.1972

1. Rozhodnutí minulé kapitoly
/komise pro provinční stanovny/

2. Personální stav

1. Kněží.....	..59-1/novic/
2. Nekněží....	..18
3. Klerici....	9
4. Kler.novici	4
5. Novic-nekněz	1

Celkem....	<u>90</u>
r.1971....	<u>87</u>
	+ 3

Zemřel o. Klement; RIP a jeden novic nekněz byl propuštěn.

3. Změny

1. O. Benedikt, Pečky, Šverm. 50
2. O. František, Kralice u Prost.
3. Cetechovice
4. Vysoká
5. Hejnice

4. Výchova

1. Klerici v Litoměřicích
2. Klerici v Olomouci
3. Formační dům Hejnice
4. Formační dům Vysoká
5. Jiné možnosti

5. Exercicie

1. Vysoká
2. Velká
3. Hejnice

6. Služby

1. Malá teologie, form. služby
2. "Vzrůst k Bohu"
3. Dějiny naší provincie
4. "Jak dnes žít s Bohem"
5. Kursy exercicií

Personální stav řádu, k 1.lednu 1971

Všech bratří.....	24.413	- 658 /úbytek
Bez kandidátů a terciářů	23.484	- 570 "
Kandidátů....	537	- 54 "
Noviců.....	458	- 10 "
Kleriků s jednoduch. sliby	2.207	- 339 "
Laiků.... "	722	- 113 "
Nerohodných.....	47	
Kněží....	18.304	-117 "
Kleriků se slav. sliby	530	- 74 "
Biků Laiků...	4.211	- 20 "
Dispens od celibátu.....	191	kněží

Personální stav provincie sv. Václava k 11.

Kněží....	57	1971
Klerici...	7	
Novici	5-1	
Bratři laici....	18	
Celkem...	<u>87</u>	

Starších nad 60 let.....	34;	- 29%
Starších nad 40 let.....	52;	- 30%
věk od 18 - 40 let.....	20;	- 23%

Od roku 1960 ^e zmielo+ 50 bratří
vstoupilo do řádu.... 14 "
Při ročním úbytku dvou bratří, musili by ročně
vstupovat čtyřtí, abychom za osm let, došli
dřívejšho stavu.

1.VIII. 71 + ARP Klement Mrazek R.I.P

Příloha XXVI

X. správa SNB
operativní útvar StB

Schvaluji:

Čj.: VN-00 424/5-1/83
Přílohy:

12
12
plk. WIEDERLECHNER Zdeněk
náčelník X. správy SNB
(Funkce, hodnost a příjmení se vypisuje též strojem)

Dne 21.3.1983
PŘÍSNĚ TAJNĚ Zapis do kariot...
dne 22 března

Ev. číslo: * 029036

Návrh na sledování

Žádám o sledování v akci (krycí název) " D E L T A "
číslo a druh svazku OS. sv. 14837
důvod rozpracování nelegální náboženská činnost
po dobu 6le dohody dnů, počnaje dnem od hodin.
Jméno Miloslav příjmení JÁCHYM narozen 6.2.1927
národnost česká st. příslušnost ČSSR stav svobodný
zaměstnan vedoucí odboru SBČS Jidřichův Hradec
majitel vozidla SPZ -- typ -- garázuje
bytem Jidřichův Hradec, Dobrovského 3
Za akci odpovídá a osobně projedná s. Buchta
bude k dosažení na telefonní lince 453 (sekr. 621)
Zastupuje s. Bandouch č. telefonu 488

Důvod a cíl sledování: Důležité údaje pro přípravu sledování, předcházení, zabránění, odhalování a dokumentaci trestné činnosti vzhledem na dosažení cíle sledování, zejména předpokládaná činnost osoby, známé nebo předpokládané styky, rod. příslušníci ap.

Cílem sledování je podchytit styky objektu, odhalit místa konání nelegálních schůzek, lze předpokládat, že objekt bude kontaktovat přední exponenty nelegální církve, kterým bude předávat materiály, pokyny a finanční prostředky pro jejich další ilegální činnost. V Praze bude kontaktovat především objektu akce "KUBA" (Františka KUBÍČKA), u kterého pravidelně přespává při svých cestách po republice.

Podpis operativního pracovníka
Doporučuji: kpt. JUDr. ČEŠELSKÝ Josef dne
náčelník 5. odb. X. S SNB dne
(Uvádí se funkce, hodnost, jméno a příjmení)

Akce DELTA - sledování

Praha dne 29.10.1982

5
21

V 17,30 hodin bylo započato se zachytáváním DELTY na autobusovém nádraží Praha-Pankrác.

V 18,10 hodin bylo zde převzato sledování DELTA od prac. KS SNB České Budějovice po příjezdu autobusu SPZ PH 94-55 z Jindřichova Hradce. DELTA z uvedeného autobusu vystoupil, na hlavě měl černý baret, oblečen v vínový kabát, tmavé kalhoty, černé boty, na krku kašmírovou šálu, na očích měl dioptrické brýle a v ruce nesl hnědou tašku. DELTA odešel přes nádraží do stanice metra Mládežnická. Zde vyčkal příjezdu vlaku se kterým odejel do stanice Muzeum, kde přestoupil na trasu A. Takto odejel do stanice Můstek. /Nevrlý, Rubek/ Po vystoupení z metra odešel DELTA ul. 28. října na Národní tř. a zde v.....

V 18,30 hodin zašel do domu čp. 37/38. /známá adresa Kubíček František/

V 20,00 hodin zde bylo zachytávání DELTA po dohodě s OP skončeno.

II.

Chování objektu je klidné, pro krátkost pohybu jiných poznatků není.

Objektu zná celá pracovní skupina.

Oblečení pracovníků:

Štádlar	prost., hnědý plášť, hnědé kalhoty, hnědé boty
Fiřt	prost., hnědé sako, hnědé kalhoty, hnědé boty
Rubek	prost., zelená bunda, hnědé kalhoty, hnědé boty
Nevrlý	prosř., černá bunda, hnědé kalhoty, černé boty
Vesecký	prost., černé sako, šedé kalhoty, hnědé boty
Šefránek	prost., hnědý oblek, hnědé boty

Aut:

R 18 modrý	ACE 16-24	Štádlar	23 km
VAZ sv. modrý	ACE 92-64	Šefránek	21 km
VAZ béžový	ACH 81-35	Vesecký	24 km

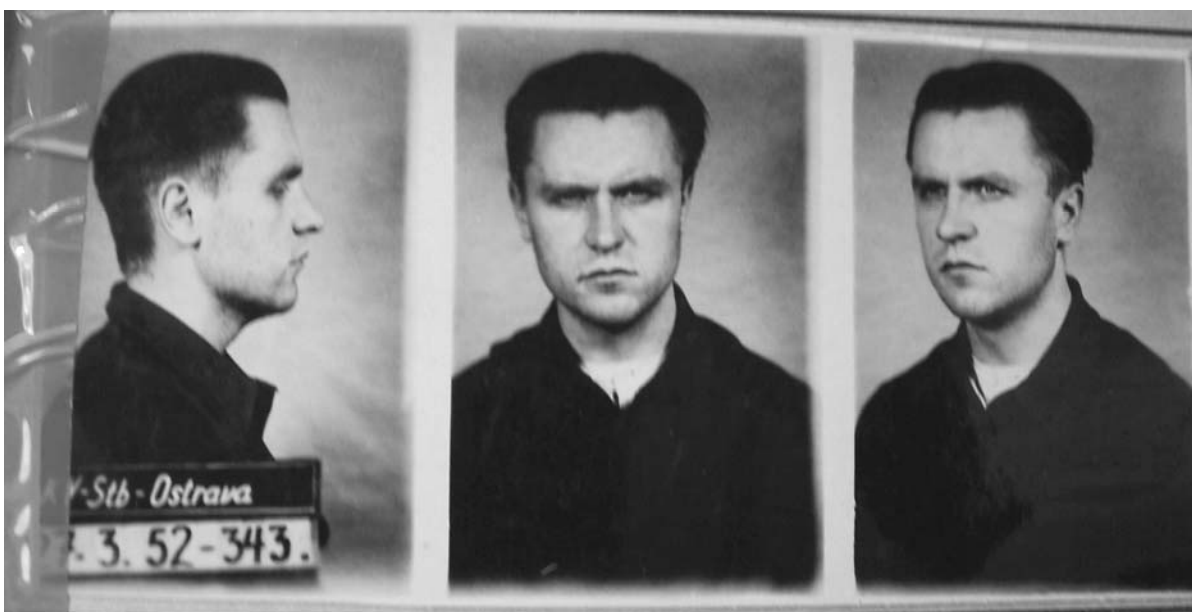
I. Kauter

Štádlar

Příloha XXVIII



Příloha XXIX



N P T č. 1. M í r o v .

Dne 3.1.1956

V y h o d n o c e n í

materiálu získaného během vytěžování, za účelem založení evidenčního svazku na odsouzeného

U R B A N A Josefa, narozeného 20.2.1901 v Praze, povoláním kněz, odsouzen státním soudem za velezradu k trestu odnětí svobody na 14 roků t.č. NPT Mírov.

Jmenovaný je vytěžován na vlastním základě. Jelikož byl před zatčením hodnostářem františkánského řádu byla mu proto věnována agenturní pozornost. Během vytěžování bylo zjištěno, že URBAN má zaměřenou činnost.

Po dobu vytěžování bylo zjištěno, že URBAN před zatčením udržoval styky s t. zv. laickými sestrami-františkánkami, které pracovali pod URBANOVÝM vedením ještě v době kdy byl URBAN na svobodě a dnes jsou všechny tyto sestry zapřísáhlými nepřáteli lidově-demokratického zřízení a jsou dnes agitátory pro boj proti komunistům a zakládali ilegální kroužky, ve kterých se všichni členové učili katechismu a byli získáváni pro síť informátorů, organizovanou františkány. Tyto sestry františkánky se schází u URBANOVÉ matky v Praze - staré Dejvice Probošská ulice. Jedna z těchto osob se jmenuje CEREDYCHOVÁ a druhá TAXOVÁ Růžena. Tyto ženy si odsouzený URBAN zve na návštěvu do NPT a to z toho důvodu protože jsou podle URBANA jedny s nejšíkovnějších a dovedou při návštěvě podat skrytou formou informace o své práci a o celkové práci v ilegalitě, takže URBAN má potom dobrý přehled o celém ilegálním hnutí Františkánů v provincii ve které byl až do svého zatčení provinciálem.

Mimo těchto získaných poznatků bylo zjištěno, že URBANOVÍ je znám třetí tajný biskup a to nynějšího kaplana v Rozdělově HLADA, který podle URBANA není státní bezpečností znám tak jako jsou známí tajný biskup MATOUŠEK a OTČENÁŠEK. Rovněž prý toto není známo ani všem kněžím neb by byl brzy vyzrazen.

Na podkladě těchto získaných poznatků jsem se rozhodl o založení evidenčního svazku na odsouzeného Josefa URBANA.

referent

7701. *Stejskal*
ppor. Stejskal Jan

Abstrakt

NĚMCOVÁ, Z. *Čeští františkáni v době komunismu se zaměřením 50. léta*. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin. Vedoucí práce doc. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: františkáni / komunismus / perzekuce / internace / církevní procesy

Práce se zabývá problematikou perzekucí českého františkánského řádu komunistickým režimem v období 50. – 60. let. Autor popisuje historický vývoj františkánského řádu, politické a právní předpoklady perzekuce řeholních řádů, situaci českých františkánů od nástupu komunistické strany k moci přes jejich pronásledování, internaci, jednotlivé procesy s hlavními představiteli a následné věznění. Zamýšlí se nad důsledky těchto perzekucí na další vývoj františkánského řádu.

Opírá se o bibliografický průzkum sekundárních a primárních pramenů a provádí faktografický průzkum.

Abstract

Nemcova, Z. *Czech Franciscans during the Communist Era signy on the 50th years*. Ceske Budejovice 2008. Diploma thesis. The University of South Bohemia in Ceske Budejovice. The Faculty of Theology. Department of Patristics and Church History. Supervisor: doc. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Key words: Franciscans / Communism / Persecution / Internation / Church Trials

This diploma thesis with the issue of Czech Franciscan church persecutions during the Communist Era in the period of the 1950's – 1960's. The author describes historic development of the Franciscan church, political and legislative assumptions of persecution of the regular churches, situation of the Czech Franciscans from the communist party taking power to their repressions, internations, particular trials with main representatives and following detentions. This study is based on the bibliographical research of the primary and secondary sources. The author considers the impact of these persecutions on following development of the Franciscan Church.
